

kadınlara mahsus gazete
PAZARTESİ

ISSN 1300-8536

SAYI: 31 EKİM 1997

200.000 TL. (KDV DAHİL)

*mahsun
kırmızıgül,
alpay...*

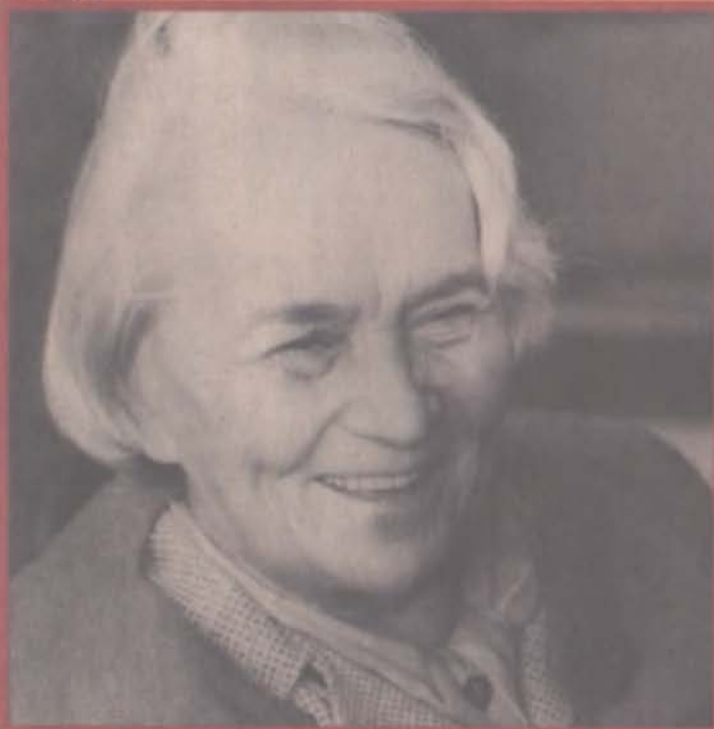
**EN 'DELİKANLI'
SEDA SAYAN**

.....
*kadınlar ve
mastürbasyon*

*madonna
ölesiye özgür
diana
ölünce özgür*

.....

*behice
boran'ın
gölgesinde
kalan*

**ÖTEKİ
BEHİCE
BORAN**

*"her şeyim
yarım
kalmış"*

Merhaba,

Behice Boran'ın 10. ölüm yıldönümü. 10 Ekim 1987'de sürgündeyken ölmüştü. Türkiye'nin ilk kadın parti başkanı. parti başkanı olmaktan da öte bir liderdi o. Donanımlı bir aydın, inanmış bir sosyalistti. "Sosyalist doğulmaz, sosyalist yaşanır" diyordu. Tanıyanların anlatımıyla böyle de yaşamıştı. Cezaevleri, sürgün, yokluk... O dönemde böylesine sivrilebilmiş, olaylara damgasını vurabilmiş ve bütün bunları evli ve çocuklu bir kadın olarak yapabilmiş bir kadındı Behice Boran. Bu yükü nasıl taşıyıştı, pişmanlıkları, "keşke" dediği şeyler var mıydı? Behice Boran'ı bir kadın olarak da tanımaya ve aktarmaya çalıştık kapak sayfalarımızda.

Nuran Akşit de, Behice Boranlı yıllardan bir kadın. Onu da geçtiğimiz ay kaybettik. Aynı kuşaktan iki kadının portresi ilginizi çekecek sanıyoruz.

Tabii başka kadımlar da yer alıyor *Pazartes'i*'de. Diana, Madonna ve Seda Sayan...

Bu ay haber sayfalarımız çok dolu olduğu için, sağlık, beslenme, ayıp köşe, tarih gibi hemen hemen her ay görmeye alıştığımız konulara yer veremedik. Özellikle İstanbul dışından gelen haberler bizi çok mutlu etti. Mersin'deki arkadaşlarımız, Mersin Posta İşletmesi Eğitim Merkezi Müdürü Ali Sallı'nın tacizine maruz kalan beş kadının mücadelesini yazdılar. Adana'dan gelen yazı ise, bir 8 Mart sonrası yaşanan işkence tanıklığı. Antalya'dan da iki toplantı haberi var.

Orta sayfamızla ilgili bazı eleştiriler alıyoruz. Geçen ay değinmiştik, yine hatırlatmak istiyoruz. Orta sayfamızda yer alan yazılara değişik yaş ve meslek gruplarından kadınların çeşitli konulardaki deneyimlerini, düşüncelerini aktarmak için yer veriyoruz. Orta sayfada yazılan her söze katılmak zorunda değiliz ama farklı görüşlerle tanışmayı da önemli buluyoruz. Bu ay dergimizi zamli satın aldınız, belki de yüzde yüz zam olur mu diye biraz bozuldunuz. Ama biliyorsunuz, aylardır aynı fiyatta direniyorduk. Direnemez hale gelince zam yapmak zorunda kaldık. Bizi anlayacağımızı umuyoruz. Kasım'da yeni haberlerle buluşmak üzere.

11 Ekim de Antalya'dayız...

• Yaz bitti, okur toplantılarımız yine başladı. *Pazartes'i*'yi, taciz ve aile içi şiddeti tartışmak üzere 11 Ekim'de saat 14.00'de Antalya'da, Ansan'dayız.

• *Pazartes'i* Lokali'nde artık yemek de var. Ev yemekleri tercih edenleri öğle ve akşam saatlerinde bekliyoruz.

PAZARTESİ

Kadınlara mahsus gazete
Seçtiği yoldan hiçbir zaman pişmanlık duymamış, bedelini yakınmadan ödemiş, kararlı, dirençli, Yarım bıraktığı Behice Boran... ettğini düşündüğü oğlu ve eşi için üzüntü duyan, sorumlulukları ve görevleri arasında kendisini ihmal eden Behice Boran... İkisi de gerçek...

Behice Boran

“her şeyim yarım kalmış”

ürkiye'nin ilk kadın parti başkanı, yalnızca parti başkanı değil tam bir lider; inancı uğruna yaşamını hapisanelerde geçirip sürgünde noktalan adanmış bir sosyalist; dayanımlı bir aydın, siyasi hasımlarının bile saygısını kazanmış bir ideolog; bildiğini hazla, büyük bir yetenekle paylaşan bir hoca; anfileri, salonları, alanları dolduran, dinleyenleri büyüleyen bir konuşmacı. Behice Boran'ı böyle tanıdık, düşüncelerine katılsak da katılmasak da, ona bu nitelikleriyle hak ettiği saygıyı duyduk hep. Behice Boran'ın mücadele dolu siyasi yaşamı, düşünceleri, siyasi kimliği pek çok yazıya, tartışmaya konu oldu, bundan sonra da olacak. Çünkü

Behice Boran, kişisel erdemlerinin ötesinde, Türkiye, hatta dünya solunun bir dönemini temsil eden bir kadın. İnsanların siyasi kimlikleriyle kişiliklerini, insani özelliklerini birbirinden ayrı düşünmek kuşkusuz zor. Biz yine de Behice Boran'ı bilinen yönlerinin ötesine geçip tanımak istedik. Kadın olarak, eş olarak, anne olarak, arkadaş hatta gelin olarak Behice Boran... Acıları, çelişkileri, sevinçleri, kaygılarıyla Behice Boran. Anahtar deliğinden gözetleme merakı değildi bizi yönlendiren; yine de onun en yakınlarıyla konuşurken, yaşamının mahrem yanlarına değinirken öyle algılanabilir olmanın tedirginliğini yaşadık, istemeden yaşattık. O dönemde böylesine sivrilebilmiş, olaylara damgasını vurabilmiş, o hayatı yaşayabilmiş ve bütün bunları evli ve çocuklu bir kadın olarak yapabilmiş bir kadındı Behice Boran. Bu yükü nasıl taşımişti, nasıl bir bedel ödemişti, pişmanlıkları, "keşke" dediği şeyler var mıydı? Behice Boran'a bir mesafeden saygı duyarak başladık; onu tanıyanların, arkadaşlarının, öğrencilerinin anlattıklarıyla yavaş yavaş yaklaştık ona ve Behice Boran'ı severek bitirdik, içimizden biri, bir kadın olarak benimseyerek.

öteki behice

Başka bir dönemin adabı

Behice Boran'a yaklaşmak kolay olmadı. Çoğu eski TIP'li onu bilinen yanlarının ötesinde pek az tanıyordu. Onunla partililiğin yanı sıra arkadaşlık da kurabilmiş olan insanlara ise meramımızı anlatmak her zaman kolay olmadı. "Eşiyle ilişkisi nasıldı?" gibi bir sorunun yanıtı, "Bunun konuyla ne ilgisi var?" olabiliyordu. Haklıydılar, o günün basını ve bugünün medyasını tanıyordu bu insanlar. Ve bunun da ötesinde, yavaş yavaş bir başka kuşakla tanıştığımızı anlıyorduk. Özel yaşamlarını titiz bir biçimde kendilerine saklamış, belki en yakınlarıyla bile çok az paylaşmış, kamusal yaşamlarına yansıtılmaya özen göstermiş bir kuşak. İlçe başkanlığı yapmış eski TIP'li bir kadının dediği gibi: "Beni ilk kez evine çağırduğunda neye uğradığımı şaşırardım; bir ev kadını. Kendi açtığı börekleri ikram ediyor, karıkoca birlikteler. Şaşırıldığımı da belli ettim, hatta güldü Behice Hanım bana, kelimeler aynı olmayabilir ama, 'Ben politikayla ev hayatımı hiç karıştırmam' gibi bir şeyler söyledi."

Bir parça Kemalizm

Behice Boran, tıpkı dava arkadaşları, dostları olan Mina Urgan, Sıdıka Su, Necla Fertan ya da Fatma Hikmet İşmen gibi Cumhuriyet sonrası ilk kadın kuşağının bir parçası. Kadınlara seçme seçilme hakkının tanındığı, okumalarının, kamusal yaşama atılmalarının teşvik edildiği, kendini erkekler-

le eşit hissetmiş, özgüven kazanmış bir kuşak bu. Cumhuriyet'i kurma, sürdürme misyonuyla yetiştilen aydın kadrolar kuşağı.

Behice Boran'ın tek çocuğu Dursun Hatko şöyle açıklıyor: "İyi eğitim görmüş, Cumhuriyet'in ilk kuşağı, o dönem için aykırı bir işin içine girmişler; o dönemde Türkiye'de komünist olmak gibi. Sonradan tercüme kitaplarla entelektüel kesilenlere benzemez onlar, Mihri Belli'si, Aybar'ı, Reşat Fuat'ı, bunlar kaliteli aydınlardı. Bu insanlar düzenle barışık olsalardı bakan olurlardı, genel müdür olurlardı, müsteşar olurlardı. Cumhuriyet'in yetiştirdiği aydınlardır, annem ve diğer kadınlar da öyleydi. Hatta bir çeşit pozitif ayrımcılık var. Mesela benim teyzemi kontenjandan belediye meclisine sokmuşlar. Kemalizm de çok tuhaf bir şey aslında, Mina Hanım'ın bir sözü vardır, Murat Belge kendisine "Kemalist" demiş, bana geldi yakmıyor, alınmış, konuşalım istiyor, 'Bizim kuşakta olup da bir parça Kemalist olmamak mümkün değil ki' diyor."

Dursun Hatko'nun sözlerini, Mina Urgan'a aktarıyoruz. Behice Boran'dan "Behice" diye söz ettiğine tanık olduğumuz tek kişi Mina Hanım. Onu Arnavutköy Kız Koleji yıllarından, kendisi on, Behice Boran on beş yaşında olduğu zamanlardan tanıyor. Kendi kuşağına ilişkin düşüncelerini şöyle dile getiriyor Mina Hanım: "Bizim kuşak! Bana bir tane seksen yaşında feminist gösterin. O dönem kadınlara haklar verildi. Üstelik benim ailem rezil bir

şekilde matriarkal; erkekler eziliyor. Yani ben hâlâ kafamla biliyorum kadımlar eziliyor. Ama ben yaşamadım. En küçük sıkıntı çekmedim kız çocuğu olarak. Üniversitede profesör olacağım vakit, beş kişi oy vermedi yirmi altı kişilik kuruldan; kadınımdı diye değil, solcuyum diye. Behice'nin de feminizm diye bir sorunu yoktu. Sorunlar 50'den sonra, sözde demokrasiden sonra başladı, kadınlara baskılar filan. Ama tabii, kasabalarda, köylerde durumu bilemem. Ben hatırlıyorum, 40'lı yıllarda bizden çıkan öğrenci kızlar Anadolu'da öğretmenlik yaparlardı, şortla, bisikletle okula giderler, kimse itiraz etmiyor Anadolu köyünde. Şimdi yapamazsınız. Siz şimdi çok haklısınız."

Eski TIP'li bir başka kadının tespiti de o kuşağın yaşadığı ortamı ve ruh halini aydınlatıyor:

"Behice Hanım için mesele sosyalizm, eşit hak, kadınların politikaya girmesi. Kadınlara ilişkin özel bir gözlemi yoktu. Kadınlar dayak yermiş filan, hiç gündeme gelmezdi, ben hatırlamıyorum partide böyle bir şey olduğunu. Partide çok kadın vardı ve hiç ayrım olmazdı. O dönemde kadınların bir şeyin içinde olması o kadar müthişti ki, erkeklerle birlikte politika yapmak öyle bir ayrıcalıktı ki, bunu yapabilen kadınlar özel hayatlarındaki sorunları, evdeki rollerini hiç yansıtılmaya özen gösterirlerdi."

Muasıf medeniyete yetişmek

Behice Boran, Uğur Mumcu'nun kendisiyle yap-

boran

tı ve 1986 yılında *Cumhuriyet* gazetesinde yayınlanan söyleşide, Bursa'da doğduğunu, anne ve baba tarafının farklı yıllarda Çarlık Busyası'ndan, Kazan'dan göç ettiklerini, babasının Bursa'da zahire ticareti yaptığını anlatıyor. "Tatarlar arasında kızlara da okuma yazma, hatta biraz Arapça öğretilmiş. Bu nedenle her ikisi de okuryazardılar. Oturduğumuz sokakta başka okuyazar yoktu. Şimdi geriye bakıp düşündüğümde, babam o zamana göre, tabii şimdiki anlam ve ölçüde değil, 'ilerici' denebilecek bir adammış, diyorum... Annem de akıllı ve okumaya çok meraklı bir kadındı."

O dönemde iki gazete giren, politika konuşulan bir evde büyüyor Behice Boran; hem ailenin, hem dönemin teşvik edici olduğu bir ortamda başlıyor öğrenim yaşamına. Ve çok genç yaşta politize olarak, dönemin tüm gençlerden talep ettiği misyonu benimsiyor: "Daha ilkökula başlamadan ilk öğrendiğim şiir veya manzume, Anadolu köylüsünün perişanlığını ve yakınmalarını anlatan, Mehmet Emin'in manzumesiydi. Bazı dizeler hâlâ aklımda kalmış. "Yürüyordum ekilmişti tarlalar/Yürüyordum sararmıştı tarlalar/Bir ses duydum, bir kadın/Ne o bacı?/Ne olacak ot yiyoruz/Neden bize karşı İstanbul acımasız insafsız" ve sonundaki, "Yazık sana uzanmayan ellere/Yazık seni kurtarmayan ellere..." diye biten manzume...Yirmi yaşına geldiğimde, kolejden mezun olmadan önce, Avrupa ülkeleri düzeyinde olmak, aradaki geriliği kapatmak,

o zamanki deyişle muasır medeniyete yetişmek gereğini tabii bir şey olarak kabul etmiş ve yine farkına varmadan bu konuda benim de çalışmam gerektiği gibi bir sonuca varmıştım."

"Muasır medeniyet"ten sosyalizme

Söz konusu misyon, Behice Boran'ın eğitimiyle ilgili tercihlerini kolej sıralarında belirlemeye başlıyor. Amerika'da üniversitede sosyoloji okuyor. Tam toplumu anlamak ve değiştirmek konusunda sosyoloji okumanın yanlış bir seçim olduğunu düşündüğü bir sırada Marx'ın yapıtlarıyla tanışıyor. Uğur Mumcu'ya söylediğine göre, kendisine ne "Mark-sist" diyor ne de kendisine böyle bir soru soruyor o yılların Behice Boran'ı. Marksizm toplumu anlamam bilimsel yolu onun için. Ama Türkiye'ye dönene kadar geçen süreçte, toplumsal misyonların birey olarak gerçekleştirilemeyeceği ve partileşme fikri kafasında oluşuyor. 1939'da, Ankara Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'ne sosyoloji doçenti olarak atanmış Behice Boran, 40'lı yıllarda, çevresindeki siyasi oluşumlara ilgi gösteren, Şefik Hüsnü'nün partisini tutmakla birlikte üye olmayan, *Yurt ve Dünya*, *Adımlar* dergilerinde yazan ve üniversitedeki başarısıyla tamnan bir aydın olarak yaşıyor.

Görüşler dergisine yazdığı bir yazıdan dolayı, 1948 yılında üniversitedeki kadrosunun kaldırılması Behice Boran için bir dönüm noktası oluyor. Üniversiteyle ilişkisinin de kesin olarak kopmasına

77 yıl

1 Mayıs 1910'da Bursa'da doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini İstanbul'da yapan Boran, yüksek öğrenimini Amerika'da tamamladı. 1939'da Michigan Üniversitesinin sosyoloji bölümünü bitirdikten sonra Türkiye'ye döndü. Kısa bir süre lise öğretmenliği yaptıktan sonra Ankara Üniversitesi DTCF'de sosyoloji bölümüne doçent olarak atandı. 1946'da çevirmen Nevzat Hatko ile evlendi. 1948 yılında siyasi görüşleri nedeniyle Pertev Naili Boratav ve Niyazi Berkes ile birlikte kadroları kaldırılarak üniversiteyle ilişkisi kesildi. Boran 1950 yılında Türk Barışseverler Cemiyeti'nin kurucu üyeleri arasında yer aldı

ve cemiyetin başkanı oldu. Kore'ye asker gönderilmesine karşı çıkan bir telgrafı Meclise göndermesi ve aynı konuda bildiri dağıtması nedeniyle bir grup arkadaşı ile birlikte tutuklandı ve on beş ay hapis cezasına çarptırıldı. 1951'de başlatılan Komünist Parti soruşturmasının sonucunda 1953'te tekrar tutuklandı. 1954'te tahliye oldu. 1962 yılında TIP'e giren Boran, 1964'te merkez yürütme kuruluna seçildi. 1965 genel seçimlerinde TIP Urfa Milletvekili olarak TBMM'ye girdi. 1970 yılında TIP'in 4'üncü büyük kongresinde genel başkan seçildi. 12 Mart sonrası Sıkıyönetim Mahkemesince tutuklanarak 15 yıla mahkûm edildi. 1971 askeri müdahalesiyle kapatılan TIP'i 1975'te 50 kişilik bir kurucular kadrosuyla yeniden kurarak genel başkan oldu. 12 Eylül 1980 askeri müdahalesiyle öteki partiler ile birlikte TIP de kapatıldı. Parti yöneticileri hakkında dava açıldı. Kısa bir süre gözaltında kalan Boran daha sonra yurtdışına çıktı. Haziran 1981'de yurda dönme şartlarına uymadığı gerekçesiyle Türk vatandaşlığından çıkarıldı. Boran öldüğünde yetmiş yedi yaşındaydı ve 1980 yılından beri siyasi mülteci olarak Belçika'da bulunuyordu.

neden olan ve on beş ay ceza aldığı Türk Barışseverler Cemiyeti Davası, Behice Boran'ı bekleyen amansız siyasi mücadelenin, hapisane ve sürgün yıllarının ilk adımı. 1951-54 yılları arası soruşturmalar, mahkemeler, gözaltı ve tutuklulukla geçiyor. Bütün bunlar olurken, Behice Boran başka bir şey daha yaşıyor. Doğumundan hemen sonra ölen kızı Elif ve arada yaşadığı düşüklere kaygısıyla adını Dursun koyduğu oğlunu getiriyor dünyaya. Melih Cevdet Anday'ın şiirinden, Ruhi Su'nun türküsünden bildiğimiz Dursun Bebek.

Behice Boran'ın TIP öncesi yıllarını Dursun Hatko şöyle anlatıyor: "60'a kadar annemin fazla bir siyasi faaliyeti yoktu. O zaman bir tercüme büroları vardı. Evde çeviri yapar, okur yazardı. Gelen gi-

Fotoğraflar: Mustafa Alalay'ın arşivinden

den olurdu tabii. Evde hem anneanne hem babaanne vardı. Normal bir anneden farksızdı. Benim anneye ihtiyacım olduğu dönemde bir anneydi o. Evdeydi hep. Fark 60'tan sonra, TİP'in kurulması, her gün toplantıya gitmesiyle başladı."

Ölene dek görev ve sorumluluk

Çocuk yaşta üstlendiği toplumu değiştirme misyonunun sonuçlarından kaçmayı bir an bile düşünmeyen Behice Boran için artık dur durak yoktur. 1962 yılında TİP'e üye olan Behice Boran, 65'de Meclis'e giren on beş TİP'li milletvekilinin arasındadır. Tamıkmak eden herkesin üzerinde anlaştığı bir nokta Behice Boran'ın görev ve sorumluluk duygu-

su, sosyalist ilkelerini her şeyin önünde tutması. Hiçbir koşulda görevden kaçmadığını, üzerine aldığı her şeyi, ne pahasına olursa olsun, hiç şikâyet etmeden en iyi biçimde yerine getirmeye çalıştığını anlatıyor onu yakından tanıyanlar. Ne milletvekilliği ne parti başkanlığı kariyerizmin ya da kör bir hürsün değil, görev bilincinin sonucuydu diyorlar. Ölüm tehlikesinin bile geriletmediği bir görev bilinci. Osman ve Zerrin Sakalsız, TKP-TİP birleşmesinden önce Behice Hanım'ın çok hasta olduğunu, basın toplantısına katılmasına doktorun kesinlikle izin vermediğini söylüyorlar. Ama Behice Boran, "Katılmam gerektiğini söylüyorlar, yoksa yanlış anlaşılabilirmiş" diyerek, Osman ve Zerrin Sakalsız'ın, Necla Fertan'ın, diğer yakınlarının karşı çık-

Anılar

• Yaşamından dolayı kendisinden hesap sorulduğunda, "Ama niye?" demedi. Onu hep kelepçeli getirirlerdi mahkemeye ve ben itiraz ederdim. Bir defasında, Yıldırım Bölge'de, bana el sallamak için kelepçeli iki elini kaldırdı. Ben pek ağlayan bir tip değilimdir. O gün ağlamıştım, o kadar zoruma gitti. Benim yine mahkemede kelepçelere itiraz ettiğim bir gün bana, "Canım sen de amma uzattın bu konuyu" dedi, "Tabii kelepçe takacaklar, saçımı okşayacak değiller ya." Şikâyet bilmeyen ama hakkını çok iyi arayan, bunu görev bilen bir insandı.

Necla Fertan

• Kocasını doğrayan bir köylü kadın var, hapiste bir kız bebeği oldu. Behice onu kucağından indirmiyor. 74 affında normal mahpuslar önce çıkıyor ya, Behice bebeği ve annesini öptü sonra anneye en öğretmen haliyle dedi ki, "Seni bir daha buralarda görmeyeyim". Bana bir sinir gülmesi geldi. Çünkü Behice hep orada. Sonra kendi de gülmeve başladı.

• Nevzat'la evliliğinden önce bir rivayet çıktı, "Behice Muzaffer'e aşık" diye. Parlak bir kafa ama insan olarak zengin değil, sürekli numerolar yapar, çapkın erkek pozunda, övünür. Çok sonra Behice ye sordum. Gülererek, "Canım" dedi, "İnsan böy-

le hatalar yapar." Yani inkâr etmedi ama açıklama da yapmadı.

Mina Urgan

• Bir gün Behice Hanım'ın duruşmasından sonra, Nevzat, "Gel birşeyler yiyelim" dedi. Bana bir bira, kendisine bir rakı söyledi. O mezeleri söyledikçe ben içerledim. 'Yahu o kadın hapishanede, biz burada keyfe mi geldik, bu erkekler ne hissiz' diye düşünüyorum. Sonunda patladım. "Peki Nevzat anlamıyorum yani, Behice Hanım'ı orada bıraktık. O kadın bir şey yiyecek mi, o kadar üzgün, ne bu mezeler, mezeler... Bir şey atıştırıp gidelim şurdan" Nevzat birden ağlamaya başladı. Ama şakır şakır ağlıyor. "Sen ne zannediyorsun?" dedi. "Benim için kolay mı, ne yaptığının farkında mıyım?"

Necla Fertan

• Bir gün Behice Hanım'a hapishanede en çok neden etkilendiğimi sordular. Şunu anlattı: "En yaşlı bendim, tutuklu kadınların çocukları bana 'anneanne' derlerdi. Bir gün havalandırmada güneşlenirken, küçük bir çocuk yanıma geldi, 'Anneanne gel, sana bir şey göstereceğim' dedi. Duvarın dibinde küçük bir ot bitmiş. 'Anneanne, ağaç bu mu?' dedi."

Neşe Erdilek

malarına rağmen katılıyor toplantıya. Akşam yemeğinde çok neşeli olduğu, "Artık ölsem de önemli değil" dediği söyleniyor. Ertesi gün ölüyor Behice Boran. Belli ki görevini yapmanın huzuru her şeyin önünde, ama yaşananların bundan ibaret olduğu söylenebilir mi?

Ya ödenen bedeller?

Dursun Hatko, annesinin milletvekilliği dönemini şöyle anlatıyor: "Annemle Ankara'da iki yıllık bir bekâr hayatımız oldu. Babam İstanbul'da kalmıştı. Liseye gidiyordum. Ben eve geliyorum, o yok, ben yatıyorum, o gece geç geliyor, ben sabah erken çıkıyorum filan. Böyle buzdolabının kapısına notlar bırakarak, bazen üç gün görüşmeden yaşadığımız bir dönem. O seçim bölgelerine, toplantılara gider, ben okuldan gelirim evde yemek yok. Ama kötü anne değildi. Zaten artık lisedeyim, öyle şeyler beklemiyorum."

Eski öğrencisi ve yakın arkadaşı Sıdıka Su, Behice Hanım'ın sürgüne gitmeyi hiç istemediğini ama sağlığı hapishane koşullarına uygun olmadığı için partinin bu kararı aldığını, Behice Hanım'ın da buna uyduğunu söylüyor ve o sıralar Bulgaristan'da tedavi görmekte olan eşiyle ilgili söylediklerini aktarıyor: "11 Eylül sabahı, darbeden bir gün önce telefonda bana dedi ki, 'Bu sefer Nevzat çok kötüydü, ellerimi bırakmak istemedi, sanki gitme der gibiydi. İşlerimi bitirir bitirmez tekrar döneceğim.' Ama bu son görüşmeleri oluyor. Behice Boran sürgüne gitmek zorunda kalıyor ve Nevzat Hatko kısa bir süre sonra ölüyor."

Heba olmuş bir hayat!

Dursun Hatko'nun söyleşimize başlarken söylediği ilk cümleye şaşırılmamak olanaksız: "Ben size son söyleyeceğimi baştan söyleyeyim. Behice Boran'ın hayatı heba olmuş bir hayattır. Bunu şu anlamda söylüyorum. Behice Boran'ın genel başkan olarak seçtiği yol en zor yol. Genel başkanlık örgütçülük gerektiriyor. Behice Boran entelektüel bir insandı. Belli bir hürsün olabilir ama bence o hürsün realize edebileceği alan genel başkanlık değildi. Yaptığı işi öyle çok isteyerek yapmadı zaten. Hep koşullarını zorlayarak çalıştı. Genel başkanlık için aday yoktu, kadrolar yetersizdi. Adaylık bile üstüne kaldı." Dursun Hatko, annesinin bir ideolog olarak çok daha başarılı ve yararlı olacağını, parti başkanı olmanın, Behice Hanım'ın sonraki yıllardaki düşüncelerini de olumsuz etkilediğini, örneğin, Afganistan, Polonya gibi olaylarda SSCB'ye verdiği koşulsuz, eleştirel olmayan desteğin de bunun sonucu olabileceğini düşünüyor.

Dursun Hatko'nun söylediklerini Mina Urgan'a aktardığımızda şu yanıtı alıyoruz: "Bunun çok doğru bir yanı var. Mebus seçildiği gün bana dedi ki, 'Bak insan hayatta ne istiyor, ne geliyor başına! Biliyorsun, benim istediğim üniversitede kalmak, hoca olmak, okumak, yazmak, öğrenci yetiştirmek.' Behice belki üniversiteden atılmasaydı bu durumlar olmayacaktı. Behice kalırdı üniversitede. 60'dan sonra partilere girebiliyorduk artık. TİP'e yine girerdi ama bambaşka olurdu hayatı".

12 Eylül sonrası sürgün yıllarında Düsseldorf'da evlerinde kaldığı Osman ve Zerrin Sakalsız, Behice Hanım'ın son yıllarında, "Beni artık emekli edin. Ben sosyolojiyle ilgilenmek istiyorum. Herşeyden emekli olunuyor, politikadan emekli olunmuyor," dediğini söylüyorlar. Zerrin Sakalsız, Behice Boran'dan bunun dışında hiçbir yakınma duymadığını ekliyor.

25-30 yıllık evlilikler nasıl olursa...

Nevzat Hatko'yla Behice Boran Ankara'da, o zamanın muhalif çevreleri içinde tanışıyorlar. Behice Boran üniversitede ders veriyor, Nevzat Bey ise radyoda Yunanca spikerlik yapıyor. 1946 yılında, Behice Boran otuz altı yaşındayken evleniyorlar. Behi-

İki Behice Boran

Seçtiği yoldan hiçbir zaman pişmanlık duymamış, bedelini yakınmadan ödemiş, kararlı, dirençli, mücadeleci Behice Boran. Herkesin tanıdığı Behice Boran. Yarım bıraktığı sosyoloji kariyeri, ihmal ettiğini düşündüğü oğlu ve eşi için üzüntü ve suçluluk duyan, sorumlulukları, görevleri arasında yeterince tadımı çıkaramadığı doğayı, belki de kısaca kendisini ihmal eden Behice Boran. 12 Mart sonrası tutukluluk döneminde Adapazarı cezaevinden avukatı ve arkadaşı Necla Fertan'a yazdığı bu iki mektupta iki Behice Boran var. İkisi de gerçek, ikisi de güzel.

10 Şubat 1971

“Onun tarzı olmayan bir konuşma biçimi, neden o gün öyle yazmış bilmiyorum”. diye açıklamaya yapıyor Necla Fertan. Mektup af öncesi, Behice Boran'ın bir ay içinde çıkma olasılığını düşündüğü bir zamanda yazılmış.

Şimdiden dışarısının sorunlarını düşünüyorum. Üzülmeğe çok şaşırıyorum, bunca sorunun biraraya gelmesine. Bir romanda okusam, bu kadar da olmaz derim, melodrama kaçmışlar biraz derim. 64 yaşından sonra yine kolları sıvayacağım demek. Ama düşünüyorum da, ömrüm boyu kolları sıvamaktan öteye gidemedim gibi geliyor. Başlanıp geliştirilip, tamamlanmış bitirilmiş bir şey yok. Yarım kalmış hep. Meslek hayatım öyle, politik hayatım öyle, aile hayatım öyle. Hep bir yerde darbe yemiş yarım kalmış. Bunun farkında değilim, hiç düşünmemiştim. Şimdi yazarken yaptım bu tesbiti...

27 Nisan 1973

Dün akşam hep sizleri düşündüm. Evler gözümün önüne geldi sıra sıra. bizimki, ablamınki, sizinki, dostlarınki. Çeşitli ölçülerde suskun, üzüntülü. Valide (Nevzat Hatko'nun annesi) bitik, Nevzat sinirli, Dursun serinkanlı olma çabasında. Biz ise türküler söylüyorduk. Gençlerde halay, zeybek ve daha başka Anadolu oyunları, taklitler, skeçler, on beş yıl üzerine espriler. Sağolsunlar, beni bir umut çemberine sardılar, sevecenlikle dolu. Koğuşa geldiğim zaman, söylediğim ilk sözlerden biri, “Dayanacağım” oldu. Buradan sağ çıkıncaya kadar dayanacağım (tabii kalp krizi filan gibi olağanüstü bir hastalık çıkmazsa). Dayanmak, şimdi hedef bu. Sizler için de öyle. Dursun için acı ama yararlı bir yaşam deneyimi olacak. İnsan yaşamın dalgaları içinde çalkalana çalkalana, yağrula yağrula kişiliğini buluyor, geliştiriyor. Nevzat'ı uzun boylu etkileyeceğini sanmıyorum. Hastalık durumu müsait değil bu konu üzerinde fazla durmaya. Valideyi bizim eski kuşak kadınlarımızın sonsuz sabrı ve itikadı korur sanıyorum. O da kendi galesi içinde oyalanır. Sonunda alışır, neye alışılmıyor ki? Sizin dayanıklılığınızdan hiç kuşku yok. Ama sağlık durumunuza, yorulmanıza, hiç değilse çok fazla yorulmamıza ne olur dikkat edin. Şimdi bir aileniz daha oldu. hem de ne aile; biri hasta, biri çok yaşlı, biri çok genç, biri hapiste, kolay değil. Sıdika'yı da çok düşünüyorum. İnsan sevdiğini ne denli çok sevdiğini hapiste daha iyi anlıyor.

ce Hamım seyahate gittiğinde, zaman zaman felçli eşi Nevzat Bey'in yanında kalan eski partili Sevinç Erdilek Nevzat Hatko'yu, “uçarı, tatlı bir İstanbul efendisi” olarak tanımlıyor ve ekliyor: “Çapkındı ama karısını severdi, karısı hep ön plandaydı.” Oğlu Dursun Hatko babasını şöyle anlatıyor: “Babam çok farklı ilginç bir kişilikti. O da komünistti. Hatta bir ara partinin Şişli ilçe başkanıydı annem genel başkanken ama ön planda olmadı. Gönül adamı derler ya, öyle biriydi. Yazın dağardı, kışın oltayla balık tutardı. Türkiye'de olmayan aletleri vardı babamın. Dışarıda yürürdük, herkes bakardı. Orhan Veli'nin arkadaşı, Yunancadan çeviriler yapar. Yani derler ya, karizması olan bir kadın ve kişiliksiz bir koca, öyle değildi. Görünüş olarak öyleydi. Bu kaçınılmazdı. Fakat babam kendini başka alanlarda gerçekleştirabiliyordu.”

Necla Fertan, Behice Boran'la Nevzat Hatko'nun ilişkilerinin çok medeni olduğunu, birbirlerini çok desteklediklerini, Behice Hanım'm, zaman zaman kızsız da Nevzat Bey'e çok düşkün olduğunu anlatıyor. Aşk evliliği olup olmadığını bilmediğini ve bu ilişki hakkında daha fazla bir şey anlatmaya kendisini yetkili hissetmediğini söylüyor. Sıdika Su birbirlerini beğenerek evlendiklerini ama bir aşk evliliği olduğunu sanmadığını anlatıyor.

Dursun Hatko, içerden yaşadığı bu ilişkiyi açık yüreklilikle anlatmaktan kaçınmıyor: “Annemle babamın ilişkisi 25-30 yıllık evlilikler nasıl olursa öyleydi. Babamın başka ilişkileri de oldu. Annem bilirdi bunu. Ne yaşadılar, çok ayrıntısını bilmiyorum ama demek ki bir ortalamasını bulmuşlar. Annemin çok problem ettiğini sanmıyorum. Ama teyzem bilirdi ve çok kızardı babama. Annemden hiç duymadım, teyzemden çok duydum. Babam bu konuyu konuştu benimle. ‘İşte, oğlum annenin de bir sürü arkadaşı var, onlarla gidiyor, geziyor’ filan dedi ama ben yemedim o yaşta bile. Bir tane sürekli bir ilişkisi oldu. Kadın bir avukattı, ölmüş olabilir çünkü babamın vaşlarındaydı.

Mina Urgan da, kendine has açık sözlülüğü ve belki de Behice Boran'a çok yakın olmanın getirdiği rahatlıkla konuşuyor bu evlilik üzerine: “Mutlu bir evlilik değildi. Nevzat'ın ilişkileri filan olurdu. Ama asıl kumar, belki Dursun bilmez bunu. Ancak bunlar hayatının merkezinde değildi. Canım şimdi,

entelektüel hiçbir kadın böyle bir sorunu hayatının merkezine koymaz. Bunun pespaye bir problem olduğunu bilir. Üstünde durmamayı, kendine karşı bile tercih eder. Öfke duyuyordu, üzülyordu tabii. Boşanmayı hiç düşünmedi, bana böyle bir şey demedi. Ama Nevzat da çok iyi huyluydu. Güler yüzlü, cesur. Hep destekledi Behice'yi. Hiç şikâyet etmedi.” Belli ki Dursun Hatko'nun da ifade ettiği gibi bir ortalama bulunmuştu. Nevzat Beyin. Behice Hanım'ı üzen davranışlarını dengeleyen özellikleri olduğunu ifade ediyordu Mina Hanım: “Nevzat Behice'nin politik hayatını hiçbir zaman baltalamadı. ‘Senin yüzünden başımıza şu geldi, bu geldi’ demedi. Evlilikleri çevrede konuşulmazdı çünkü ortada bir çirkinlik de yoktu. Çatışma, kavga yoktu. Behice'nin olgunluğu, Nevzat'ın tutumu sayesinde. Nevzat herkesin önünde Behice'yi incitecek hiçbir şey yapmazdı. Behice'yi esas üzen kumardı.”

“İyi anne olamadım”

TİP içinde çatışmaların ve ayrışmaların henüz başgöstermediği yükseliş yılları için, “Aybar başkanıımız, Aren hocamız, Boran anamız denirdi” diye anlatıyor Uğur Mumcu. Belki oğlundan çok bir harekete analık, sonra da başkanlık etmiş olan Behice Boran'ın anneliğini sorduğumuzda, hemen herkes söz birliği etmişcesine, Dursun'un ev yapımı reçelleri ne kadar sevdiğinden ve Behice Boran'ın bu konudaki hassasiyetinden söz ediyor. Behice Boran'ın milletvekili olduğu dönemde TİP ten senatör seçilen Fatma Hikmet İşmen, Boran'ın oğlu Ankara'ya geleceği zamanlar, nasıl onca işin arasında kavanoz kavanoz reçel kaydattığını anlatıyor. 12 Eylül sonrası sürgün yıllarına ilişkin bir anıyı da Necla Fertan'dan dinliyoruz: “Avrupa'da bana dedi ki, hiç kimse herhalde Dursun'a reçel yapmıyor. Dönünce ben başladım yapmaya. Kavanozların üstüne ‘afiyet olsun’ diye yazar evinin dış kapısına bırakırdım. Behice Hanım'a da hemen yazardım, ‘Üzülme, vişne reçelini götürdüm’ diye.”

Ya reçellerin ötesinde?

Altmış yaşlarında bir eski partili, Behice Hanım'ın özel yaşamına çok yakın olmadığını belirterek anlatıyor: “Oğluna karşı bazı konularda pek anlayışlı davranmazdı. Mesela saç uzatmasına kızardı.

“Arkadaşım Behice Boran”

Dava arkadaşı ve sırdaşı Mina Urgan, Behice Boran'ın ölüm haberini aldığı anda, kendisini üzüntüye kaptırmamaya çalışarak, o sıralar üzerinde çalıştığı bir yazıyla uğraşmaya giriştiğini anlatıyor. “Garip bir bilinçaltı olay” diye anlatıyor, “kendimi aşağıdaki satırları karalarken buldum”. Sonradan bu yazı *Cumhuriyet Gazetesi*'nde yayınlanmış.

Arkadaşım Behice Boran

Barışsever, insan hakları savunucusu ve sosyalist olarak Behice Boran'ın kişiliğinden ölümünden sonra, övgüyle söz edildi; ilerde de her zaman söz edilecek. Bense, onun “resmi” diyebileceğimiz kişiliğini değil; arkadaşım Behice Boran olarak özel kişiliğini anlatmak istiyorum. Bunu da içtenlikle, duygulanarak yapmaktan çekinmeyeceğim.

Benden beş yaş büyük olan Behice Boran ile Arnavutköy Amerikan Kız Koleji'nde öğrenciliğimin ilk yılında, on yaşındayken karşılaştım. O sırada başlayıp yıllar yılı süren dostluğumuz boyunca Behice Boran'ı yakından tanımayanların, onu bir hayli katı ve hırslı olmakla suçladıklarını duydum. Oysa Behice Boran ne katıydı ne de hırslı. Katı olsaydı çevresindekilerin güçsüz yanlarını kolayca bağışlayamazdı; beni de bağışlayamazdı. Çünkü, 1950'de Barış Severler Derneği'ne girmemi önerdiği zaman aile geçindirdiğimi, maaşından başka gelirim olmadığımı, hapse düşersen, işimden atılırsam, yakınlarımın aç kalacağından korktuğumu söyledim. Bunu söylerken de çok, ama çok ezildim. Ne var ki, Behice beni ayıplamadı, dostluğunu da esirgemedi benden. Bunun nedenini de yıllarca sonra açıkladı. Tutumuma bir özür bulmak için bahaneler uydurmamıştım. Açıkça söylemişim korktuğumu, Behice ise ancak ikiyüzlülük edenlere katı davranırdı.

Ancak öylelerini bağışlayamazdı kolayca.

Behice Boran haris değildi. Eğer faşist eğilimlerin egemen olduğu bir üniversitede çalışmış olmasaydı, çevresinde uygarca bir hoşgörüyü karşılaşırdı, işinden atılmasaydı, Behice Boran Marksist bir öğretim üyesi olarak sosyoloji dalında parlak bir akademik kariyer yapardı. İstediyi de buydu zaten. 1965'te milletvekili seçildiği sırada “Şu işe bak” demişti bana; “Ben kürsümde kalıp okuyup yazmak, ders vermek, öğrencilerimle uğraşmak, sadece küçük bir dost çevresiyle ilişki kurmak istedim öteden beri. Oysa şimdi siyasal savaşım tam ortasına atılmak zorunda kaldım. Kimbilir bu işin altından nasıl kalkacağım.”

1948'de Behice Boran, Niyazi Berkes ve Pertev Naili Boratav ile birlikte mahkemeye verilmişti. Mahkemede aklanınca, üçünün de kadrosu lağvedilmiş açıkta kalmışlardı. Böylece ülkesinin koşulları bu inançlı sosyalisti öğretim üyeliğinden koparmış, eyleme itmmişti. Behice Boran bu eylemi sonuna değin, büyük özverilerde bulunarak, büyük acılara katlanarak, başarılı bir dirençle sürdürdü.

Behice Boran, öteki iki arkadaşı gibi, yabancı üniversitelerden iş önerileri aldı. Ama ülkesinde kalmayı yeğ tuttu. Bunun başca nedeni, Behice Boran'ın tutkulu yurtseverliği idi. Memleketini sadece soyut bir kavram olarak değil elle tutulur bir gerçek olarak severdi. Az gelişmişliğiyle yoksulluğuyla, eşitsizlikleriyle, haksızlıklarıyla, buruk acılarıyla severdi. İşte bu yüzdendir ki,

ömrünün son yedi yılını sürgünde, memleketinin taşından toprağından uzak, sevdiği her şeyden uzak geçirdiğini düşünmek, dayanılmaz bir hüznün verir onu yakından tanıyanlara.

Ben ortaokuldayken Behice Boran'ın bir ara bizlere ders verdiğini; o konuşurken, sanki kafamın içini devinen güçlü projektörler tanyormuş da, bu ışıklar tüm karanlık köşeleri aydınlatıyormuş gibi öğrettiklerini hemen kavramamı unutamıyorum.

Dünyanın en vefalı dostu olan Behice Boran'ın siyasal nedenlerden ötürü bazı gençlik arkadaşlarını yitirince duyduğu kederi; “Herkesin aşk acıları vardır, benim de arkadaşlık acılarım var” demesini unutamıyorum.

Doğa sevgisini; soğuk bir kış akşamı karanlık basmak üzereyken evimin balkonuna çıkıp lodos fırtınasını bir saat seyretmesini unutamıyorum.

Kadınlığına özgü becerilerini, evinin tertemiz düzenini, herkese açık sofrasının güzelliğini, yemeklerinin tadını, çoştığı zamanlarda duyarh sesiyle türküler söylemesini unutamıyorum.

Cerrahpaşa Hastanesi'nde felçli yatan Nevzat Hatko'yu görevini yapan bir eş gibi değil de, gülümseyerek, şakalaşarak, iki aylık bir bebeğe bakar gibi temizlemesini, unutamıyorum.

Yirmi yedi yıl önce 147'lik olup üniversiteden atıldığım zaman, beni ve iki çocuğumu, Armutlu'da kumsalda bir kaç kuruşa kiraladığı, elektriksiz, susuz, kırık dökük eve götürüp, sanki lüks bir oteldeymişçesine haftalarca rahat ettirmesini, üzüntümü gidermesini unutamıyorum.

Altı günlükken yitirdiği ilk çocuğu Elif'in ölümü yüzünden yıllar boyu çektiği acıyı; daha sonraları çok güç koşullar altında dünyaya gelen oğlu Dursun'a sevgisini; ikide bir hapse girdiği için bir anne olarak görevlerini yerine getiremediğini düşünerek duyduğu kaygıyı unutamıyorum.

Tüm küçük çocuklara, bu arada Sakarya Hapishanesi'nde kocasını baltayla kesen bir köylü kadının çocuğuna gösterdiği ilgiyi; o dokuz aylık bebeği bana demir parmaklıkların arkadmdan hayranlıkla göstermesini unutamıyorum.

Brüksel'in yağmurlu, soğuk parklarında yürürken, İstanbul'un şu ya da bu köşesi üzerine benden ayrıntılı bilgiler istemesini unutamıyorum.

Deniz sevgisini; Gökova'da bir tekneyle gezerken duyduğu keyfi; onu son görüşümde Ostend'de denize girişimizi; koskocaman dalgalar bizi devirdikçe çocuksu sevincini unutamıyorum.

Arkadaşım Behice Boran ile dostluğumuzun yarım yüzyıldan fazla sürmesi bir mutluluk kaynağı oldu benim için. Ölüm haberini alınca duyduğum acı bu mutluluğu hiç gölgeleyemez.

“Benim oğlum” diye bir kaygısı vardı. Bir yanıyla çok şefkatliydi ama katı kuralları olabiliyordu. O içerdeyken, ziyarete Dursun u da götürelim dedik, ‘Saçım kesmezse gelmesin’ diye haber gönderdi.”

Dursun Hatko, muhasebesini yapmış 40 yaşlarındaki bir insanın rahatlığı ve sadeliğiyle, sitemsiz anlatıyor annesiyle ilişkisini: “Annemle çatışmamız pek olmadı. Arada tartışmışızdır tabii. Benim o zaman partiyle ilişkim yoktu, hippiydim açıkçası. Arkadaş çevrem filan partiye tersti tabii. Ama bana hiçbir zaman, ‘Şöyle ol, böyle ol, gel partiye gir’ falan demedi. ‘Saçımı kes de gel’ dedi mi, onu hatırlamıyorum ama saçımı uzatmama karşı çıktıysa o kadar da artık onun hakkıdır. Yapmak benim hakkımdı, bana alternatif sunmaya çalışmak da onun. O zaman saç uzatmak pek de tolerans gösterilen bir şey değildi. ‘İbne’ diye laf atarlardı filan. Böyle kaygılar, ya da burjuva basını yakalarsa diye kaygı duymuş olabilir. Hiç ummazsınız, babamla daha çok çatışma oldu. Beyoğlu'nda bana, ‘Sen git arkadan yürü, yammda yürüme’ dediğini hatırlıyorum. Annemin katı yanları, prensipleri vardı ama bunları daha çok kendine uygulardı. Amerika'da komünist olmuş annem, hoşgörülü biriydi. Hep derler ya taşralı solculuk diye bir şey var, öyle değildi annem. Çok sevecen filan, öyle de değildi. Olması gerektiği kadar sevecendi. Alaturka bir anelik vardır ya, öyle değil, bana, ‘Yatağım kendin yap, işini kendin gör’ derdi. Zaten vakti de yoktu yapacak. Yani saçım süpürge etmedi. İyi ki de etmedi, çok donanımlı bir kadındı çünkü.”

Necla Fertan'ın gözlemleri biraz daha farklı: “Annesi, ‘Kendisi gülmeden gözleri güler’ derdi Dursun için. Yumuşak bir çocuktur. Ama annesinin anma törenlerinde filan görmüyorum. Herkes, ‘Vah işte gelmiyor’ filan diyor, onun da kendine göre izahları var tabii. Son bir senedir görmedim, görsem çok sevinirim tabii. Babasın çok vefalı davranmıştır. Babasıyla ilişkisi akıl almayacak kadar iyiydi, annesinden çok babasıyla haşır neşirdi... Sürgün yıllarında, ben Brüksel'e gittiğim zaman hiç başka bir şey konuşmuyorduk, sadece oğlunu sorardı, sadece... Ne anlatırsam mutlu olacağım bildiğim için, olmayan bir çok şeyi bile söyledim ona, tek mutlu olsun diye. Her dakika, oğluna karşı doğru mu yanlış mı yaptı, onu düşünürdü. ‘İhmal mi ettim’ duygusu değil, ‘Okuması için daha fazla baskı yapsa mıydım?’ gibi şeyler. O ihmal ettiği kanısında değildi çocuğunu. Hiçbir şey politikanın önünde değildi ki. Hayatta en çok üzüldüğüm şeylerden biridir; o kadar çok görmek istedi ki oğlunu, anlatamam. Görüşemedi. O sıkıntılar içinde, sığınmacılara verilen parayı biriktirmeye çalışıyordu, oğluna bir ceket, bir yağmurluk almak için.”

Dursun Hatko bir ara partiye girmiş, annesinin altı ay sonra haberi olmuş. Annesi Sevinç Erdilek'le aynı sıralarda TIP'te çalışmış olan Neşe Erdilek, Dursun Hatko'nun onurlu bir insan olduğuna dikkat çekerek anlatıyor bunu. Anma törenleri. “Anıt-kabire döndü” diyor Dursun Hatko, yıldönümlerinde olması gerekmez, arada bir bir çiçek götürmek daha anlamlı geliyor bana”. Anlamak zor değil, başkaları için hareketin anası, onun kendi annesi.

Kadınlar Koğuşu

12 Mart sonrası aynı koğuşu paylaştığı Sevgi Soysal'ın Yıldırım Bölge Kadınlar Koğuşu adlı kitabından.

Yıldırım Olgunlaşma Enstitüsünün bir yetenezsiz öğrencisi daha var: Behice Boran. Ne var ki, o son derece gayretli ve istekli. Evden getirttiği dokuma bir yatak örtüsüyle, öteki ranzalardan titiz bir görünümle ayrılan yatağının üstünde oturmuş, alfabeyi yeni sökmeye başlayan çalışkan bir öğrenci sabırla cebelleşiyor şişleriyle. Sonra arada sırada üst ranzasından iniyor. Oya'nın (Baydar) ranzasının yanına gidip örgüsünü danışıyor ona.

Oya, "Beceremiyorsun anne," diye takılıyor.

Oya'nın Behice Hanıma 'anne' diye takılışı, kendi annesinin adının da Behice oluşundan.

TIP davası henüz başlamamış. Behice Hamm genellikle sessiz ve yorgun. Sık sık uyuyor. Midesi hasta. Oya, Behice Hanımın bu durumuna takılıyor.

"Parti kapatıldı diye nerdeyse rahatladınız.."

Aslında bu konuda Oya haksız çıkacak. Çünkü Behice Hamm TIP davasının başlamasıyla, üstündeki o yorgun ve bezgin havayı atıverecek. İçi ve dışıyla yenileniverecek. Dirençli, dipdiri gidip gelecek mahkemeye. "Erkek Behice" olacak çoğumuzun gözünde.

Ama o günlerdeki sessiz, durgun ve içe kapanık görünümü, Oya'nın takılmalarını nerdeyse haklı çıkarıyor.

Sonradan, Behice Hanımın, bütün gücünü en gerekli yere saklamak akıllığını gösteren sağlıksız kişilerden olduğunu anlıyorum. Hiç boşa harcamıyor kendini. Gücünü hep kendi seçtiği ve gerekli bulunduğu biçimde harcayanlardan; boş yorgunluklardan titizlikle sakınanlardan.

O ilk tutukluluk yazında, gölgeye çektiği iskemlesinde oturuşu geliyor gözümün önüne. Dizlerinin altından lastikle tutturduğu çorapları, terlikleri, durgun ve donuk bakışlarıyla, hayatla nasıl başa çıkacağım düşünen bezgin bir ev kadını benziyordu daha çok.

Ama mahkeme başlayınca değişiverdi. Bir gün öncesinden sardığı gümüş renkli saçlarını, eli bu işlere yatkın olan Sevim Onursal'a taratıp hani nerdeyse sevgilisiyle buluşacak bir genç kız titizliğiyle giyinirdi. İyi görünmeliydi mahkemede, dirençli bir resimdi istediği. Başardı da bunu.

Behice Hanımın mahkeme sırasında çekilmiş fotoğraflarıyla, benim aklımda kalan bezgin ve yorgun kadın görünüşü bir fotoğrafa çevrilip kıyaslansa, aradaki fark çok şaşırtıcı olur.

leri, işçi sınıfı var oldukça devam eder gider. Sosyalist doğulmaz, sosyalist yaşanır."

Aynı Behice Boran, Adapazarı cezaevinde, hayatının yarım kalmış parçalarının, ödediği bedellerin acısını duyuyor. İkisi de gerçek, ikisi de Behice Boran.

Nesrin Tura, Filiz Koçali

7 PAZARTESİ

Kırgınlık? "Hayır" diyor. Direnç? Onu parti başkanından çok annesi olarak hatırlamak için... Kim bilebilir?

Sürgün yıllarına ilişkin şunları söylüyor Dursun Hatko: "O dönemde annemle görüşemedik, olmadı, gidemedim. Mektup sorunu oldu. Ben hiç mektup yazamam. Annem ısrar ederdi, 'Önemli bir şey yazman gerekmez, günlük şeyleri, ayrıntıları yaz' derdi. O bana uzun uzun yazardı. Hapis ve sürgün dönemlerinde çok mektup aldım annemden."

Mina Urgan'ın söyledikleri ise, belki daha çok, kırk altı yaşındaki Dursun Hatko'yu değil, yara almış çocuk Dursun'u anlatıyor: "Çocuğu ihmal ediyorum kaygısı çok yoğundu. Ve tabii çocuğu damgaladı bu. Güç oldu Dursun için. Felçli bir baba, yaşlı bir babaanne ve anne yok. Dursun için çok endişe ederdi ve kendini çok suçlardı Behice. Ve Dursun tepkiler gösterdi. Annesini gidip görmedi sürgün yıllarında. Gidebilirdi, bir şey yoktu onu burada tutan, babası, babaanesi ölmüştü. Gitmedi. Dursun'un annesine tepkileri oldu. Ayıplamıyorum, ama oldu. Uzun zaman benden kaçmasını da buna bağladım. Çünkü beni sever ama artık hiç gelmiyor." "İyi anne olamadım derdi," diyor Neşe Erdilek.

"Sosyalist doğulmaz, sosyalist yaşanır"

Kadın olarak Behice Boran dediğimizde, herkes ağız birliği etmişcesine, onun elleriyle açtığı hamurları, konuklarına ikram ettiği güzel yemekleri, evinin temizliğini, onca maddi sıkıntı içinde, sofraya koyduğu tabakların takım olmasına na-

sıl dikkat ettiğini, kılığına kıyafetine nasıl özenddiğini, titizliğini anlatıyor. Fatma Hikmet İşmen'e bir gün, "Biz niye Meclis'e hep böyle döpiyes giyip geliyoruz, elbise giyip gelelim." deyişi; Necla Ferman'ın, basın toplantısından sonra hastahaneye yarmaya söz verdiği için, kendisinin ona gerekli olur diye Honk Kong'dan aldığı gecelik ve sabahlığa çok sevinmesi. Paketi açılmadan kalan bir gecelik ve sabahlık...

İnsan olarak Behice Boran dediğimiz zaman, herkes vefakârlığını, nasıl yaşlı ve hasta kayıvalidesini hastahaneye göndermeye içinin razı olmadığını, felçli eşine nasıl baktığını, arkadaşlarına gösterdiği yakınlığı anlatıyor. Sıdika Su, Ruhi Su hapisteyken, kendi durumu iyi olmadığı halde Buhi Bey'e nasıl maddi destek verdiğinden söz ediyor. Sevinç Erdilek, felç geçiren kayıvalidesinin külotlarını, bezlerini kimseye yıkatmadığını unutamıyor; "Çok iyi bir sosyalistti, özel yaşamında da sosyalizmi uyguladı. Hiçbir şeyden şikâyet etmedi. Utangaçlığa varan bir tevazu, kendine ve başkalarına saygı" diye anlatıyor Behice Boran'ı.

Behice Boran şöyle diyor: "Kişiler hakkında nasıl mı karar vereceksin? Hayatlarına bakarak. Bir insan yaşadığı hayatın insanıdır. Doğru bulduğumuz fikirleri öyle benimsemiş, öyle içimize sindirmiş olmalıyız ki, bunlar davranışlarımızı biz farkında olmadan dahi etkilemeli, tayin etmeli, yönetmelidir. İnsan nihayet ne kadar sosyalist olmaya devam etse de, bir gün bedeni bu fani dünyaya veda eder, ama işçi sınıfı parti-

tam istediği gibi ölmek!

nuran bozer akşit eski komünist, psikiyatrist, seyyah. yetmiş yaşında iran'a giderken trafik kazasında can verdi. tam istediği gibi öldü nuran abla. yolda. tam bizim içimizi rahatlatacak gibi öldü, hiç uyanmamış, canı acımamış. ama yetmiş yaşında, çakı gibi yken, o kadar badire atlatmışken, gidecek o kadar yol varken trafik kazasında ölmesi insanın içine sinmiyor.

1960 öncesi solcuların hayatı hakkında bir fikriniz var mı? şimdi de azınlıkta solcular ve toplum içinde belli bir yalnızlık çekiyorlar. polis baskısı hele de darbe dönemlerinde çok yoğun oluyor. yine de mitinglerle binlerce kişiyle biraraya gelip o yalıtılmışlık duygusunu aşmak mümkün. ama o zamanlar öyle değil, bir avuç insan "komünistler". örgütsel durumları böyle tanımlanmakla birlikte çoğunun ideolojik aidiyetlerinin tam olarak böyle açıklanıp açıklanamayacağı tartışmaya açık bir konu. bir avuçlar, birbirlerine yakın durmak zorundalar ve polis kadrolarının sayısı çok fazla. attila ilhan'ın şiirlerini hatırlayın. işte bu farklı insanların arasında kadınlar da vardı. nuran bozer bunlardan bir tanesi.

1927'de adana'da doğuyor. babası, kızların özellikle okutulmasından yana. vani, yırtmanın ilk şartlarından olan "okumak" lüksüne erişmiş nuran bozer. 1947'de tıp okumaya istanbul'a geliyor. bir arkadaşısı var, sevinç. o da dışçılık okuyacak. elele istanbul sokaklarında, "artık özgürüz." diye koşuyorlar. sevinç, yani sevinç özgüner, 1980 yılında faşistler tarafından evinde öldürülüyor. sevinç'in ağır yaralanan kocası vecdi'nin başında yine nuran. aynı yıl yine ağır yaralanan mihrî belli'nin başında ise sevim belliyle münavebeli olarak kalıyorlar. o yıl *demokrat* gazetesinde çalışıyordum. kapıdaki jandarmaları atlatıp ikisinin de resmini çekmemi sağladı. "bir genç kızın ne zararı olabilir ki yaralıları?" diyordu askerlere. dönelim onun genç kızlığına.

özgürlük diye tanımladıkları şeyle tanıştıkları üniversitede, bir özgürlük projesiyle de tanışıyor nuran. sosyalizm. nazım hikmet'i kurtarma kampanyalarına katılıyor. çiçek palas'ta nazım hikmet'i anma toplantısında tutuklanıp beraat ediyor. sonra 1951 tevkifatı. sansaryan hani, falaka, işkence ve ilk defa kadınlara! iki genç kız da alınlarının akıyla çıkıyorlar sansaryan'dan. bilgi vermiyorlar. sevinç ten bir hatıra: falakaya yatırıldığında eteklerini şöyle bir örtüyor, bir tarafı görünmesin diye. sonra bayılıyor falakada. ayıldığında bakıyor, külotu yok. Yirmi dört yaşında genç kızları neyin yaralayacağı bilen memurlar hep bulunur böyle yerlerde. nuran iki buçuk yıl tutuklu kalıyor bu tevkifatta. çıktıktan sonra, o sıralar hâlen hapiste olan sevgilisi şevki akşit'le evleniyor. cezaevinde. bu arada tıp fakültesi'nden atılmıştır. hayatını muhasebecilik yaparak kazanıyor. ve üç çocuk doğuruyor. 1958'de durnaz'ı. 1959'da mehmet ve 1962'de ahmet'i. 1967'te af çıkıyor. tıp fakültesine geri dönüyor. kırk yaşında! 1970'te okulu bitiriyor ama devlet memuru olamadığı için iltisaz yapamıyor. halbuki patoloji hocası ünlü sıfırcı taliye çok istiyor kendisinden en yüksek notu alan nuran akşit'i. olmuyor. o yıllar türkiye işçi partisi yılları. akşit'lerin evine ileriki yıllarda canlarından olacak gençler girip çıkar. toplantı yaparlar: deniz gezmiş, cihan alptekin, sinan cemgil... nuran abla, pratisyen hekimdir. muayenehanesi vardır. 12 mart olur. şevki aranmaktadır. nuran birkaç kere gözaltına alınsa da şevki bir türlü yakalanmaz. tuzla'nın aydınlık köyünde bulurlar. nuran gizlilik konusunda çok iyidir. gö-

ztepe'den trene biner, kızıltoprak'ta iner, bir apartmana girip köylü kıyafetinde dışarı çıkar. böylece arkasındaki polisleri atlatıp tekrar trene biner ve tuzla'ya gider. 1974'te af çıkar, biraz rahatlarlar, ama şevki kanserdir, 1975 şubat'ında ölür.

insanın başına başka ne gelebilir değil mi? o yaz, bir aile ortamında gördüm onu ilk defa. her şeyle, en çok da kendisiyle alay eder bir acılıktaydı. üzerinde oyalı bir gömlek var. "çok şıksın, "diyorlar. "ah, evet," diyor. "bir dahaki sefere oyalı değil boncuklu giyeceğim, sonra da zilli." nuran abla, dört beş ay sonra çocukları dahil herşeyi geride bırakarak ingiltere'ye gider, iki yıl kalır orada. döndüğünde hükümet tabibi olur, af çıkmıştır artık, devlet memuru olabiliyordur. o sırada uzmanlık sınavına girer. psikiyatristi okur. yaşı elli civarındadır, çocukları dalga geçerler, "anne, büyüyünce ne olacaksın?" o da altta kalmaz, "doktor olacağım." 12 eylül geldiğinde, yunanistan'dadır. birkaç gün sonra giriş yapar, türkiye emekçi partisi yöneticisi olduğu için aranmaktadır. onu ararken, lise öğrencisi ahmet'i alırlar. daha sonra kızı, damadı ve büyük oğlu alınır. oğlanla damat içeride kalır. tep davasından ceza beklenmektedir. süresiz izin alıp tekrar ingiltere'ye gider. tam iki yıl. sonra döner, mardin'de mecburi hizmete gider. orada bir araştırma yapar. mardin'le ilgili gözlemlerini *şizofreni* dergisine şöyle aktarıyor:

"kadın çocuğunu almış gelmiş. çocuk ishal. sorarım çocuğun boku ne renk. mor der. köylerde renk yok ki. diyelim kadına ona kadar saymayı öğrettin. neyi sayacak? on tane hiçbir şeyi yok."

ve seyyahlık...

seyyahlıkla seyahat etmek arasında önemli bir fark vardır. nuran akşit, daha önce de seyahat etmiş-

tir ama seyyahlık etmesi 1989'da küba'ya gitmesiyle başlar. iki ay boyunca küba'nın hastanelerini özellikle de akıl hastanelerini gezer. oranın sağlık sisteminde çok etkilenir. sonra başka yerler gelir; kuzey amerika, hindistan, mısır, çin, güney afrika...

çin'e gidişle ilgili bir şeyler anlatmak istiyorum. daha önce hep uçakla seyahat etmiştir ama bu sefer kendi kullandığı bir arabayla çin'e kadar yolculuk etmek ister. ufak bir engel vardır. ehliyeti yoktur! nuran abla'mın kararlılığı karşısında bu engel kâğıttan bir kaplandan farksızdır tabii. ehliyet alınır. içinde ocağı falan olacak şekilde tadil ettirilen bir minibüs temin edilir. oğlu ahmet, "yapma anne," der. "başına bir iş gelir." nuran abla'mın cevabı çok kesindir, "burada kalıp kanser olmayı mı bekleyeyim?" hiç bir şey boyun eğmemiştir, yaşlılığa boyun eğecek hali yoktur ya. çin'e gitmeden önce, (daha önce gitmiş bulunduğumuz için) semra ve benimle konuştu. minibüsle gitme konusunda o kadar kararlıydı ki bir şey diyemedik. (neyse ki sonra vazgeçmiş) bize daha sonra birlikte iran'a gitmeyi teklif etti. bizim aklımız yatar gibi oldu. ama araba sürmeyi bilmememiz bir dezavantajdı tabii. döndükten sonra yine gördüm, doktor kemal'in cenazesinde. bizi o minibüsle mezarlığa götürdü. ölümünün müsebbibi o minibüs. çin'den memnun kalmamıştı. iran'da kararlıydı. araya bir de güney afrika sıkıştırdı. sonra aylarca görmedim. yaz geçti. iran seyahatini ayarlamış. iki kişi daha bulmuş. biriyle japonca kursunda tanışmışmış. hiç ölmeyecekmiş gibi yaşamak buna denmez mi? yetmiş yaşında insan neden japonca kursuna gider yoksa? ve onlarla iran'a doğru yola koyulmuşlar.

son yolculuk

tam gerede'deler, iki kişi önde. nuran abla minibüsün arkasında uyuyor. bir kamyon arkadan bindiriyor. kemer bağlı olsaydı... tam istediği gibi ölüyor nuran abla. yolda. tam bizim içimizi rahatlatacak gibi ölüyor, hiç uyanmamış, canı acımamış. ama yetmiş yaşında, çakı gibi yken, o kadar badire atlatmışken, gidecek o kadar yol varken, iran yolunda trafikten can vermesi yine de insanın içine sinmiyor.

cenazesine gidiyoruz. arkadaşları, eski yoldaşları. sevim belli'nin konuşmasında gözlerimiz doluyor. "çok üzülüyorum ama şimdi nuran olsaydı, 'amaan sevim, boşver. nasıl olsa hepimiz bir gün öleceğiz,' derdi" diyor. nuran abla'nın kararlı bir komünist olduğu yazıldı. söylendi. onun kararlılıkla yapmadığı bir şey yoktu ki hayatta. neye elini attıysa üstesinden gelmiş. sağlam, sağlıklı gövdesini o işten o işe, o ülkeden o ülkeye taşırken neşesini kaybetmemiş. sade, sağlam bir bakış açısı. cinsellikten çocuk bakımına hiç bir şeyi fazla kurcalamadan kabul eden. halleden bir tutum. yeni doğum yaptığım günlerde karşılaşmıştık. "zaman geçince iyice kolaylaşır. mama saati filan da azalıyor. büyütür gidersin." demişti. üç çocuğu büyütüvermiş olmanın rahatlığıyla. müşfik bir eş ve anne olduğundan da söz edildi. çocuklarına. kocasına. yedi kat ellere en olmadık zamanlarda el uzatmış. ama bu şefkatten mi, yoksa geçmiş yılların içine tohumunu attığı dayanışma duygusundan mı kaynaklanıyordu?

nuran bozer akşit öldü. keşke dönüş yolunda ölseydi. iran'ı da gördükten sonra. "çin'de bana çok iyi davrandılar. yaşlıyım ya ondan herhalde," deyip bir kahkaha atıyordu. hayatı hepimiz için ne çok örnek taşıyor. o öyle yapabildiyse, belki biz de yapabiliriz. biz de becerebiliriz... belki.

ayşe düzkan

9 PAZARTESİ

seda sayan, mahsun kırmızıgül ve alpay reha muhtar'ın haberler'inde konuştular

en delikanlı seda'ydı!

Ey sevgili okurlar, yazıya başlamadan önce dergide yaşadığım bir şeyi aktarmak istiyorum. gerçi bizim iç meselelerimiz sizi ilgilendirmez. bunca zaman böyle düşünerek bir şey demedim ancak bu sefer derdimi sizlerle paylaşmak istiyorum. bu sayı için "modernleşme mi, özgürleşme mi?" başlıklı bir yazı yazmayı planlıyordum. konuyla ilgili *metis*, *ayrıntı* ve de onları dengelemek için *sarmal* yayınlarından kitaplar alıp okudum. türlü çalışmalara girdim. tam yazıyı yazacağım, mesai arkadaşlarım, "dergi çok ağır oldu, boşver sen o konuyu, şu seda'yla mahsun'u yaz." dediler. şimdi nereden baksanız, durum büyük haksızlık. bir kere kendileri behice boran yazarken, bize seda sayan kakalamalarının imajım üzerindeki etkisini tahmin edersiniz. sonra, ben de doğru bir yola girmek istemişim. artık magazin işlerini bırakmaya karar verip entelektüel olaylara meyletmişim. bundan sonra sadece *hafta sonu* değil, ne bileyim *toplum ve bilim* de okumaya karar vermişim. insan ne olsa destekler değil mi? ne gezer. yine önümüze *hafta sonu* kupürleri dayandı. isyan ettim. "ben artık bu yolları bırakmak istiyorum," dedim. ve son derece de kararlıydım. diyeceksiniz ki yazımın başlığı ve fotoğraflar ne kadar kararlı olduğunu gösteriyor. hemen cevap vereyim. beni ikna eden semra oldu. dedi ki. "tamam işte, esas modernleşme bu. sen yine istediğin konuda yazacaksın." düşündüm ki doğru. cumhuriyet balolarından, cahide sonku ve ajda pekkan yoluyla seda sayan-mahsun kırmızıgül durumuna varmış bulunuyoruz. bu işlerin nasıl işlediği sonraya kaldı. şimdilik buyurun son magazin gelişmelerine. şunu da söyleyeyim, önümüzdeki sayılarda yapısalçılığın ve yapıbozuncululuğun (deconstruction) kadın açısından eleştirisini yapmayan adinin ba-yağısıdır.

biliyorsunuz, seda ile mahsun ayrıldılar. bu durumla ilgili en ve ilk tuhaf şey şu ki. zaten beraber olduklarını hiç bir zaman kabul etmemişlerdi. sorulduğunda, "aynı sahneyi, aynı firmayı" paylaştıklarını söylüyorlardı. zaten benim anladığım bu aynı firmayı paylaşmak magazin basınında

seda sayan, "ben mahsun'u çok sevdim, üzerine titredim, o kadar sevdim ki bazı şeyleri görememişim," dedi. "peki o sizi sevdi mi?" sorusuna ise, "sanmıyorum," dedi. "seven böyle yapmaz.. seven incitmez. seven incitmez mi? seven erkekse incitmez mi hiç? mahsun seda'ya sevmese böyle incitir miydi?"

böyle bir anlama geliyor. misal olarak, seren serengil'e kenan doğulu'yla ilgili soru sorduklarında, çapkın çapkın gülümseyip, "biz aynı firmanın sanatçısıyız," diyor. herhalde aşkın insanları bir kuruma, giderek bir şirkete sokmasını eleştirmek açısından böyle deniyor. neyse, işte mahsun'la seda da aynı firmanın sanatçısıydılar. allah için birbirlerine de yakışıyorlardı, firmaya da. bu firma meselesi ileride gündeme gelecek aklımızda tutun. mahsun da düzgün davranıyordu. hakkında, "mahsun a çıplak tehlike... rol arkadaşları arasında iki seksi manken var. bakalım bu iki güzelle önümüzdeki günlerde neler olacak?" şeklinde haberler çıkmıyordu. âşıktılar yani, şüphesiz. firmalarda pek rastlanmayan bir durum. sonradan ne olduysa oldu, ayrıldılar. mahsun barışma girişimlerinde bulundu, araya bülent ersoy'u filan soktu. ama seda "özür dilesin, barışalım," dedi. ben şahsen seda sayan'ı daha uyanık sanırdım. bir erkek, hele de mahsun'un yaşında bir erkek, kendisinden yaşça büyük, daha önce başarılı olmuş bir kadından özür diler mi? neyse, seda müdanası olmayan bir kadın belli. nuh dedi, peygamber demedi. o zamana kadar, "ayrıldılar ama iş ilişkileri sürüyor," falan gibi haberler çıkıyordu. mahsun inat olsun diye seda'nın kasetine verdiği iki şarkıyı geri çekti. seda, buna karşılık, "niye benim ekmeğimle oynuyor?" dedi. çünkü o aslında kadırgalı ayşel'dir ve bu işlerin ekme parası için yapıldığını hiç unutmaz. o sıralar, beşiktaş'ın eski yöneticilerinden erdal acar'la adı çıktı seda'nın. bu erdal acar, bütün fotoğraflarda arsız arsız sırttan bir adam. mahsun da konuyla ilgili olarak, "seda sayan'ın öyle bir cahillik yapacağını sanmamı," diyordu. ancak işler bundan sonra karışıyor. denildiğine göre, seda sayan'ı kayıt yaptığı prestij müziğe ait stüdyodan erdal acar'ın "adamları" konvoy halinde arabalarla alıyorlar ve eğlenmeye gidiliyor. bu dünya "adamları" olan erkeklerin dünyası. mahsun da buna bozuluyor. ve seda'yı tokatlıyor. şimdi sorsanız, mevzunun kendisiyle alakası yok. yalnız firmasının ortakları. karadeniz'li oldukları için böyle şeylere bozuluyorlar. televizyonda bu konuda açıklama yaparken seda sayan'dan "bir solist" diye söz ediyordu. olaylar bu mecraya gelmeden işin içine alpay bulaşmıştı. kendisi cansel tarafından terk edildiğinden

beri, dellennmiş ve ne yapacağını şaşırıp oraya buraya saldırır durumda. şahsen televizyonda seyrettikten sonra ne kahır çekse müstahaktır diye düşündüm. neyse işte alpay, zaten daha önce cansel'le ilişkisi olduğu için mahsun'a gıcıkmiş; biliyorsunuzdur son zamanlarda ebru gündeş'le iyi bir ilişki içinde olduklarını iddia ediyor ama ebru gündeş böyle bir durumu son derece inandırıcı bir biçimde inkâr ediyor. bu alpay cansel'le ilgili olarak da böyle bir valan söyleme konusunda vukuatlı olduğu için dediğine pek de inanan yok. alpay mahsun'u dövdüğünü iddia ediyor. ona ne oluyor diyeceksiniz, erdal acar'ın haklarını korumak açısından... bu erdal acar'la en az onun kadar arsız bakan alpay'm aralarında ilişki bok yiyenle kaşık getiren arasındaki ilişkiyi andırıyor belli ki. o da uzun zamandır küs olduğu cansel'in evine erdal acar'ın arabasıyla gidiyor. neyse, isterse ayran içmeye tahtırananla gitsin. alpay, seda sayan ve mahsun kırmızıgül'ü reha muhtar'ın sunduğu haber programında seyrettim. mahsun, kendisinin altmış gün önce seda sayan'dan ayrıldığını, kalbinin boş olduğunu, seda sayan'a gösterdiği ilginin (yolunu kesmek şeklinde) tamamen prestij yapımın sanatçısı olmasından kaynaklandığını söylüyordu. çünkü karadeniz'li ortakları "böyle şeylere" gelemeyecek, namuslarına düşkün adamlardı. (ortakların müzik yapımcılığı değil de manüfaturacılık filan yaptığını sanırsınız bu konuşmadan) alpay'la ilgili olarak ise, "gitsin topunu oynasın, reklam için yapıyor bunları herhalde," dedi. alpay, sanki her *televole*'de görünen kendisi değilmiş, sanki futbolun şarkıcılıktan farkı varmış gibi, "benim ne ihtiyacım var reklama, kaset mi yapıyorum, şarkı mı söylüyorum?" diye başladı sözlerine. ve esas soru, yani mahsun'u dövüp dövmediği sorulduğunda, "ben o konuda konuşmuyorum artık," diye yan çizdi.

basından okuduğumuz, mahsun divarbakırlı olduğu için delikanlı, alpay ise izmirli olduğu için... prestij müziğin diğer ortakları ise karadeniz'li. yani katiyen modern bir durum olmayan delikanlılık her yöremizden taşan bir haslet. ama bu söz düellosunda en harbi olan seda sayan'dı. "mahsun madem maço anadolu erkeği, açıkça söylesin, 'evet biz altmış gün önce ayrıldık ama ben kıskançlık krizine kapıldım,' desin," dedi. "ben onu çok sevdim, üzerine titredim, o kadar sevdim ki bazı şeyleri görememişim," dedi. "peki o sizi sevdi mi?" sorusuna ise, "sanmıyorum," dedi. "seven böyle yapmaz. seven incitmez." seven incitmez mi? seven erkekse incitmez mi hiç? mahsun seda'yı sevmese böyle incitir miydi?

ben bunları yazarken, yine reha muhtar'ı seyrettim. cansel, küçük oğlu alpay'm ve ailesinin mutluluğu için vuvasını yıkmak istemediğini anlatıyordu. parada anlayamadılar herhalde. modern durumlar yani.

ayşe düzkan

“İşkenceye sessiz kalmayacağım”

Adana'daki 8 Mart Mitingi'nde tertip komitesinde yer alan Songül Yıldız, mitingten sonra gözaltına alındı ve işkenceye uğradı. İşkenceciler ilk duruşmaya gelmediler, ikinci duruşma 20 Ekim'de. Yıldız yaşadıklarını anlatıyor.

Geçen yıl 8 Mart “Dünya Kadınlar Günü” vak- laştırken çeşitli parti ve demokratik kitle örgüt- lerinin kadın temsilcileri ile (daha sonra çekilen) bağımsız feministler bir- araya gelerek “Hergün 8 Mart Kadın Platfor- mu”nu oluşturmuş, çe- şitli etkinliklerin yanı- sı- ra bir de yürüyüş ve miting tertiplemiş- tik.

Ben de, yöneticisi bulunduğum De- mokrasi ve Barış Partisi adına tertip ko- mitesinde yer alıyordum. Başarılı ve olavsız biten etkinliklerimizden sonra Adana Emniyeti, Cumhuriyet Savcılı- ğı'na suç duyurusunda bulundu. Tertip komitesinin diğer üyeleri gibi ben de ma- halle karakoluna ifade vermek üzere gö- türüldüm. Ancak diğer arkadaşlarımdan farklı olarak daha sonra Adana Emniye- ti'nden Terörle Mücadele Şubesi'ne sev- kedildim.

Oradaki polisler tarafından gözlerim bağlandıktan sonra zorla iç çamaşırlarım kalıncaya dek soyuldum, askıya alındım. taziyikli su tutularak dövüldüm, küfür ve hakarete maruz kaldım.

Bütün bu insanlık dışı uygulamaların nedeni “Kadınlar günü kutlamasını tertip- lemektir.” Kutlamada bölücülük yaptı- ğımızı iddia ediyorlardı. Attığımız slo- ganlarda ve taşıdığımız pankartlarda; Bedenimiz bizindir-satılmaz, Cins ay- rımcılığma son; Eşit eğitim-Eşit iş-Eşit ücret; Dayağa hayır, Barış istiyoruz gibi taleplerin yer aldığını ve bunların hiçbi-

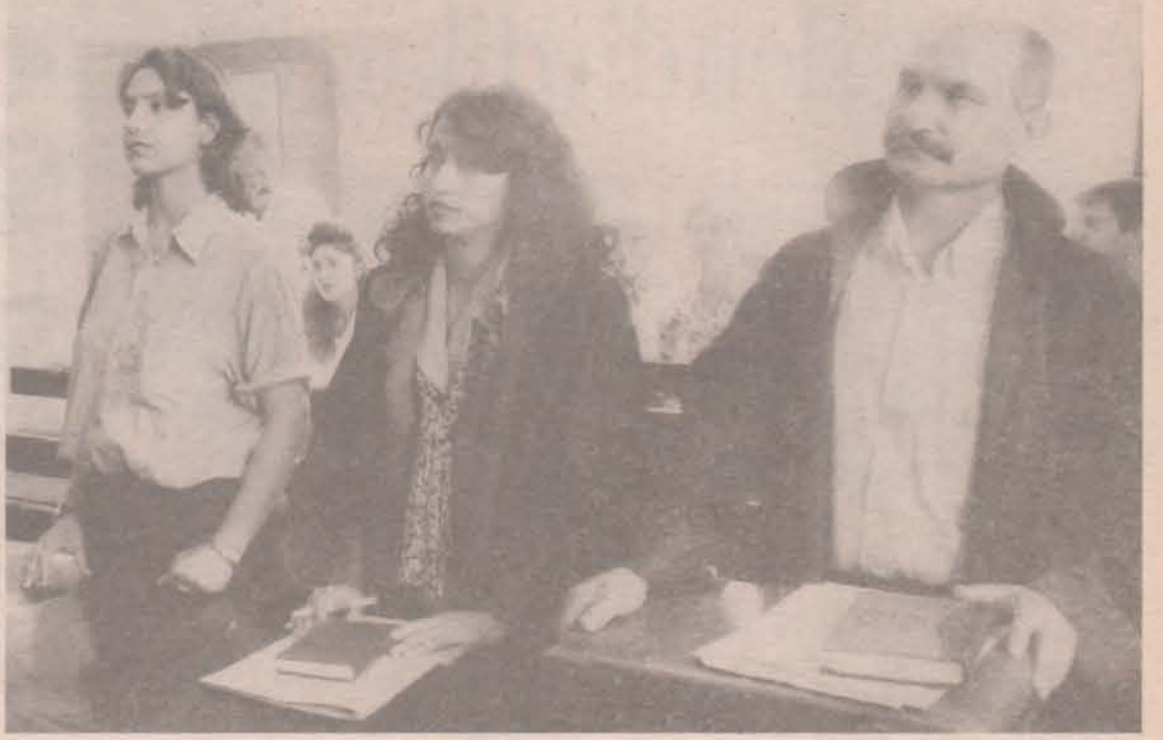
rinden de bölü- cülük yaptığı- mızın çıkarıla- mayacağını söylememe rağmen erkekler- den oluşan iş- kenceci grup ısrar- larla bundan iyi bölücülük yapılamayacağını belirtip tecavüzle tehdit ediyordu. Sabaha kadar süren bu uygulama nihayet alımışımın ertesi günü yani 15 Aralık 1997 tarihinde sona erdi ve ben savcılık kanalıyla ser- best bırakıldım.

Gözaltından çıkışta beni Adana Nu- mune Hastanesi'ne götürülen polislerin eli- ne, benim hakkımda sağlam raporunu veren doktora (erkek) hipokrat yeminini hatırlattığımda sadece “kızlık muayene- si” isteyip istemediğimi sormuştu. Teca- vüze uğramamıştım. Bu bana yeterdi herhalde doktora göre. Çünkü kol altım- da ve vücudumun çeşitli yerlerinde olan çürükler en fazla üç hafta sonra geçer, acısını unutturdum. Ya kızlık zarıma bir zarar gelseydi -maazallah- kazara ne olurdu? Hayatım boyunca acısını çeker- dim.

Serbest bırakıldıktan sonra gittiğim Adli Tıp'tan aldığım beş günlük iş gö- rmez raporuyla savcılığa işkenceciler hak- kında suç duyurusunda bulundum. Ara- dan yaklaşık on ay gibi bir süre geçtikten sonra 22 Eylül 1997 tarihinde Adana 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde 243/1. mad- desinden “Suçunu ikrar ettirmek için kötü muamele”den dava açıldı. Duruşmaya sanık polisler Ahmet Seçkin ile Nezih

Karakuş “duruşma gü- nü görevde oldukları” gerekçesi ile katılmadı- lar. Bundan sonraki du- ruşma 20 Ekim'de. İlk duruşmayı DBP, ÖDP ve İHD'den kadın tem- silciler izlediler. İşkence yapmak kadar işken- ceye karşı sessiz kalmamın da onur kırıcı birşey ol- duğunun bilinciyle bu yolda verdiğim hukuki mücadeleye devam ede- ceğim. Gelecek duruş- mada sizleri de yanım- da görmek istiyorum.

Songül Yıldız

Jandarma Karakolu'nda tecavüz;

TC ceza aldı

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Şükran Aydın'ın, 1993 yılında üç gün gözaltına alındığı süre içinde Türk jandarmalar tarafından dövüldüğüne ve tecavüze maruz bırakıldığına hükmederek An- kara'nın Şükran Aydın'a taz- minat ödemesi gerektiğine karar verdi. *Pazartesi*'nin 1996 Ocak sayısında kapak- tan verdiğimiz haberde, 16 yaşındayken, PKK'yla ilişkisi olduğu gerekçesiyle gözaltına alınan ve Jandarma karako- lunda işkence ve tecavüze maruz kalan Şükran Aydın'ın Bölge savcılığına yaptığı başvuruya bir karşılık alama-

dığı ve Diyarbakır İHD gönüllülerinin yardımıyla Avrupa İnsan Hakları Mahke- mesi'ne başvurduğu belirtil- mişti. Türk hükümeti Ay- dın'ın gözaltına alındığı id- diasını reddetti. Avrupa İn- san Hakları Mahkemesi, Ay- dın'ın maruz bırakıldığı fi- ziksel ve manevi şiddetin ve özellikle de tecavüzün işken- ce anlamına geldiğine ve Av- rupa İnsan Hakları Konvan- syonu'nun 3. Maddesi'nin ihlâl edildiğine karar verdi. Mahkeme kararına göre, TC. hükümetinin Aydın'a 25 bin sterlin ve mahkeme harcamalarını ödemesi gere- kiyor. Bu da yaklaşık 37 bin 360 sterlin tutuyor.

Reuter

Beş kadın tacize karşı birlikte mücadele ediyor

“Birbirimizi cesaretlendirdik”

Kadınlar, birbirlerinden farklı zamanlarda çalışmaya başladılar aynı kurumda; ortak yanları ise müdürün önce sözle başlayan tacizinin giderek dayanılmaz boyuta ulaşması. “Minik tavşan gibi tanımlamalar, “Tomurcuk bir gülsün, bir türlü açamadım seni, ama açılacaksın.” “Sen bekârsın. hayatım yaşamahsm. mezarı mı götüreceksin.” dul bir kadına “Senin ihtiyacım vardır.” türünden tacize dönüşmüş zamanla. Dışarı çıkma. birlikte yaşama teklifi, “Benim olursan istediğin herşeyi elde edersin, müdür yaparım” ve eşi işsiz olan kadının kocasına iş bulma gibi vaatlerle desteklenmiş. Ancak tepki görmüş kadınlardan. teklifleri kesinlikle reddedilmiş.

O zaman “iyilikle” ikna etme çabaları. “Alnınıza öyle bir leke sürerim ki çıkaramazsınız, sizi dağa kaldırıyorum,” türünden tehditlere, “Zaten bir bok değilsiniz.” türünden aşağılamalara, şef kadrosundaki bir kadını daktilo yazmakla görevlendirerek; bir başka kadını bir buçuk saat karşısında ayakta tutarak ya da içlerinden birine de çay içmeyi ve odasından çıkmayı yasaklayarak sindirme yöntemlerine bırakmış. Daha da sonra silahını da katmış “kuvvet gösterisine”. Silahını göstererek “kendisinin olmamaları” ya da konuyu üçüncü bir kişiye açmaları halinde öldüreceğini bile söylemiş.

Bağırmağı düşünmüşler ya da ellelerine geçirdikleri ilk nesneyi kafasına fırlatmayı. Ama karşısındaki adamın çok büyük politik ve idari gücü karşısında kendilerini çaresiz hissetmişler. Sahte tutanak düzenleyerek suçlu durumuna bile düşürülebileceklerini düşünmüşler. Herbiri kendi başınaymış başlangıçta. Aslında başkalarının da tacize uğradığını lissediyorlarmış, ancak kime güveneceklerini kestirememişler. Kimin Ali Sallı ile bir ekip oluşturduğunu bilmemeleri, başka kadınlarla dayanışma aramalarını engellemiş.

Önceleri bireysel arayışlara girmişler. Herbiri kendi tanıdığı milletvekilini. bürokratu ya da müdürün arkadaş çevresinden ulaşabildiklerini devreye sokarak kendisi üzerindeki tacizi durdurmaya çalışmış. Bu müdahaleler bir süre durdurabiliyormuş tacizi, sonra yine başlıyormuş.

Kadınların birinin diğerine derdini anlatması ile iki kişi arasmdaki ilk iletişim başlamış. Kendilerini tek başlarına son derece çaresiz ve güçsüz hissederken, iki kişi olduklarında mücadele edebilecek güçte olduklarını

Beş kadınla bir erkeği tanıtmak istiyoruz sizlere.

Erkek işyerinde salıp olduğu gücü ve yetkiyi kullanarak tüm kadınlar için kâbus haline dönüşen bir tacizci erkek ve tacizciye hayır diyebilen. vüreklice mücadeleye girişen beş kadın. Erkek

Ali Sallı, tacize uğrayanlar ise, Mergübe Oztürk, Gülsüm Paçacı, Vicdan Tezcan, Semra Yel ve Sevgi Yılmaz...

Erkek Mersin Posta İşletmesi Eğitim Merkezi Müdürü. kadınlar ise kurumda memur, şef, hizmetli olarak çalışanlar...

Erkek Bodrum’da kadınlar için tehdit olmağı sürdürürken, kadınlar Mersin’de hukuk mücadelesini sürdürüyorlar.

fark etmişler. Tacizin sadece kendileri ile sınırlı olmadığı, başka kadınların da tacize uğradığını duymaya başlamışlar. Ancak emin olamıyorlarmış başka kadınların konuşup konuşamacağından.

İdari yollara başvurmuşlar ama defalarca gelen müfettişler gereğini yapmamış. Bunlardan biri Ulaştırma Bakanlığı na ve Başbakanlık’a başvurularını önermiş. Genel Müdürlüğün müfettişlerinin raporlarında cinsel tacizin olmadığı, buna dair somut bir bilgi ve belge bulunmadığı ifade edilmiş. Başka bir konu için gelen müfettişin, Bakanlık tarafından kadınlardan gelen şikâyet üzerine görevlendirilmesi üzerine, Ali Sallı müfettişi “Cinsel tacizle ilgili birşey sormayacakmış,” diyerek masaya yumruk vurup tehdit etmiş, bu durum da raporda belirtilmiş. Bir başka şikâyet dilekçesi üzerine Başbakanlık, Genel Müdür Veli Bettemir’den bilgi istemiş ve rapora rağmen Genel Müdür Veli Bettemir daha önce durumun araştırıldığını, somut bilgi ve belge olmadığını yeniden bir araştırmaya gerek olmadığını yazarak olayı örtbas etmiş.

Sonuçsuz kalan bu idari soruşturma(ma)ların kadın arkadaşlarımız açısından anlamı bir yandan sorunun kurum içinde çözülemeyeceği düşüncesinin gelişmesi iken, diğer yandan da tacizin bir kez daha tekrarlanması olmuş.

Son olarak Ulaştırma Bakanlığı tarafından gönderilen müfettiş, konunun üzerine gideceğine ilişkin güvence vermiş. Bu soruşturma sırasında tacize maruz kalan beş kadın birbirlerinden haberdar olmuşlar. Yalnız olmadıklarını hissetmek cesaretlendirmiş onları ve tüm detayları ile anlat-

mışlar yaşadıkları süreci. Yapılan soruşturmanın sonucu, Ali Sallı’nın tacize dayanarak geçici olarak görevden uzaklaştırılması olmuş. Ancak bir ay sonra Genel Müdürlük tarafından Kayseri’ye müdür olarak alınmış.

Kadınlar Ali Sallı’nın görevden alınma sürecinde, Savcılığa suç duyurusunda bulunmuşlar. Başvuru sürecini sadece bu beş kadın paylaşmış. Mahkeme aracılığı ile hak arama çabasına giriştikleri çevrede duyulduğunda değişik tepkiler almışlar. Aileleri ve yakın çevreleri destek vermiş, cesaretlendirmiş. Ali Sallı’nın görevden alınması nedeniyle sorunun çözümlendiğini, dava açılmasının gereksiz olduğunu söyleyenler olmuş. Küçük bir grubun tepkisi ise kimine “genç kızsın, adını neden kötüye çıkaracaksın” şeklinde vazgeçirici nitelikteymiş.

Kadın arkadaşlarımız bu süreçteki duygularını şöyle özetliyorlar: “Özellikle ailelerimizden, yakın çevremizden büyük destek gördük ama asıl olarak birbirimizi cesaretlendirdik.”

İlk duruşma izleyicilere kapalı olarak Ocak 1997’de yapılmış. Her ne kadar kendilerini sanık gibi hissetse de tacizciyi sanık yerinde görmek sevindirici olmuş. Birinci ve ikinci duruşmada hakimin yanlış davrandığı gerekçesi ile reddi talebinde bulunulmuş ancak bu talepleri reddedilmiş. İkinci duruşmadan sonra taciz davası Arena’nın konusu olmuş ve kadın arkadaşlar programa konuk olarak katılmışlar. TV’ye çıkmak mahkeme sürecinden daha zor gelmiş onlara. TV konunun tüm kamuoyu tarafından bilinmesine yol açacağı için tedirgin edici gelmiş. Ancak Ali Sallı’yı deşifre etmeyi, kendilerinin deşifre olmasın-

dan çok daha önemli bulmuşlar. TV programından sonra kitle örgütleri, partiler, sendikalar, bağımsız kadın derneği davadan haberdar olmuş ve desteklerini sunmuşlar. Bu kurumlar tarafından hukuki destek de sağlanmış. Dava şu sırada yirmi beş gönüllü avukat tarafından izleniyor. Mersin kamuoyunun bu yoğun desteğinin dava hâkimini rahatsız etmesi, son duruşmada izleyicileri “Hepiniz memursunuz; bu saatte burada nasıl bulunuyorsunuz. hepinizin kimlik yoklamasını yapıp, kurumlarınızdan sorarım” tehditi ile açığa çıktı. Mersin’deki demokrasi güçlerinin davayı izlemesinden sonra yaptıkları basın açıklaması, polis müdahalesi ile karşılaştı ve içlerinde tacize uğradığı için davacı olan kadınlardan birinin de yer aldığı on iki kişi gözaltına alınarak bir gece emniyette tutuldu.

Yapılan beşinci duruşmanın sonunda hâlâ somut bir adım atılmamış, tanıkların bile hâlâ dinlenmemiş olması kadınların cesaretini kırmadı ve kendi davalarının tacizin yok olması ve tacizcilerin cezalandırılmasına ilişkin umutlarını yok etmedi. Ancak cinsel taciz davalarının sonuçlandırılması için hukuk sisteminde köklü değişikliklerin gerekli olduğunu düşünüyorlar. “İki kişi arasında geçen konuşmanın, evrak götürmek için odasına gitmek zorunda kaldığımızdaki davranışlarımızın ispatı nasıl olur?” diye soruyorlar. Tüm olumsuz değerlendirmeleri gözönüne alarak beş kişinin aynı ifadeyi vermesinin iddiadan daha öte bir anlamı olması gerektiğini savunuyorlar.

Onlar hâlâ yaşadıklarının etkisinde; onlar için geçmiş bugünkü kadar gerçek; onlar “keşke yaşadıklarımız görmüş olduğumuz bir kâbus olsaydı, ama ne yazık ki gerçektir ve çok acıydı” diyorlar. Ali Sallı ise Bodrum’da, hâlâ serbest ve hâlâ kadınlar için bir tehdit oluşturuyor. Mergübe, Gülsüm, Vicdan, Semra ve Sevgi’ye destek isteyenler 2 Ekim’de Mersin Adliyesi’ndeki duruşmaya katılabilirler.

Ayşegül, Ayşe, Eren

Antalya da iki toplantı

Kadın örgütlenmesi ve aile içi şiddet tartışıldı

Ilk toplantı, 13 Eylül'de düzenlenen Kadın Örgütlenmesi ve Önündeki Engeller konulu panelde. Panel, Antalya'daki İşçi Partili kadınların çıkardığı *Çoban Yıldızı* dergisi tarafından düzenlendi. Panelde, Ka-der-den Necmiye Ertem, Çağdaş Kadın Derneği'nden Betül Mutlu, Antalya Kadın Platformu'ndan Filiz Ersel ve İşçi Partisi MKK üyesi İlknur Kalan katıldılar.

Panelist kadınlar, daha çok üyesi oldukları kuruluşların yapılanmasından ve eylemlerinden bahsettiler. Bunun dışında bu tip yapılaşmalarda hiyerarşinin kaçınılmaz ve hatta işlerin yürümesi açısından gerekli olduğundan söz edildi. Kadınların önündeki engeller ise özetle, kadın hareketinin Türkiye'deki elitist yapısı, kadınların finansman azlığı veya yokluğu, bazı gruplarda çıkan görüş ayrılıkları ve kadınların barışçıl, yumuşak başlı, uzlaşmacı, çocuklarına düşkün olduklarına dair yaratılan mitler olarak sıralandı. Son olarak, İlknur Kalan, kadınların önüne somut ve kısa vadeli hedefler konulursa, başarılabilir her işin kadınlara cesaret ve devam etmek için enerji verdiğini belirtti.

İkinci toplantı ise, 20 Eylül'de gerçekleştirilen *Pazartesi* okur toplantısıydı. Bu toplantıda konu Ailede Kadına Yönelik Şiddet ve Önlenmesi olarak belirlenmişti. Toplantıya konuşmacı olarak Akdeniz Üniversitesi'nden Öğretim Görevlisi Özen Gömbül ve Antalya Barosu avukatlarından Özden Saldıran katıldılar. Özen, aile içi şiddet konusuyla üniversitedeki tez çalışmalarıyla birlikte ilgilenmeye başladığını ve iyi ki başladığını söyledi. "Çünkü belki de hayatımı boyunca yaşamımızda maruz kaldığımız şiddetin hiç farkına varamayacaktım" dedi. Özen, benzer içerikli bir dersi müfredat programında olmamasına rağmen çok gerekli olduğuna inandığı için birkaç yıldır, öğrencisi olan hemşirelere veriyor. Sunuşundan önce izleyicilere "Şiddet nedir?" sorusunu yönelten Özen, şiddetin tanımını yaptıktan sonra, hangi biçimlerde ortaya çıktığını, şiddet döngüsünü ve nasıl önlenileceğini anlattı. Bu konular ve ardından izlenen video

kasetindeki görüntü ve konuşmalar izleyicileri çok etkiledi. Ne kadar çok davranışın şiddet kapsamına girdiğini ve sonuç olarak günlük yaşamda ne kadar çok şiddete maruz kaldığımızı hayretle fark ettik. Özen'in sunuşunu birkaç yerde daha tekrarlaması için söz aldık. Video kaseti, Kadının Hırsan Hakları Projesi Eylem ve Araştırma Merkezi'nden küçük bir ücret karşılığında elde edilebilir. Kaset şiddete uğramış ve Mor Çatı Kadın Sığınmaevi'ne sığınmış üç kadının cesur açıklamaları ve vakıf avukat ve psikologlarının verdikleri bilgilerden oluşuyor ve bizce çok yararlı bir kaynak.

Daha sonra konuşan Özden ise, mecliste geri çekilen Aile İçi Şiddeti Önlemeye Yönelik yasa tasarısının içeriğini açıkladıktan sonra kısa bir eleştirisini yaptı. Özden, tasarının aileyi değil, bireyi koruma anlayışıyla hazırlanması gerektiğini, adli makamların yanı sıra psikolog, sosyolog ve sosyal hizmet uzmanlarından oluşan bir ekibin oluşturulmasının işlerin daha sağlıklı ve kadının yararına yürütülebileceğini belirtti. Son olarak, bağımsız kadın örgütleri temsilcilerinden oluşan bir yapının uygulamaları denetleyebilmesinin ve söz-karar yetkisinin biz kadınlarda olması gerektiğini vurguladı.

Nilgün, Antalya

Analar, bacılar, hamileler, bakireler, dullar, evde kalmışlar, fahişeler, eve kilitlenenler, dayak yiyenler, çalıştırılmayanlar, ücretsiz çalışanlar, okutulmayanlar, gece sokağa çıkamayanlar, zilliler, yavrular, tecavüze uğrayanlar, soyadına sahip olamayanlar...

Kadınlar konuşuyor

Pazartesi Dergisi
her ay bayilerde.

Pazartesi afişi Kadın Bakanlığı'nda şiddete maruz kaldı

31 Temmuz 1997 sabahı, Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanı Sayın Işıl Saygın'ın Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü odalarını dolaşırken bir odadaki *Pazartesi* afişinin içindeki "fahişeler" sözcüğünün, "Bütün kadınların fahişe gibi algılanacağı" gerekçesiyle yırtılmasını emrettiğini öğrendik.

Pazartesi'yi okuyanlar adına bu konuda bir iki soru sormak istiyoruz: Birincisi, konu ve gerekçe ne olursa olsun herhangi bir açıklama yapmadan bir resmin veya afişin "bakan emriyle" yırtılması ne kadar doğru? Bu davranışın içinde tartışmaya yer vermeyen ve karşı tarafı hiçe sayan bir şiddet saklı değil mi?

Sayın Işıl Saygın, Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanı olarak fahişelere yönelik herhangi bir çalışma yapmaktan yana değil mi? Fahişe sözcüğünün bile onu bu denli kızdırmasının anlamı nedir? Yoksa Sayın Bakan fahişeleri kadın kategorisine koymuyor mu?

Sayın Bakan bu afişin yırtılmasını isterken afişin kadınlar konusunda, sadece kadınlar için yayınlanan bir dergiye, *Pazartesi*'ye ait olduğunu biliyor muydu?

Sayın Bakanın böyle bir emri verirken *Pazartesi*'ye özel bir tepki içerisinde olmadığımızı umuyoruz. Aksi durumda bu *Pazartesi*'yi çıkaranlara, okuyanlara ve tüm kadınlara yönelik bir saygısızlık olarak algılanacaktır. Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanı olarak bu davranışımızı hayretle ve tepkiyle karşıladığımızı bilmenizi isteriz.

Ankara'dan bir grup kadın

FERHAT İLE
ŞİRİN...SONRA EVLENDİK VE
KARI İLE KOCA OLDUK...

Kadınlar şeytan erkekler aptal mı?

Asla erkeklerin aptal olduğunu düşünmeyin. Onlar daha en başta sıkı bir yalan kurgulayarak bizi yüzlerce yıllık bir gerçek arayışına itmeyi başardılar ki hâlâ tam olarak çözebilmiş değiliz. Bu süreçte bizim solungaç çıkarır gibi sezgimizi, algımızı geliştirmemiz, hayal gücümüzü kullanmamız çok doğal. Onlar pratik yapamıyorlar. İhtiyaçları olmuyor.

Geçenlerde dört arkadaş şehirde bir yerden bir yere gitmeye çalışırken trafikte takılıp kalmış ve oyalayıcı bir sohbe dalmıştık. İki erkek önde oturuyordu, biz de iki kız arkada. Önde oturan anlatmaya başladı:

Amerika'da bir şehirde yaşayan dört erkek arkadaşı varmış. Pazartesi sabahı sınavları olduğu halde pazar gecesi kanlarına giren eğlence (içki, müzik dans ve belki seks) virüsüne yenik düşmüşler. Yaklaşık İzmir Çeşme arası gibi alışıktıkları mesafe-

lerden birini katedip o eğlencelerin sunulduğu bir sayfiye yerine ulaşmışlar. Pazartesi sabahı birden bire yaklaşmış, gelmiş, hatta tamamen geçip gitmek üzereymiş ki, bunlar okula ve sınav yerine yetişebilmişler. Dersi veren profesöre gidip yalvarmışlar, bizi de smava alın diye, bahaneleri de yolda gelirken lastiklerinin patlayarak onlara çok zaman kaybettirmiş olması imiş. Çocukların ısrarlı yakarılarına dayanamayan hoca onları ayrı bir yerde sınava almayı kabul etmiş nihayet. Büyükçe bir salonda, dördünü de birbirleriyle temas kuramayacak köşelere yerleştirdikten sonra şu soruyu yöneltmiş: Otomobilinizin hangi lastiği patlamıştı?

Öndeki hikâyesini bitirir bitirmez, tuhaf bir biçimde kız arkadaşıyla ben aynı anda itiraz ettik: Söz konusu dört kişi kadın olsaydı hikâye asla böyle sonlanmaz, çünkü otomobilin dört lastiğinden hangisinin patladığının cevabı önceden hazırlanmış olurdu. Hatta sadece sağ arka lastiğin patladığını değil saat tam olarak 08.15'de yola çıktığımızı, 08.32 sularında okula beş mil mesafede durumu farkettiğimizi ama nasıl patladığımızı hiç bilemediğimizi ballandıra ballandıra "yazabilirdik" biz, eğer sorulsaydı. Sorulmadan da bütün ayrıntıları anlatmazdık ki, yalanımız bir gerçek

gibi kendini gizlesin, yüzünü yavaş yavaş gösterebilir.

"Zaten siz şeytansınız!" dedi öndekiler.

Şeytan mıyız biz? Şeytanlık iyi yalan söylemek midir; yoksa iyi yalan söyleme fikir ve girişiminde de var mıdır? Gerçeği Arayışta yalanları bir bir ortaya çıkan Kim Basinger'ın o güzelim yüzünün nasıl şeytani bir hırçınlığa büründüğünü büsbütün çirkinleştirdiğini hatırlayın. Hedefi (çok para yani maddi güç ve özgürlük) böylesine yakınken kilit adam sırta vakıf bir karşı yalanla gerçeği ya-

kalar şeytani alterder. Casino'da Sharon Stone böyle çirkinleşir. Ne çok paradan ne özgürlüğünden vazgeçemeyince yalanlar üzerine kurduğu hayatında ne elde ettiyse hepsini yitirdiği ölçüde çirkinleşerek, yani gerçek yüzünü göstere göstere yok olur. Aynı şey Nicole Kidman'ın, Madonna'nın hemen hemen Hollywood'un bütün şeytani sarışınlarının başına gelir. Bu filmlerin aldatılan erkek kahramanları sonunda galip çıkar ve hayatta kalırlar. İyilik ve güzellikle.

Demek ki iyi yalan söylemek her zaman şeytanca olmayabilir. Bir de iyi yalan söyleyebilmek için bir başka yalanı ortaya çıkarmak gibi bir amaç sahibi olmak ön koşul gibi görünmektedir.

Kanımcı kadınların yalan söyleme konusundaki ustalıkları daha iyi kurgulanmış bir yalanı, dört bir yanların çeviren düzeni çözmeye sürecinde gelişip budaklanmıştı. Bu yüzden biz bir otomobilin dört tane lastiği olduğunu hiç unutmuyoruz. Her olasılığı hesap etmek her türlü aksiliğe gerekli kılıfı uydurmak kanıksadığımız bir şey, adeta refleksdir. Çünkü hesap sorulmaksızın cevap vermeye erkeklerden daha çok alışmışızdır. Bir kere mutlaka süttan ağzımız yanmıştır, yoğurdu üfleyerek yer, gardımızı ah-

Geçenlerde Serdar Turgut ABD'de yapılan bir deneyden söz etmişti. Bir odaya kapatılan kadınlarla erkekler daha sonra odada yer alan nesnelere ilgili sorulara yanıt verirken büyük farklılık göstermişlerdi. Kadınlar odanın dört bir köşesindeki eşyaları nesnelere bir bir sayarken, erkekler hiç bir şey hatırlamıyordu. Sanırım bu da bağlantılı bir nedenden, odaya kapatılan kadınla erkekte yalnızca kadının kendini tehlike içinde hissetmesinden kaynaklanıyor. Yani şeytanın ayrıntıda, kadının da şeytan olmasında değil.

Bütün bunlar bize asla erkeklerin aptal olduğunu düşündürmemelidir. Onlar daha en başta sıkı bir yalan kurgulayarak bizi yüzlerce yıllık bir gerçek arayışına itmeyi başardılar ki hâlâ tam olarak çözebilmiş değiliz. Bu süreçte bizim solungaç çıkarır gibi sezgimizi, algımızı geliştirmemiz, hayal gücümüzü kullanmamız çok doğal. Onlar pratik yapamıyorlar. İhtiyaçları olmuyor.

Yeşim

15 PAZARTESİ

SEVİŞİRKEN ÜZERİMİZDE
BU DÜDÜKLÜ TENCERE DİŞİN
DA HİÇBİR ŞEY OLMASIN
OLUR MU CA NİM?EH, ŞEYY...
DOĞUM GÜNÜNDE
TENCERE ALMAKLA HATA
ETTİĞİMİ İMA
EDİYORSUN
GALİBA...

EVET

SEMRA CAN

SENİ SEVİYORUM DERKEN DÜNYA-
NIN DÖNÜŞÜ YAVAŞLAR, GÜNEŞ,
ZAMANINA GÖRE AY TUTULURDU...
ŞİMDİ SENİ SEVİYORUM DERKEN
UÇKUR TUTULUYO, MEMİŞ
SİKİLİYÖ... PARDON...TELEFONUM...ALOO... Aşkım sen mısın? Naaber?
İyi be, ne olsun, boşum... Tamam
Tamam ben de seni seviyorum...
Tamam canım, bu gece yiyişe-
lim, okey... Yalarım... ay, yok
öptüm... Babaaay...Bili
Bili...
Bili
Bili...
Bili

Erkek olsa da olmasa da önemli!

Kadınlar da mastürbasyon yapar

Bir çoğumuz kadınların mastürbasyon yapabildiğini bile bilmiyoruz. Ama onu keşfettikten sonra, erkekler olsa da olmasa da kendi kendimizle cinsellikten vazgeçmiyoruz.

Nazan: Küçüklüğümü bilmiyorum ama genç kızlığında mastürbasyon yapmadım hiç. İlk sevişmemden üç-dört yıl sonraydı. Eşim benden uzaktaydı. Birkaç yıl görüşmem mümkün değildi. Bir gün, bana sevimsiz gelen bir merakla açık-saçık bir film bulup onun karşısında ilk kez bu işi yapabildim. Benim için şu çok çarpıcıydı: Çok kitap okuyan bir genç kızdım. Bu işlere pek meraklı değildim fakat bu konuda bu kadar cahil olmak bana inanılmaz gelmişti. Çünkü sevişmişim ve kendi vücudumun farkındaydım. Bu kadar kolay orgazm olmam hoştu. Daha önce neden olmadı bilmiyorum, sevişmelerimin arasında belki biriki olmuşumdur ama sanıyorum aşk vardı o arada güme gitti. Çok güzel çok zevkli bir şeydi. Ve hâlâ da sürüyor. Benim için kendi vücudumu hayallerle besleyip, çok büyük zevk almanın bu kadar kolay olmasını öğrenmeme vesile olmuştu. Ve sonra da sadece seks hayatında değil aşk hayatında da aşkı daha güzel yaşamam için gerekli olduğunu düşünüyorum bu bilginin.

Nihal: Ben çok küçük yaşta on-on bir yaşlarında başladım. Ve uzun bir süre, erkeklerle ilişkim olana kadar cinsel hayatımı oluşturdu mastürbasyon. Bana çarpıcı gelen de o dönemde mastürbasyonun benim için taşıdığı anlamla, daha sonra erkeklerle cinselliğimi paylaşmaya başladıktan sonra taşıdığı anlam arasındaki fark. Tabii giderek değişti bu. Ben biraz da abimin desteğiyle başladım diyebilirim. Yani desteğiyle değilse bile kötü bir şey olmadığına ikna etti beni. O zaman bir tür eksiklik duygusu vardı, yani bir erkek yok. Eziklik verirdi, bir zavallılık duygusu verirdi. On altı-on yedi yaşına geldiğimde artık bir erkek isteği başladı ama onun yerine bu vardı; çok da sevdiğim bir şey olmasa da neredeyse bağımlı hale gelmişim. Daha sonraları bir erkeği arzulamakla elele gitmeye başladı. Çok âşık olduğum, ha-

basyonun aslında gerçek bir cinsellik olduğunu, bir şeyin ikamesi ya da eksikliği değil, bayağı gerçek bir cinsellik olduğunu yaşadım. Tabii sürekli kendi bedenine temas halinde olmak da çok önemliydi. Yalnızca cinselliği değil aşkı da zenginleştiren bir şey oldu benim için. Mesela cinselliğimi yaşamadığım dönemlerde, sevgilimden ayrılma sürecinde ki o arada başka biriyle de cinsel ilişkim yoktu; kendi bedenime yabancılaşmış olduğum için, bedenimi sevedim için mastürbasyon da yapmadım. 1-1,5 yıl hiç bir erkekle ilişkim olmadı. Sonradan fark ettim ki o 1,5 yıl boyunca ben kendime dokunmamışım. Halbuki oldukça sık mastürbasyon yapan bir insandım. Yani bu kendi bedenimle ilişki boyutu daha sonra ve daha güzel bir biçimde ortaya çıkan bir şey oldu.

Lale: Benim on yedi yaşında cinsel hayatım başladı. Ondan önce de bir flörtüm olmuştu ve katiben kendime dokunmamışım. Yani çocukken oldu mu hiç hatırlamıyorum. Bilinçli bir şekilde mastürbasyon yaptığımı hatırlamıyorum. Ondan sonra erkeklerle cinsel ilişki yaşadım ve yirmi-yirmi beş yaşından sonra mastürbasyon diye bir şeyin var olduğunu öğrendim. Kadınlar yapar diye bilmiyordum ben. Yani erkekler yapar, öyle bir şeydir gibi geliyordu. Kadınların yaptığını öğrendikten bir süre sonra feminist oldum. Bununla birlikte mastürbasyon diye bir şey var, ben yapmıyorum diye düşünmeye başladım. Kendimde bir eksiklik hissederek ve böyle teorik bir gerekçeyle mastürbasyon yapmaya çalıştım, çok canım sıkıldı. Ne kadar acayip, can sıkıcı bir şey, nasıl yapıyorlar bunu diye düşündüm, beceremedim katiben. Otuz yaşında, çocuk da doğduktan sonra üstelik mastürbasyon deneyimim olmadığı halde böyle hissediyordum. Tam da canlı bir cinsellik yaşadığım bir dönemde, üstelik adam ulaşılabilir bir durumdayken, akşam onunla sevişip sabah gelip mastürbasyon yaparak garip bir şekilde kendi kendime keşfettim. Çok küçük yaşlardan beri fantezi kurup, cinsel heyecan hatta haz duyuyordum ama hiç kendimi

Nazan, 35, Butikçi

ellemek aklıma gelmemişti. Nihal'in hissettiği suçluluk duyguları var ya demek ki bu duygular bende o kadar yoğun ki ben yapmıyordum bile. Şöyle düşündüm sonradan. Ben çok geç başladım bu işe o yüzden mi bunu daha sürekli bir şey olarak yaşamıyorum; hayatıma girmiyor bir türlü cinsellik olarak. O yüzden bir ikame gibi değil de kendimi erotik hissettiğim sıralarda zaten olan bir şey diye. Bu arada mastürbasyonun farkını anladım. Ben önce erkeklerle cinsellik yaşayan biri olarak mastürbasyon yapınca fiziksel olarak bunun bir erkekle birlikte olmaktan çok farklı olduğunu anladım. Mesela hiç bir zaman bir erkekle olmadığım kadar ıslanmak. Yani bir erkeğin yerini tutmasa bile mastürbasyonun hakikaten kendi bedenini tanımak, kendi hazzını yönlendirmek gibi bir boyutu var.

Şahnur: Hayatımda ilk defa bir erkekle orgazm oldum. Daha önce mastürbasyon filan bilmiyordum ve ilk orgazm olduğumda ben bu duyguyu bir yerden tanıyorum dedim ve hatırladım ki rüyamda böyle bir şey oluyordu. Yani mastürbasyon yapmıyordum ama rüyamda orgazm oluyordum. Zannediyordum yirmi beş yaşmdayken yapmaya başladım mastürbasyonu. Erkeklerden öğrendim, onlar öğretti bak şöyle olur böyle olur diye. Ben de biraz rüyalarımın tahrik olduğum ve yapabilirim bunu kendime dedim. Ama şimdi bir erkekle beraber olup olmadığımın tamamen bağımsız bir şekilde mastürbasyonun benim cinselliğimin bir parçası olduğunu düşünüyorum. Hem bir erkekle birlikte yaşadığım cinselliğin bir parçası olduğunu düşünüyorum hem de onun dışında bir erkekle sevişmekten daha farklı bir duygu. Kendi bedenimi tanıyayım diye değil. Mesela ben mastürbasyonda şunu yapabiliyorum kendimi denetleyerek uzatabiliyorum. Yoksa bir dakika filan sürer, kendi kendime çok daha

kolay oluyor. Ama daha uzun sürsün istersen o daha farklı. Halbuki bir erkekle öyle değil; partnerim benden önce boşalırsa benimle ilgileceğinin garantisi yok. Dolayısıyla kendi hazzım konusunda uzun zamandır en çok kendime güveniyorum ben. Böyle bir farklılığı var ve bir erkek olsa da olmasa da hayatımda önemli olduğunu düşünüyorum ama her durumda farklı bir biçimde. Bazen öyle bir partnerle oluyorsun ki mastürbasyonla yaşadığın cinsellik daha önemli oluyor. İki şey etkiliyor beni, bir partnerimin olup olmaması, bir de o partnerle olan ilişkimin doyuruculuğu ya da doyurucu olmaması. Bazen doyurucu oluyor.

Nihal, 42, Öykü yazarı.

O zaman mastürbasyonun da önemi azalıyor. Ama bazen cinsel anlamda ilerleşim az, ne bileyim fiziksel huzur açısından tatmin edici olmuyor o ilişki. O zaman mastürbasyonun çok önemli olduğunu düşünüyorum. Diğer yönden fanteziyle tanıştırdı beni mastürbasyon. Yani cinsel hayalle tanıştırdı. Daha önce böyle bir şey bilmiyordum. Ayrıca erkeklerle yaşadığım cinselliğin de önemli bir parçası. Her erkek böyle bir şeye açık olmuyor ama benim tercihim mastürbasyonu yani kendi kendime haz vermemi bir erkekle yaşadığım cinselliğe de katmak. Ayrıca derler ya, en iyi uyku ilacı diye; buna da katılıyorum.

Nazan: Ben mastürbasyonu partnerle yaşadığım cinselliğe kattığım ölçüde hem mastürbasyonun anlamı ve değeri arttı benim için, hem de başkalarıyla yaşanan cinselliğin anlamı ve değeri arttı. Bir anlamda o kopukluk giderek aşıldı. Ben bunu birlikte yapamadığım bir erkekle artık doyum almaz oldum. Bir tarafımı bastırılmış hissediyorum. Çünkü bazı erkekler Şahnur'un dediği gibi uyuşma daha az müsait. Yani kendisi tatmin etmek konusunda çok saplantılı olan erkeklerle zor oluyor böyle bir şey. Çünkü "yapamadım mı, sen eksik mi hissediyorsun?" gibi bir şey. Halbuki mastürbasyonu sevişmenin bir parçası olarak anlayabilirsen o insanla cinsel hayatın daha doyumsuz oluyor. Bu uyuma faslı fin keskinlikle aynı; en iyi uyku ilacı benim için de. Bir de ben evde çok masaba-

şı çalışması yapan bir insan olduğum için, çalışırken bir rahatlama aracı olarak inanılmaz bir şey. Tuvalete gitmek, kalkıp çay almaya gitmek gibi bir şey benim için çalışırken. Çok rahatlatıyor, çok kafamı boşaltıyor ve dinlendiriyor.

Nihal: Bazı durumlarda şu deyim kullanılır. "O yaptığın tamamen mastürbasyon yapmak" ve bu olumsuz bir anlamda kullanılır. Bunun birilerinin çarpıtması olduğunu düşünüyorum. Bence kendine bir şeyler vermeyi başarmak çok zor yapılan bir şey. Hayattaki bütün mekanizmalar kendinle şöyle aklın başında baş başa kalmama üzerine kurulu ve bir takım görevler, vazifeler söz konusu. Kadınlarda öbürünü memnun etmenin zevki o kadar önce gelmiş ki. Senin sayende onun başına güzel bir şey gelmiş olmasıyla yetinme ihtimali çok yüksek. Suçluluk duymadan yatağa yatıyorsan bir kadın olarak çok büyük bir mesafe katediyorsun. Bu açık dergiler ve erkeklerin kullandığı araçlar çok vahşi ve yabancılaştırıcı değilse çok büyük kolaylık sağlayan şeyler. Bir malzeme meselesi var bu konuyla ilgili dünyada ve dünyanın yarı halkı bir pornografi içinde sınırlanmış durumda. Biraz daha bu konu açılmış bir konu haline gelse, herkesin hayatını çok fazla kolaylaştıracak. Hayatın organik bir parçası olarak zevk alma araçları, hayalleri besleyen şeyler, biraz belki o eski Arap masalları, efsaneleri. binbir gece masalları üzerinde konuşulabilir, aktarılabilir.

keşfedilir şeyler haline gelse insanlar daha fazla zevk alabilir diye düşünüyorum. Senin vücudunla ilgili edindiğin bilgi ve cinsel güven başkası tarafından sevilmeyi beklemeden, senin başkasını sevip, elleyip zevk alınamı çok kolaylaştırıyor. Onu hayallerinin bir parçası haline bu şekilde getirebiliyorsun.

Lale: Bana senin söylediğin o erkeklerin kullandığı pornografik malzeme acıip yabancılaştırıcı geliyor. Erotik bir film farklı bir etki yaratıyor ama öteki itici geliyor. Ama kendi bedenimi seyretmenin görsel bir boyutu var. Erkek pornonun kadınları uzaklaştırıcı bir tarafı var. Belki belli bir bilinç seviyesinden sonra zaten ötekine geçip ondan da haz almayı bir biçimde ayırtırmayı becerebiliyorsun ama doğal olarak kadınlar bunu böyle yaşamıyor. Ben böyle yaşamıyorum. Oysa kadınların cinselliğinin görsel boyutunu geliştirmek konusunda da herhalde mastürbasyonun senin dediğin bağlamda bir önemi olsa gerek.

Şahnur: Erkekler için üretilen pornografiden mutlak biçimde rahatsız oluyorum. Evet, bazıları çok itici ama bazıları tahrik edici buluyorum. Hani bir söz vardır, "Pornografi teori, tecavüz pratiktir," diye. Bu hem doğru hem değil bence. Tecavüz fantezisi pornografide

çok kullanılıyor. Bu fantezi kadınlarda da var ama cinsellikte aktif olmayı kendilerine yediremediklerinden. Bu açıdan bu söz doğru. Ama diğer yandan erkekler böyle şeylerden tahrik olduğu için çünkü pornonun esas tüketicisi onlar, bunlar üretiliyor. Ama bir yandan da cinsellik konusunda pornodan çok şey öğreniyoruz. Yani karşılıklı, ikili bir şey oluyor. Kişisel olarak benim bazı cinsel kodlarım var; bana tahrik edici gelen şeyler. Onları arıyorum. Porno dergilerden edindiğim malzeme daha sonra işime yarıyor mastürbasyon yaparken. Ashında başka türde bir pornografik malzemeye ihtiyaç var.

Nihal: Gençlik yıllarımda erkeklerle sevişmeye başlamadan önce mastürbasyon yaparken fantezilerimde yatıttım. Sonradan ilk birlikte olduğum erkekle sevişirken, o fanteziler aklıma gelmeye başladı ve çok büyük suçluluk duydum. Çünkü anonim fantezilerdi onlar. Kişiliği belirgin olmayan erkekler vardı. Böyle bir fanteziyi çok da âşık olduğum. hayatımda ilk cinselliği paylaştığım erkekle sevişmeme soktuğumda çok zorlandım başlangıçta; ben de bir yalmuşluk var duygusu yaşadım. Ama giderek bu sefer mastürbasyon fantezilerim de değişmeye başladı. Daha somut, birlikte oldu-

Lale, 37, Memur.

ğum erkeği konu alan fanteziler olmaya başladı. O zaman bu kopukluk da aşıldı. Yani şu noktayı eklemek istiyorum. Fantezilerin gelişmesi, mastürbasyonun hayatındaki yerinin gelişmesi ve cinselliğin gelişmesi, bir noktadan sonra bir bütünlük oluşturuyor. Doyuma ulaşıyorum duygusunu ancak o

noktada yakaladım yani mastürbasyon ve fanteziler, sevişme hepsi bir bütün olmaya başladığında.

Lale: Ben sevişirken hiçbir zaman fantezi olmadı. Sevişirken fantezi kurmadım. Benim için mastürbasyon ve fantezi iki ayrı şey, ben mastürbasyon yaparken bile fantezi kurmadım.

Nazan: Ben mesela bir film izledim. Hikâyesi bir film. Oyle garip giyimler, kırbaçlamalar filan yoktu. Havatta hepsi olabilecek enstantanelerdi. İki sevgilinin de rahatlıkla girebileceği pozisyonlardı. Tutku ve aşkla birbirinin kucağına atılmaktan daha önemli olan, birbirinin bedenine istek duymak ve zaman ayırmak bence. Tam oldum mu olucam mı diye sevişmenin ortasında, dur bari fantezi kurayım işi kurtarayım diye değil de zaten biraz onunla beslenen, nasıl kendi kendime yaparken hayallere dalıyorsam sevişirken de biraz o havanın esmesi önemli.

Nihal: Fantezisiz mastürbasyonda ne fantezi oluyor ne kendimi seyretmek. İkisi birden olmuyor. Kendini seyrederken fantezi kurmak mümkün değil. Kendini seyrederken, kendimi birazcık porno figürü haline getirmek var. Senin üslubun çeşitli üsluplardan biri. Yani ikisi birden olmuyor. Aynaya bakarak partnerle birlikte sevişmek benim için her zaman kolay değil. Bu çok nadir olur. Ama kendi başına aynaya bakarak da biraz kendimi hafif porno figürü haline getirerek olduğunda hiç fanteziye gerek yok.

Lale: Ben çok uzun yıllar fanteziyi mastürbasyonsuz kurduğum için her ikisini bağdaştırmakta zorlandım. Ve sevişirken hiç fantezi kurmadım, orda çok koptu olay. Mastürbasyon yaparken hiç fantezi olmuyor demiyeyim ama esas olarak kendimi bedenimi seyrediyorum.

Şahnur: Mastürbasyonu fark ettikten sonra galiba, evin içinde dolaşırken bir tesadüf oldu hani yaka açılır ya, kendimi aynada gördüğümde aym o filmlerdeki kadınlar gibi hissettim. Tahrik edici buldum kendimi o zaman. Ama kendi fantezilerimde hiç kendim olmam, başka adamlar, kadınlar vardır. Film oynuyor gibidir. Ama çok arzuyla seviştığım iki kişi oldu. Onları ayırdıktan sonra da fantezi malzemesi yaptım. Onun dışında hep başka insanlar vardı fantezilerimde.

Lale: Benim fantezilerimde de başka insanlar olur ama ben hep varımdır.

Nihal: Şimdi birlikte olduğum insanla flörte başlamıştım. Ama birlikte olmadığım ilk gecenin sabahı kendimi onun adımı çılgın çılgına bağırırken ve bir yandan mastürbasyon yaparken buldum. Ama uykudan yeni uyanmıştım hiç planlanmış bir şey değildi. O farklı bir durumdu. Onun dışında ya fantezi ya seyretme.

Şahnur, 40, Psikolog.

Bir kez daha

“Aşk sözcüğü bile, yanık bir tat bırakır dudaklarımızda. Aşık olma halini mi, yoksa âşık olunan kişiyi mi daha çok seviyoruz?”

Bir kez daha yüreğim, tarihin oyununa geldin. Bulutun kanadım tutmaya çalışırken, yine aşkın gelenekselliğine takıldın. Yüzler değişti. Beklentiler, çıkarlar, alışkanlıklar aşk penceresini kafesledi. Bambaşka bir sevgili derken, bir kez daha oyuna gelindi. Erkek rolü kıskançlığa takıldı. Kadın rolüyse umutlarım başka bir bahara bıraktı. Neden aynı sonuca vardık? Bu güvensizlik, çürümüşlük niye? “Aslında aşk yok muydu?” Yaşamın dolambaçlı yollarını severken, biz de mi aynı kapıya vardık? Yaşam bizden ağır mı bastı?

Yorgun yüreğimi, hep aynı masalla uyuturum. Yüreğim, gönül yorgunu olma sakın. Bir yerlerde yüreğime kardeş, yalnızlığımıza kardeş, ateş dudaklı bir sevgili yüreğini ateşlemek ister. Ah... Ah... Yine mi? Aşk üzerine felsefi sorular. Yeniden yapılan tanımlamalar. Her ilişkiden sonra yapılan, deneyim diye adlandırdığımız acılar yumağı... Tam da yüreğini sonuna kadar açmışken, tam da onda herşeyi bulduğuna inanmışken... Yüreğimizdeki fısıltı herşeyin tanıdık bir öykü olduğunu fısıldar. Aşk sözcüğü bile, yanık bir tat bırakır dudaklarımızda. Aşık olma halini mi, yoksa âşık olunan kişiyi mi daha çok seviyoruz? Ah biz kadınlar! Bir kez daha tavlamanın garip burukluğu. Hep ilk ve özel kadın olmayı düşlerken, yine bildik numaralarla aynı tuzağa düştük. Hayatımız boyunca kendimizi, varlığımızı kabul ettirmeye çalışıyoruz. Önce aileye, sonra topluma ve sevgililere. Saygı, birazcık daha saygı bize derken, bizi anladığımız düşündüğümüz biri çalıyor yüreğimizdeki düşleri. Başlangıçta herşey ne kadar farklı. Dünyada sadece bizim bunları yaşadığımızı inanıyoruz. Alışkanlıklar, karşımızdakini daha iyi tanımanın kozu ve gerçek dünya... Kıskançlıklar... Bir bakıveriyoruz o entelektüel, aydın erkek bizi kışkırtıyor. Bir kez daha... Bir kez daha aşkın yenilgisi... Sonra burası Türkiye muhabbeti... Bize güvenip, topluma güvenmeme yalanı. Sonra, işte bildiğiniz şeyler... Ben âşık olduğum zaman, ilişkiyi hareket etmeye başlayan bir tekerleğe benzetirim. Umudum, o tekerleğin hep dönmesinden yanadır. Tekerlek tam bir devir yapar ve ilişki biter. Yaşamı ve aşk hallerini seviyorum. Ama her ilişkinin sonunda, sanki insanlara güvenim daha da azalıyor. Aşka inancımı kaybetmek istemiyorum. Yine de aşk nedir sorusunu sormaktan kendimi alamıyorum. Aynı iç titreyişini bambaşka olduğunu düşünerek her defasında yaşamak. Ya siz içinizdeki yaramaz çocuğu susturabiliyor musunuz? Sahi sizin için aşk nedir?

Suna, Ankara

Bedenimiz bizim

Bir ay önce bekâretimle vedalaştım. İşim var, iyi eğitim gördüm, akıllıyım, feministim ama yine de başıma bir sürü saçmalık geliyor. Jinekologumun kalkıp durumu anneme anlatması gibi saçmalıklar.

Uzun süredir, yaklaşık doğduğum günlerden başlayarak, neredeyse yirmi yedi yıldır bu ülkede kadın olmanın ağırlığını hissediyorum. Ne yaparsam, nereye gidersem, ne düşünürsem ve ne giyersem. Ailemin açık görüşlü insanlar olması da değiştirmiyor bunu. Bir yer var, bir nokta, tam orada herşey tıkanıp kalıyor, sanki yalnız kadınların burunlarını tosladığı şeffaf bir kalkan. Bir ay önce en sonunda bekâretimi kaybettim. Öncesi uzun hikâye. Biz zavallı kadınların tosladığı kalkanın bir yüzü. Özgürüm, işim var, feministim, akıllıyım, kültürlüyüm, iyi eğitim gördüm ama bir türlü fobilerimden kurtulamadıyım bu konuda. Aklıma koyduğumu sonunda yaptım ama. Mutluyum. Kadını. Vücuduma tamamen ben sahibim. Yine de bu konuda başıma bir sürü saçmalık gelmeye devam ediyor. Jinekologumun kalkıp durumu anneme anlatması gibi saçmalıklar. Bir aydır saçmalıklar sürüp duruyor. Umurumda değil. Kızdığım tek şey var; neden onlara ait olmayan bir şey için kendi kendilerine bir sürü sorun çıkartıyorlar?

Dün nereden estiyse Güzin Abla'nın köşesini okuyacağım tuttu. Sinirimden kudurdum. Öğüt

için başvuran kişi yirmi iki yaşında genç bir kadındır. Bir erkekle ilişkisi oluyor ve bunun sonucu olarak da doktor kontrolüne götürülecek kadar rezaletler yaşanıyor. Yani kaçınıcı yüzyılda, yaşıyoruz bilemiyorum. Bekâret kontrolü de ne demek? Sen kimsin ki başkasının bekâretini “kontrol” etme yetkisini kendinde buluyorsun? Burada “sen” dediğim toplumun kendisi, devletin, yasanın, ailenin kendisi. Kızımız şu sırada bir başkasıyla nişanlı durumda. Soru şu: “Ya nişanlım evlendiğimiz ilk gece daha önce yaşadığım deneyimi anlarsa?” E pes yani, söyleyecek şey bulamıyorum. Kendi vücudunu kendi istediği gibi ve son derece doğal bir şekilde kullanmışsın. Nişanlın tipik erkek triplerine girecekse bu onun sorunu, seni lanet olası zarın ya da istediğin için girdiğin ilişkin için terk edecekse kendi kaybeder; önemli olan senin aklındır, ruhundur, şeklinde bir yanıt yerine artık kendisi de fosilleşmiş olan Güzin Abla'nın verdiği “akla” bakın: “Zaten doktor da söylemiş yavrum, anlaşılmaz, korkma. Yalnız ilişkini (tabii duygusal tarafını) nişanlına anlatmalısın. Ama sakın her şeyi anlatayım deme.”

Kadınlar mücadele vermedikçe ezilmeye devam edecekler. Bir de birbirlerine böyle öğütler verip, sözümona dertleşecekler. İki bin yıla yaklaşılıyor, farkında mısınız?

Umut

Oynamak, oynamak, inadına oynamak...

“Kimimiz içten bir ah çeker oturduğu yerde, kimimiz hafiften bir haset duygusuyla eleştiririz o’nu. Hafif kadın ne olacak deyip kendimizi aldatmaya çalışırız...”

Bir klarnet, bir darbuka, bir de kanun varsa yanında... Bu üç enstrümandan çıkan seslerin ritmine, yüreğinin sesini dinleyebilen kaç kadın karşı durabilir?.. Yüreğinin sesini dinlemek... Taa içine kulak verebilmek... kadın olmayı onurla taşımak... Kadın olmaktan haz alabilmek...

Baskıcı erkek egemen toplumlar ne yazık ki öldürmeye çalışırlar, böylesine yaşama ait, böylesine var olmamızdan gelen duyguları. Bizler küçücük birer kız çocuğu iken başlarlar duygularımızı katletmeye. İçimizdeki kıpırtılara ince cinayet yöntemleri ile kıyılır. Amaç köle kadın yaratmaktır; nereye çeksen oraya gidebilen, kendinden, varlığının değerinden habersiz, niye yaşadığını sorgulamayan kadını.

Çok gülmek ayıptır. “Çok gülme, sonra ağlarsın” derler. “Öturuşuna dikkat et, hanım kız ol” derler. Düğünlerde, nişanlarda ortalara fırlayıp, göbek atmak, gerdan kıvrım, hafif meşrepliğin, orospuluğun ilk adımı olarak yorumlanır. Böyle şartlanarak büyütülürüz. hep bastırırız coşkumuzu... İçimizden gelen sesleri... Bastıra bastıra da artık içimizden gelmez olur yaşadığımızı bize hissettiren duygular.

Sonra bir ortamda klarnet çalar, darbuka vurulur... Yüreğinin sesini dinleme cesareti göstermiş, tüm şartlandırmalara direnmiş bir kadın fırlayıverir ortalara, müziğin ritmi ile bütünleşir. Bakar kalırız... O güzelim bele, kalçaya, omuzlara... Onların uyumlu kıvrılışlarına. Kimimiz içten bir “Ah..!” çeker oturduğu yerde. Kimimiz hafiften bir haset duygusuyla eleştiririz o’nu. “Hafif kadın n’olacak” deyip kendimizi aldatmaya çalışırız. “Ben bilmem, beceremem” diyerek çiftetelli çağrılarını içimiz giderek reddetmeyi marifet sayarız. “Ağır kadın, hanım hanımcık kadın” olmaya çabalarız. Oysa ne güzeldir müziğin ritmine uyup kıvrılmak, bükülmek. Bedenimizin, onun o mucizevi işleyişinin bir kez daha farkında olmak. “İşte ben de varım. Herşeyimle burada böyle tüm şartlandırmaları yıkıp kıvrım kıvrım kıvrılıyorum. Dişiliğimin farkındayım. Bu bana mutluluk, bu bana coşku veriyor...” diyebilmek. “Aldatılmalara, namussuzluklara, savaşımlara, yıkımlara inat varım, yaşıyorum... Çünkü oynuyorum” en güzel yanıt değil mi düşmanlara...

Şimdi üç değişik ortam, üç değişik kadın: Ortam bir, birinci kadın: Otuz yaşlarına yakın. Sevimli çıtır pıtır. Açık bir bluz ve kısa kloş mavi bir etek giymiş. Yer Darıca askeri yazlık kampı subay gazinosu. Klarnet ve darbuka çalan iki çingene genci, insanları coşturabilmek için elinden geleni yapıyor. Fakat masalarda oturanlar için ne yapsalar nafiye. Subaylar ciddi görünmek zorundalar. Subay eşleri ise onlardan da ciddi. Birbirlerine haset bakışlar fırlatıyorlar çaktırmadan. Giysiler süzülüyor, ayakkabılar inceleniyor. Giysinin altına yakışıp yakışmadığı tartışılıyor. Takılar inceleniyor. Gerçek mi sahte mi? tartışılıyor. Ertesi güne dedikodu malzemesi gerekiyor çünkü. Bu arada klarnet coştukça coşuyor. Neredeyse kediler köpekler dayanamayıp fırlayıve-

recekler piste. Bu arada ciddi yüzü kadın ve erkeklerin oturduğu masalardan birinde, müziğin ritmine dayanamayan, omuzlarını, ellerini, kollarını zapturapt altına alamayan bizim kısa kloş mavi etekli kadını, yerinden kararlı bir şekilde kalkıp piste atıyor kendini. Müzik ve o var artık. Ciddi yüzler, şaşkın yüzlere dönüşüyor. Kadını içinden geldiği gibi oynuyor. Klarnet, darbuka bir başka coşuyor. Şaşkın bakışlara aldırmayan kadını on beş-yirmi dakika oynadıktan sonra iç rahatlığı ile kendini alkışlıyor ve doğal bir şekilde yerine oturuyor. Sessizlik...

Ortam iki, ikinci kadın, yer Kırklareli: Romanların Kakava şenlikleri. Altmış yaşım geçmiş, dişleri tamamen dökülmüş, yüzü kırış kırış. Kocaman karnını gururla taşıyor. Klarnet çalıyor. O göbeğini klarnete uydurmuş. Oynadıkça oynuyor. Gözleri çocuk gözleri. Pırıl pırıl yıldızlar yanıyor gözlerinde. Hayatında hastalık nedir bilmemiş. Tüm yoksulluğuna karşı neşeli, sevinçli. Doğduğuna, kadın olduğuna şükrediyor. Yedi çocuk doğurmuş, üç koca eskitmiş. Oynuyor. Gözbebeklerinde yıldızlar yapıp sönüyor. Roman kadını oynuyor.

Ortam üç, üçüncü kadın: Bordo renkli bir döpiyes giymiş, saçlar küçük bir topuzla ensede toplanmış. Ayakkabı alçak topuk. Elinde şık bir gece çantası. Boynunda “Vakko” fular. Arkadaşının kızının nişan töreni. Yer Hilton otelinin salonu. Israrlara dayanamayıp o da kalkıyor, oynayan insanların arasına katılıyor. Yüzünde tüm kaslar gerilmiş. Gözlerinde donuk bakışlar. İki ileri bir geri. Sağ kol sol ayakla uydurulmaya çalışılıyor. Doğru olanı yapmaya çalışıyor. Kendini yadırgıyor. Ona öğretileni yapmaya çalışıyor. İki dakika geçmeden “beceremiyorum işte” deyip oturuyor yerine. Oynayanları küçümseyen bakışlarla izlemeye devam ediyor. Bir sigara yakıyor. Bu üç değişik ortamdaki üç kadına, Afrika’nın veya Avustralya’nın ilkel kabilesinde, Küba’da, Brezilya’da, Güney Amerika’da, Anadolu’da, Çin’de, Japonya’da oynamadan yaşayamayan, oynadıkça “biz de varız” diyebilen tüm kadınlara ve oyunu para karşılığı satan, satmaya mecbur olan ve kendine yabancılaşan tüm hemcinslerime selam olsun...

Sevhan Bolkol

Genç kızlığa dair sorunlar

“Ben evden ayrılıyorum.” Ah, nerde... Şu cümleyi söyleyebilmek için neler vermezdim. Bir düşünelim, neler verebilirim; hiçbir şey. Çünkü “hiçbirşeyim” var.

İendi hayatını kurmak öyle kolay mı? Daha Güneş amca malum zamları yapmadan önce iki arkadaş yaptığımız hesaplarla ortaya çıkardığımız geçim tablosuna göre ikimizin en az kırk ar milyon maaş alması gerekiyordu. E, öğrenci- lvi; bulmak sorun, ev bulmak daha bir sorun, aileleri ik- nek en baba sorun. Ama bu sorunlar bizim gidip uy- iki hah almamızı engellemedi. (Serilecekleri günü bel lar zavallılar.) Zaten evi bit pazarından döşeriz, boyu c’ sorunları saymıyoruz!

Anneme söylediğimizde cevabı bizi çok şaşırttı: “tabii olurmuş; hayatla yüzyüze gelmişiz, öyle kolay olmadığını anlar- mışız. Üstelik ev bulma, taşınma evrelerinde o bize yardım bile edermiş!” Ne cesaret verici bir konuşma. Anlaştık, mutfak masası da ondan, sırtımız yere gelmez artık. Yok, nankör de- ğilim, ne aileler var bilmez miyim; evden ayrılmaktan bahse- demez onların kızları. Benim ailem açık fikirlidir, demokrattır. Bu ailenin kızı olmaktan gurur duyarım. Ama artık, kendi başıma olabilmekten gurur duymak istiyorum. Bakalım gerçek- ten “öyle kolay mıymış!”

Bunlar sadece hayal olarak mı kalacak? Ne, dur kalmam! Sa- dece yaşımız gereği mi (20) kalkışıyoruz (daha kalkışa geçme- dik ama) bu işlere. Yok yok olursa bu gidişle iki-üç sene son- ra ancak olur. Maceraperest ruhumuzdan ya da yüreğimizden gelen sesler mi bunlar? Nereden gelirse gelsin dinleyeceğim iş- te. Ne demiş yazar; yüreğinin sesini dinle, yüreğinin götürdü- ğü yere git. Yüreğim beni bir oda, salon, duvarları mavi, yer- de uyduruk ve mavi halıların olduğu, ucuz döşenmiş kendi evimize götürüyor, ama bu arada yüreğimin sesini değil de mi- demin gurultusunu dinlemek zorunda kalma korkusu bir ku- lağımı kapattırıyor bana kendi ellerimle. Bana ne, tek kulakla da olsa nereden gelirse gelsin dinleyeceğim ben bu sesi ve yol almaya başlayacağım. İtirazı olan şikâyet kutusuna! (Açılma- dan yakılır) Ama eleştiri ve tavsiyeleriniz dinlenir sevgili bü- yükler. (Anne, baba size söylüyorum.)

Hatta bu işe kalkışıp başarılı-başarısız olmuş tüm genç kızlar, zamanında (gençken) denemiş olanlar; bana akıl fikir verirsen- niz memnun olurum. Başarısız olanların moral bozucu tavsi- yeleri dikkate alınmayabilir, ona göre!

Bu arada, ucuz kiralık evi olanlara, eski püskü ama hoş ev eş- yası olanlara, üniversite (iletişim fakültesi) öğrencisine göre bir işi (ev geçindirebileceğim maaşa sahip bir iş) olan işveren- lere sesleniyorum, beni duyun!

Ben evden ayrılmak, kendi hayatımı kurmak istiyorum! (Yok- sa rahat mı batıyor, çok şey mi istiyorum, ne dersiniz?)

Tanıştığı

19 PAZARTESİ

Oynamak, oynamak, inadına oynamak...

“Kimimiz içten bir alı çeker oturduğu yerde, kimimiz hafiften bir haset duygusuyla eleştiririz o’nu. Hafif kadın ne olacak deyip kendimizi aldatmaya çalışırız...”

Bir klarnet, bir darbuka, bir de kanun varsa yanında... Bu üç enstrümandan çıkan seslerin ritmine, yüreğinin sesini dinleyebilen kaç kadın karşı durabilir?.. Yüreğinin sesini dinlemek... Taa içine kulak verebilmek... kadın olmayı onurla taşımak... Kadın olmaktan haz alabilmek...

Baskıcı erkek egemen toplumlar ne yazık ki öldürmeye çalışırlar, böylesine yaşama ait, böylesine var olmamızdan gelen duyguları. Bizler küçücük birer kız çocuğu iken başlarlar duygularımızı katletmeye. İçimizdeki kıpırtılara ince cinayet yöntemleri ile kıyılır. Amaç köle kadın yaratmaktır; nereye çeksen oraya gidebilen, kendinden, varlığının değerinden habersiz, niye yaşadığını sorgulamayan kadını.

Çok gülmek ayıptır. “Çok gülme, sonra ağlarsın” derler. “Oturuşuna dikkat et, hanım kız ol” derler. Düğünlerde, nişanlarda ortalara fırlayıp, göbük atmak, gerdan kıvrım, hafif meşrepliğin, orospuluğun ilk adımı olarak yorumlanır. Böyle şartlanarak büyütülürüz. hep bastırırız coşkumuzu... İçimizden gelen sesleri... Bastıra bastıra da artık içimizden gelmez olur yaşadığımızı bize hissettiren duygular.

Sonra bir ortamda klarnet çalar, darbuka vurulur... Yüreğinin sesini dinleme cesareti göstermiş, tüm şartlandırmalara direnmiş bir kadın fırlayıverir ortalara, müziğin ritmi ile bütünleşir. Bakar kalırız... O güzelim bele, kalçaya, omuzlara... Onların uyumlu kıvrılışlarına. Kimimiz içten bir “Ah..!” çeker oturduğu yerde. Kimimiz hafiften bir haset duygusuyla eleştiririz o’nu. “Hafif kadın n’olacak” deyip kendimizi aldatmaya çalışırız. “Ben bilmem, beceremem” diyerek çiftetelli çağrılarını içimiz giderek reddetmeyi marifet sayarız. “Ağır kadın, hanım hanımcık kadın” olmaya çabalarız. Oysa ne güzeldir müziğin ritmine uyup kıvrılmak, bükülmek. Bedenimizin, onun o mucizevi işleyişinin bir kez daha farkında olmak. “İşte ben de varım. Herşeyimle burada böyle tüm şartlandırmaları yıkıp kıvrım kıvrım kıvrılıyorum. Dişiliğimin farkındayım. Bu bana mutluluk, bu bana coşku veriyor...” diyebilmek. “Aldatılmalara, namussuzluklara, savaşımlara, yıkımlara inat varım, yaşıyorum... Çünkü oynuyorum” en güzel yanıt değil mi düşmanlara...

Şimdi üç değişik ortam, üç değişik kadın: Ortam bir, birinci kadın: Otuz yaşlarına yakın. Sevimli çıtır pıtır. Açık bir bluz ve kısa kloş mavi bir etek giymiş. Yer Darıca askeri yazlık kampı subay gazinosu. Klarnet ve darbuka çalan iki çingene genci, insanları coşturabilmek için elinden geleni yapıyor. Fakat masalarda oturanlar için ne yapsalar nafile. Subaylar ciddi görünmek zorundalar. Subay eşleri ise onlardan da ciddi. Birbirlerine haset bakışlar fırlatıyorlar çaktırmadan. Giysiler süzülüyor, ayakkabılar inceleniyor. Giysinin altına yakışıp yakışmadığı tartışılıyor. Takılar inceleniyor. Gerçek mi sahte mi? tartışılıyor. Ertesi güne dedikodu malzemesi gerekiyor çünkü. Bu arada klarnet coştukça coşuyor. Neredeyse kediler köpekler dayanamayıp fırlayıve-

recekler piste. Bu arada ciddi yüzü kadın ve erkeklerin oturduğu masalardan birinde, müziğin ritmine dayanamayan, omuzlarını, ellerini, kollarını zapturapt altına alamayan bizim kısa kloş mavi etekli kadını, yerinden kararlı bir şekilde kalkıp piste atıyor kendini. Müzik ve o var artık. Ciddi yüzler, şaşkın yüzlere dönüşüyor. Kadını, içinden geldiği gibi oynuyor. Klarnet, darbuka bir başka coşuyor. Şaşkın bakışlara aldırmayan kadını on beş-yirmi dakika oynadıktan sonra iç rahatlığı ile kendini alkışlıyor ve doğal bir şekilde yerine oturuyor. Sessizlik...

Ortam iki, ikinci kadın, yer Kırklareli: Romanların Kakava şenlikleri. Altmış yaşım geçmiş, dişleri tamamen dökülmüş, yüzü kırış kırış. Kocaman karnu gururla taşıyor. Klarnet çalıyor. O göbeğini klarnete uydurmuş. Oynadıkça oynuyor. Gözleri çocuk gözleri. Pırıl pırıl yıldızlar yanıyor gözlerinde. Hayatında hastalık nedir bilmemiş. Tüm yoksulluğuna karşı neşeli, sevinçli. Doğduğuna, kadın olduğuna şükrediyor. Yedi çocuk doğurmuş, üç koca eskitmiş. Oynuyor. Gözbebeklerinde yıldızlar yanıp sönüyor. Roman kadını oynuyor.

Ortam üç, üçüncü kadın: Bordo renkli bir döpiyes giymiş, saçlar küçük bir topuzla ensede toplanmış. Ayakkabı alçak topuk. Elinde şık bir gece çantası. Boynunda “Vakko” fular. Arkadaşının kızının nişan töreni. Yer Hilton otelinin salonu. Israrlara dayanamayıp o da kalkıyor, oynayan insanların arasına katılıyor. Yüzünde tüm kaslar gerilmiş. Gözlerinde donuk bakışlar. İki ileri bir geri. Sağ kol sol ayakla uydurulmaya çalışılıyor. Doğru olanı yapmaya çalışıyor. Kendini yadırgıyor. Ona öğretileni yapmaya çalışıyor. İki dakika geçmeden “beceremiyorum işte” deyip oturuyor yerine. Oynayanları küçümseyen bakışlarla izlemeye devam ediyor. Bir sigara yakıyor. Bu üç değişik ortamdaki üç kadına, Afrika’nın veya Avustralya’nın ilkel kabilesinde, Küba’da, Brezilya’da, Güney Amerika’da, Anadolu’da, Çin’de, Japonya’da oynamadan yaşayamayan, oynadıkça “biz de varız” diyebilen tüm kadınlara ve oyunu para karşılığı satan, satmaya mecbur olan ve kendine yabancılaşan tüm hemcinslerime selam olsun...

Sevhan Bolkol

Genç kızlığa dair sorunlar

“Ben evden ayrılıyorum.” Ah, nerde... Şu cümleyi söyleyebilmek için neler vermezdim. Bir düşünelim, neler verebilirim; hiçbir şey. Çünkü “hiçbirşeyim” var.

İlendi hayatımı kurmak öyle kolay mı? Daha Güneş amca malum zamları yapmadan önce iki arkadaş yaptığımız hesaplarla ortaya çıkardığımız geçim tablosuna göre ikimizin ten az kark ar milyon maaş alması gerekiyordu. E, öğrenci- lvi; bulmak sorun, ev bulmak daha bir sorun, aileleri ik- nek en baba sorun. Ama bu sorunlar bizim gidip uy- iki hah almamızı engellemedi. (Serilecekleri günü lar zavallılar.) Zaten evi bit pazarından döşeriz, büyük sorunları saymıyoruz!

Anneme söylediğimizde cevabı bizi çok şaşırttı: “tabii olurmuş; hayatla yüzyüze gelmişiz, öyle kolay olmadığım anlar mışız. Üstelik ev bulma, taşınma evrelerinde o bize yardım bile edermiş!” Ne cesaret verici bir konuşma. Anlaştık, mutfak masası da ondan, sırtımız yere gelmez artık. Yok, nankör değilim, ne aileler var bilmez miyim; evden ayrılmaktan bahsedemez onların kızları. Benim ailem açık fikirlidir, demokratır. Bu ailenin kızı olmaktan gurur duyarım. Ama artık, kendi başıma olabilmekten gurur duymak istiyorum. Bakalım gerçekten “öyle kolay mıymış!”

Bunlar sadece hayal olarak mı kalacak? Ne, dur kalmasın! Sadece yaşımız gereği mi (20) kalkışıyoruz (daha kalkışa geçmedik ama) bu işlere. Yok yok olursa bu gidişle iki-üç sene sonra ancak olur. Maceraperest ruhumuzdan ya da yüreğimize gelen sesler mi bunlar? Nereden gelirse gelsin dinleyeceğim işte. Ne demiş yazar; yüreğinin sesini dinle, yüreğinin götürdüğü yere git. Yüreğim beni bir oda, salon, duvarları mavi, yerde uyduruk ve mavi halıların olduğu, ucuz döşenmiş kendi evimize götürüyor, ama bu arada yüreğimin sesini değil de midemin gurultusunu dinlemek zorunda kalma korkusu bir kulaklığı kapattırıyor bana kendi ellerimle. Bana ne, tek kulakla da olsa nereden gelirse gelsin dinleyeceğim ben bu sesi ve yol almaya başlayacağım. İtirazı olan şikâyet kutusuna! (Açılmadan yakılır) Ama eleştiri ve tavsiyeleriniz dinlenir sevgili büyükler. (Anne, baba size söylüyorum.)

Hatta bu işe kalkışıp başarılı-başarısız olmuş tüm genç kızlar, zamanında (gençken) denemiş olanlar; bana akıl fikir verirseniz memnun olurum. Başarısız olanların moral bozucu tavsiyeleri dikkate alınmayabilir, ona göre!

Bu arada, ucuz kiralık evi olanlara, eski püskü ama hoş ev eşyası olanlara, üniversite (iletişim fakültesi) öğrencisine göre bir işi (ev geçindirebileceğim maaşa sahip bir iş) olan işverenlere sesleniyorum, beni duyun!

Ben evden ayrılmak, kendi hayatımı kurmak istiyorum! (Yoksa rahat mı batıyor, çok şey mi istiyorum, ne dersiniz?)

Tanıştığı

Diana'yı anlamak

Siz bu yazıyı okuduğunuz sıralarda Galler Prensesi Diana'nın ölümünün üzerinden bir ay geçmiş olacak. Ama bu da dahil, pek çok yazı Diana üzerine bir şeyler söylemeye devam edecek. Sonra yeni yıl gelecek ve yılbaşına rastlayan günlerde Diana'nın ölümü, 1997'nin en önemli olaylarından biri olarak tekrar sayfaları ve ekranları kaplayacak.

Daha önce çalışmalarına destek verdiği kurumların faaliyetlerinde anılacak, yaşamı ve ölümü sayısız belgeyle konu olacak, adı kentlere, caddelere verilecek müzesi, albümü yapılacak, adına konserler düzenlenecek, derken ölüm yıldönümü gelecek...

O zamana kadar Türkiye'de, Diana mevzuundan bıkmamış nispeten küçük bir grup kalacak. Bu grubun da büyük çoğunluğunu kadınlar oluşturacak. Çünkü

Prenses Diana, herkesi ilgilendiren modern bir mit olmasının yanı sıra, modern zaman acıları çeken modern kadınlardan biriydi yalnızca.

Rahibe Teresa ile hayır işleri,
John Travolta ile dans ve askeri
birlikleri denetleme...
Diana buydu işte.

Cansel çiftine ilişkin haberlerde hep Alpay konuşur. Bizim paparazziler muhtemelen konuşmayı reddeden Cansel'i bulup rahatsız etsinler demiyorum, ama arşivleri deşip hızla Cansel Özzengin'in "evinin kadını" olmadan önceki iç çamaşır (anlarsınız ya!) "mankenlik" fotoğraflarına dönmelerine de katlanmıyorum. Bu "etiğe" isyan ediyorum.

3. Genel olarak erkeklerin, daha küçük bir nispete de kimi kadınların Diana'nın ölümü karşısındaki ilgisizliklerini "Hiç takıp sallamıyorum" türü sertçe tepkilerle ifade etmelerinin de, bilinçli bir seçimin bilinçsiz dışavurumu olduğu kanaatindeyim. Hiç takıp sallamadıklarımı iddia ettikleri Diana değil, -çünkü ona ilişkin bilgileri, ilgisizliklerini kanıtlayacak kadar az değildir hiçbir zaman- Diana'nın bir simge olarak temsil etmeye talip olduğu değerlerdir: Aşk, sevgi, duygusallık, şefkat, yardımseverlik ve kişinin bunlardan alacağı güç.

Kimileri de sınıfsal kaygılarla bir eli yağda diğeri balda bir saraylının herhangi bir değeri temsil edemeyeceğini, etmeye kalkarsa sahte olacağını düşünür, fakat aynı itirazı Hollywood kaynaklı mitlere karşı yapmazlar çoklukla. Oysa Diana'nın cenaze töreni profilinden de anlaşılacağı gibi, bugünkü sınıfsal yapıya göre aralarında pek bir fark yoktur (halk dışarda, onlar kilisenin içindedir); bunun dışında bütün mitler toplumsal işlevleri bakımından eşittir.

Tüm bunlardan ayrı olarak kimileri de kaynağı ne olursa olsun, bütün mitleri, bütün (böğük toplumsal denen, ıyğ hani paylaşılan filan) işlevleriyle birlikte toptan reddeder. Onları hep arzudadıkları gibi "klasman dışı" bırakmayı ben de isterdim, ama Hollywood onlar adına da bir mit yaratmış bulun-

duğu için bu artık mümkün değil: İletişimsiz kiralık katil Leon; hayatın şiddet dolu acımasızlığına karşı intikam hırsıyla dolu, bakire, üstelik Lolita ve sonradan ona aşkı karşısında hissetmeyi öğretecek Mathilde'nin sunduğu yıldızlar geçidinde, Marilyn Monroe dahil hiçbir mittin haberdar değildir. Ah evet, vahşi Batı'nın en "hızlı" silah çeken, en sert, hassas yüreği en kapalı kapılar ardındaki erkeğini, John Wayne'i bilir bir tek.

"Aşk dediğiniz nedir ki?"

19 yaşındaki soylu Diana Spencer, öğretmenlik yaptığı anaokulunun bahçesinde kucağında çocuklarla İngiltere'nin müstakbel kralının müstakbel eşi olarak ilk kez gazetecilere poz verdiğinde, şeffaf eteği sayesinde İngiliz halkıyla birlikte tüm dünyayı prensin (aman deyim!) güzel bacaksız bir kızla evlenmediği konusunda temin etmişti. Kendine güveniyordu Diana, tam kraliyet ailesinin aradığı türden bir kızdı: Çok genç, güzel, asil ve bakire. Ona göre sevilmemesi için hiçbir neden yoktu ortada. Prens Charles ise, zaten pek ürkütücü bulduğu bu damızlık arayışından alınının akıyla çıktığı için memnundu. Biricik aşkı, sevgilisi, yakın dostu, hatta hayat arkadaşı yaşlı ve çirkin Camilla'nın bu damızlık arayışında hiç şansı yoktu. O yüzden Diana'yla birlikte ilk kez basın karşısına çıktıklarında gazetecilerin "Aşık mısınız?" sorusunu, "Aşk dediğiniz nedir ki?" şeklinde bir karşı soruyla, yani "Usta seni ben gömdüm, peki beni kim gömdü?" türü "ib-

Bizde ölümünün dünya gündeminde bu kadar geniş yer kaplamasına hayretle bakanlar bir bakıma haklılar. çünkü Diana'nın yokluğu bizim gündemimiz ve sosyal yaşamımız açısından büyük bir kayıp değil. Biz "dünyanın en çok fotoğrafı çekilen kadını"na ait görüntülerin ve faaliyetlerin küçük bir yüzdesine tanığız. Oysa o, sadece her gün evden çıkışıyla değil, evden çıkmayışıyla da benliğine sürekli olarak yapılmış bir "haber niteliği", tam olarak söylemek gerekirse "foto-haber niteliği" taşıyor ve dışarı çıkmayıp da evde ne yaptığını görüntülemek (üzerinde bornoz, cep telefonu konuşmak gibi) daha büyük bir haber olabiliyordu. Diana'nın varlığına çok da alışmamış bizler için paparazzilerden kaçarken ölmesi fazla anlamlı olmayabilir; ama kimi medya mensuplarımızın daha kazanın ertesi günü köşelerini "Ee n'apalım, atın ölümü arpadan olur" yazılarıyla dolduracak kadar soğukkanlı ve atak davranabilmelerinin, ve özellikle mürekkep yalamış erkeklerin abartılı buldukları bu trajedi karşısındaki tavırlarını (afeder-siniz) "Valla s.kimde değil!" şeklinde özetlemelerinin bir anlamı vardır mutlaka:

1. Azrailler ülkesi Türkiye'de artık ölüm, diğer insanlara, ölen kişinin hayatının ya da genel olarak havatı değerini ve anlamını düşündürme, tabii evvela hatırlatma özelliğini koruyamayacak kadar sıradanlaşmıştır. Biz orta-lıkta cirit atmasına bu kadar alışmışken, 30 Ağustos günü Paris'te kah paparazzi, kah içkili şoför kılığında giren Azrail in Alma Tüneli'nin bir ucundan diğer ucuna üflediği soğuk nefesiyle filan ürperemeyiz. Hele hele algımızın içinde dört insanın bulunduğu bir otomobilin yaklaşık 180 km. hızla beton direklere çarpışındaki dehşeti seçebilmesi daha da zordur. Bizim için bu da sıradandır; dehşeti, ancak birkaç gün

sonra içinde 33 kişinin hayatını kaybettiği ve adeta jiletle ortadan kesilmiş gibi duran otobüsün fotoğraflarına baktığımızda şöyle bir duyar gibi olur, sonra yine unutturuz. Ne zaman gülüp ne zaman üzgün ifade takınacaklarını şaşırın haber spikerleri, "Azrail bugün yine fazla mesai yaptı sayın seyirciler" der pişkin pişkin. Paris'teki kazada kurtarma ekibinin hemen müdahale etmekle önce yaralıları araçtan çıkarmak arasında en doğru seçimi yapmak zorunda kalışı gibi ince ayrıntılara da uzağızdır. Bizde gencecik kızlar itfaiye görevlilerinin, itfaiye görevlileri yanmayan elbiseli itfaiye müdürlerinin, toprak altında kalan işçiler de kurtarmaya gelen buldozer kepçesinin ucunda oğullarının ve hepimizin gözleri önünde can verirler. Bizde hayat değer-siz, ölüm sıradan, dehşet dolu kazalar rutin, hayat kurtarma ise pek bilinmeyen bir zanaattır.

(Biliyorum içiniz daraldı, nereden geldik şimdi buralara diyorsunuz, ama izninizle devam edeceğim.)

2. Diana'nın ölümüyle alevlenen özel yaşamın kutsallığı ve medya etiği tartışmalarının, bizde neredeyse "Zaten onu medya yaratmıştı, öldürmek de hakkıdır" a vardıktan sonra, ünlü "arz-talep meselesi"ne indirgenerek noktalanması da öncelikle birinci maddeyle, yani hayatın, dolayısıyla özelinin de değersizliğiyle ilgilidir. Ayrıca medyamız (yarı tanrı), katil basın feryatlarını ucuz bir slogan olarak değerlendirirken, medya etiğinden dem vurmaya da "büyük laflar etmek" olarak görür; tabii bu etik içinde bunu başköşesinde de yazar: "Medya etiği gibi büyük laflar etmenin alemi yok!" Aslında bu 'lafın' bizim basma bir numara büyük gelmesi olağan. çünkü bizde paparazzilik bile böyle bir tartışmaya girecek kadar gelişmiş değildir. Paparazziliğin sınırlarını da çıkar ilişkileri, egemen güçler belirler, asla ve asla "halkın talebi" değil. Örnek vermek için söylüyorum, gözümlü çıksın böyle bir talebim yok; ama mesela boşanmak üzere olan Alpay-

lisçe felsefe yaparak” yanıtlamıştı çaresiz. İşte böylelikle Charles-Diana çiftinde ilk kanı döken her manada Charles oldu.

Prens daha ilk günden herkesin gözü önünde aşkından yoksun bıraktığı prenses, hep şık ve güzel olarak, yediklerini kusup formunu koruyarak, aileyi her yerde en iyi şekilde temsil ederek ve en önemlisi iki erkek çocuk doğurarak kendince oynadığı mükemmellik oyununu, her geçen gün özgüveninden yitirerek sürdürdü. Ta ki Charles, damızlıkla yapılması gerekeni yapıp tahtına ve halkına karşı en temel yükümlülüğünü yerine getirdikten sonra, bir tampon biçiminde Camilla'nın bacaklarının arasına dönmek için yapıp tutuşuncaya kadar. Artık kendisinden esirgenen aşkı başka erkeklerde aramaya başlamıştı Diana da. Mükemmellik oyunu tutmamıştı. İşte müstakbel İngiliz kralıyla kraliçesinin evlilikleri, prensin tampon olup ana rahmine geri dönmek istemesiyle değil, prensesin mükemmellik oyunundan bu şekilde vazgeçmesiyle çatırdamaya başladı.

Boşlukta koşan Diana

Artık yolları ayrılmıştı. Aşk arayışı ya da arayış aşkı (Peki beni kim göm-

dü?), birini ana rahminin karanlıklarına gönderirken, diğerini spot ışıklarının altında dünya sahnesine çıkardı. Diana, en başından beri ondan sevgisini esirgemeyen halka döndü. Yüzlerce yardım kuruluşunun başkanlığını yapıyor ya da çalışmalarına destek veriyordu. Dünyanın çeşitli bölgelerindeki yardıma muhtaç insanlara yardıma koşmak üzere her zamankinden dolu, dopdolu bir ajandası vardı. Ve geçen sayımızda *Kadınları Anlamak* adlı kitabını tanıtır “Boşlukta koşmak” başlıklı makalesini yayınladığımız, feminist psikoterapinin öncüsü Susie Orbach'ın Avrupa ve Amerika'daki yüzlerce kadın hastasından biriydi artık...

Orbach'a göre, Diana'nın dopdolu ajandası, aşırı çalışan, aşırı seks yapan ya da uyuşturucu kullanan, aşırı sosyal ya da aşırı verici olan veya aşırı yiyecek pek çoğumuz gibi, “hayatımızın merkezinde hissettiğimiz boşluğu giderme çabası”ndan başka bir şey değildi. “Çağımızın hastalığıydı bu: Hayatımızın tam ortasındaki boş yankının sonsuz yansıması.” Yine Orbach'a göre, “bu doymak bilmez boşluk genellikle bir boşluktan öte -çünkü boşluğun tatmin edilmesi çok zor değildir, doldurulabilir- benliğin parçalanmış ve dağılmışlı-

ğı duygusunu gizleyen bir kara delikti.” Farklı biçimlerde dışavurulsa da Charles ve Diana aslında aynı kara delikte kaybolup gitmek üzereydiler ki, Charles bu kara delikle halkın önünde yaptığı itiraflarla hesaplaşmaya karar verdi.

Evet, geleceğin kralı olarak topluma karşı ağır sorumlulukları vardı, ama evet, özel yaşamında bu sorumlulukları hiçe saymış, geleceğin kraliçesini başka bir kadınla aldatmıştı. Bu hesaplaşmaya herkesten çok Diana şaşırdı. Mükemmel eş oyununu bırakalı çok olmuştu, ama bu kadarına asla cüret edemezdi. Ta ki Charles edinceye kadar... BBC'ye verdiği röportajda evet, geleceğin kralını başka bir erkekle aldattığını, evet intihara teşebbüs ettiğini ve evet, bir dönem bulimia hastası olduğunu itiraf etti. İşte kraliçenin “kesin boşanma emri”, prensin itiraflarından sonra değil, prensesinkilerden sonra geldi.

Modern zaman acıları çeken modern kadın

Susie Orbach'ın *Kadınları Anlamak* isimli kitabının “Yeme sorunları: Zorlanımlı yeme, bulimia ve anoreksiya” başlıklı bölümüne bir göz atalım: “Zorlanımlı yemenin 15-40 yaşları arasındaki kadın nüfusunun yüzde 60'ını etkilediği tahmin edilmektedir. ABD'de her 100 öğrenciden ikisi anorektik eğilimler gösterir ve bayan kolej öğrencilerinin yüzde 50'sinin bulimia'dan çektiği sanılmaktadır.” Yazarlar, istatistiklerin kesin değil, yaklaşık oluşunun birinci nedenini, yeme sorunlarının gizliliğine ve kolayca belgelenememesine bağlıyorlar. Diana, en yakın arkadaşlardan bile gizlenen bu sorunu, tüm dünyaya itiraf etti. Royal College of Obstetricians and Gynaecologists'in toplantısında da şunları söyleyecekti: “Bayanlar ve baylar, bugün başkanımız burada olduğu için çok şanslısınız. Çünkü ben günümün büyük bölümünü klozetin başında geçirirdim.”

Orbach, toplumsal konumları gereği kadınların dünyada sahip oldukları en önemli şeylerden birinin de vücutları olduğunu, kendilerine yuva, aile ve toplumsal saygınlık sağlayacak erkeği bununla etkilediklerini (Diana da bunu şeffaf eteğiyle yapmıştı) vurguladıktan sonra, yaşadıkları üzüntü, çatışma ve özelemleri de bedenlerinde göstermelerinin sürpriz olmadığını söylüyor: “Bilinçaltında bir yerde bir gereksinim itirafı vardır, ama bir kadın engelleyemediği bir dürtüyle yediği zaman bu gereksinimi zorlanarak duygusal bir düzeye indiriyordur... Şişmanlık üzüntü, soyutlanma ve kendinden nefreti simgelerken; incelik iyi, sağlıklı ve çekici olan herşeyi temsil eder... Bulimia'da kadın yediğini kusacağını ve bir çeşit rahatlatma duyacağını bile bile, sinsice ve ‘hızla’ yemek yer. İsteme ve istediğini almasına izin verilmemesinin korkunç gerginliğine yakalanmıştır... Anoreksiya, bulimia ve zorlanımlı yemede görüldüğümüz, vücutlarının biçimini değiştirmeye çalışarak yaşamlarının şeklini değiştirmeye çalışan kadınlardır.”

Diana bulimia'dan kurtulmuştu ar-

tık, yaşamını nasıl değiştireceğini biliyordu. Boşandıktan sonra yardım kuruluşlarında aldığı görevlerin büyük bir bölümünden çekilmek, özel olarak ilgilendiği, yine de kabarık bir liste oluşturan organizasyonlarda çalışmaya devam etmek ve en önemlisi, kendine, sadece kendine daha çok zaman ayırmak istiyordu: “Eğer toplum olarak kadınları sadece ailelerine faydalı olacak şeyler yapmaları gerektiğine inandırarak engellemeye devam edersek; eğer kadınlar bu süreçten zarar görmelerine rağmen hiçbir zaman salt kendileri için bir şey yapma hakkına sahip olmadıklarını hissediler; kendi sağlıkları, kendi manevi güçleri ve kendi değerleri pahasına sevdikleri için herşeyi feda etmeleri gerektiğini düşünürlerse, sadece başkalarının gölgesinde yaşayacaklardır ve doğal olarak ruhsal sağlıkları bozulacaktır.”

Diana, en zor dönemlerinde kendisine destek oldukları için halka teşekkürlerini sunup medyadan da özel yaşamında artık kendisini izlememelerini rica ettikten sonra, sevgiliyle beş hafta içinde üç kez tatile çıkmak gibi sadece kendisi için bir şeyler yapmaya başladığı dönemde öldü.

Bir mit olarak Diana

Erkek kardeşi Earl Spencer, cenaze töreninde yaptığı etkileyici konuşmada, aynı adı taşıdığı “avcı” mitolojik kadın kahramanın tersine, Diana'nın modern zamanların “avlanan” bir kahramanı olduğunu söyledi. Diana'nın yazgısı, kaderi, hayatının teması -ne dersek diyelim-, izlenmek ve sonunda avlanmaktı gerçekten de. Ve kadının toplumsal konumu nedeniyle yaşadığı zorlukları birebir yansıtan yaşamıyla olduğu kadar; monarşinin geleceğini tartışmaya açan, varı taurı medyayı bizde olmasa da oralarda kendisiyle hesaplaşmaya iten, Avrupa'da yükselen İslam tehdidi tartışmalarıyla süslenip gizli servis kuşkusu içeren ve Rahibe Teresa'nınkiyle aynı haftaya denk gelen ölümüyle çağdaş mitolojideki yerine oturdu Diana.

Onu hep en yakından izleyen paparazzilerden biri “Diana hızı severdi” diyordu *Focus*'a verdiği röportajda. Herşeyden kaçmanın ve herşeye yetişmenin en temel motiflerimizi oluşturduğu bu modern zamanlarda hızı sevmemek, hızla bağımlı olmamak mümkün mü, bunu düşünelim. Pek çok aşırılığın ardından medyanın aşırı ilgisinden aşırı hızla kaçarken ölen Diana'nın yer aldığı çağdaş mitoloji sahnesinin diğer kahramanlarını, James Dean gibi bir haftasonluk nefes almaya giderken yine aşırı hızdan, Marilyn Monroe gibi eski kocasına geri dönmeye karar vermişken aşırı dozda uyuşturucudan ölenleri, Kurt Cobain gibi aşırı doz bana mısın demeyince karısı ve kızından özür dileyerek av tüfeğiyle kendini avlayanları düşünelim. Leon'un bir kez aşkı öğrenmişken Mathilde'nin intikamını almadan ölmeyişini düşünelim. Anlamaya çalışalım. Sonuçta bütün bu kahramanlar da bizim kadar gerçekler; ne eksik, ne fazla.

Yeşim

m

adonna da, Diana da son on yılın en çok konuşulan kadınları. Her ikisi de dedikodu basını tıka basa doyurdu. İkisinin de iyi hazırlanmış olduğunu düşünemediğimiz birer imajı var. (Bu noktada imaj gerçeği nasıl yansıtır, gerçek gösterilen mi, gizlenen mi türünden tartışmalar açmak gereksiz. Göstergeler dünyasına uymak yeter.) Söz konusu kadınları ele alırken, karşımıza günümüz toplum düzeninin kadın kimliğini açık eden iki seçenekle karşılaşıyoruz:

A şıkkı; şık, güzel, soylu, mahzun, masum, affedilebilir suçlar işleyen, ezik görünen, temiz, ezik, iyilik peşinde koşan ve "iyi aile çocuğu" kadın.

B şıkkı; rüküş, sıradan görünümlü (Çirkin yani), avam, edepsiz, suçlu, güçlü, kirli, boynunu büktürmeyen, hakları konusunda ödün vermeyen ve "aileye yakışmayan" kadın.

Geçen sayıda, Suna Karaküçük ün Çay Tabagındaki Prenses başlıklı yazısını okumasaydım, bu A şıkkını yazımın sınırlarına yaklaştırmayacaktım. Çünkü A şıkkıyla yaşam sınırlarımızı çizmeye çalışan pek çok "güç odağı" var. Bu savı için tek isteğim, bir Madonna yazısı kaleme almaktı. Hem O'na vüklenen post modernist yakıştırmalarına değinecek, hem de O'nun ilk albümlerinden muhabbet açarak çocukluk anılarımı tazeleyecektim. Kısmet değilmiş. Araya Di girdi. Ölümünden sonra manşetlerden inmedi. Bizim Sabah gazetesi "Dianalar Ölmez" diverek duyarlılık gösterdi. Pek sayın Kemalist düşünür Toktamış Hocamız bile acısını belirtti. Eh, bir de önceden Suna'nın yazısıyla gıdıklanmıştım, artık konuya bulaşmamak kaçınılmazdı.

Oncelikle Suna'nın yazısına değinelim. Suna, Di'yi iyi giyindiği, öteki kraliyet mensupları gibi rüküş olmadı, arabalardan iyi inip, arabalara iyi bindiği, anaokulu öğretmenliği yaptığı için takdir ediyordu. Kalın çorap giymemesini de beğenmişti. Ayrıca bizde soylu yok, kimsenin kökeni belli değil, hasbahçeliler bidon vücutlu filan diye yakmıyor. Bunları okuyunca kafam karıştı, tabii. Kadınlık görevlerimiz arasında zevkli(?) giyinmek, arabalara iyi binmek, kalın çoraptan uzak durmak varmış demek. Albensisizliğimizden ötürü aşağılanabiliriz. Farkında mısınız, ünlü erkekler arasında rüküş diye aşağılanan pek yok? Ka-

Madonna bir yana, Diana bir yana

Kadına yakışmayan özgürlük!

dular neden çoğunluğun göz zevkinin tatmin etmek zorunda? Bir başka konu da "Hasbahçeliler". Biz Semra Özal'ı ya da Tansu Çiller'i belleri kalın diye sevinemezlik etmedik. Onların tutumlarıydı bizi öfkeliendiren. Soyluluğa gelince... Üzerinde yaşadığımız topraklar tam altı yüz yıl, soylulukta pek de Britanya hükümdarlarından aşağı kalmayacak Osmanlılarca yönetildi ve sömürüldü. Bu devirde kimse şah değil, padişah değil, şalınımış gibi davranıp gizli ödenekleri filan ceplerine indirenlerin de karşılarında olmalıyız. Kimsenin soyunda, kökeninde değiliz. Saraylı arayanlara iyi saraylanmalar ama kanınca halkların aradığı yeni üst sınıflar değil, barışçı, eşitlikçi bir dünya.

Şimdi Maddy'ye gelelim. Sanırım O'nu yazmaya niyetlenen hiç kimse benim kadar ihmal etmemiştir bir yazı boyunca. O'nun öyküsü ne iki paragraf sonra uğruyor; O'nun öyküsü, O'nun röportajlarda, şarkılarda anlattıkları... Annesini küçük yaşta yitirdikten sonra neredeyse yaşıtı bir üvey anneyle mücadele etmek ve kardeşlerine bakmak zorunda kalan Amerikalı kadın, cebinde iki belediye otobüsü bilet parasıyla büyük kente gelir. Daha önce dans dersleri almıştır, müziğe meraklıdır. Cesurdur, öz güveni tamdır. Bir

gün bir röportajda açıklayacağı üzere; "kalbi kırıktır". Yaşama yenik başlamıştır. Adımı aldığı efsanenin (Meryem Ana efsanesi) dışında bir takısı yoktur. Kısa boylu, kash vücutlu, sıradan görünümlü bir kadındır. Göçmen bir aileden gelir. İtalyan ve Katoliktir ailesi. Aryen değil, soylu hiç değil. Diana Spencer gibi malikanelerde büyümemiştir. Küçük yaşta çamaşır-bulaşık ve kardeşlerine bakmak gibi işler yığılmıştır üstüne. Kent O'na tepeden bakar. O'nu garsonlukta, bulaşıkçılıkta, her işe sürer. İlerde, "o günlerde çöpten yemek topladığım" anlatacaktır, Madonna. Bu zorlu dönemde sokak müzisyenleri ve gece klüplerinde çalan adamlarla tanışır. Barlarda şarkı söyler. Bir yandan da kendi yıldızını parlatacak dostlar edinir şans eseri. O bunu kısaca "tanıştığı adamları, kariyerinde ilerleme yolunda kullanmak" şeklinde açıklayacaktır. Aeorobik yaparken dinlenecek kalitede(!) bir albümden sonra, kendini biraz olsun yansıtabileceği *Like A Virgin*'i (bir bakire gibi'yi) doldurur.

Ben Madonna'yı ilk *Papa Dont Preach*'in klibinde izlemiştim. Çocuk sesli, kısacık saçlı, dar blue jeanli, bizim Nazan Öncel'e taş çıkaracak bir sokak kızı, tamerici sevgilisinden hamile kahyor ve düşkünlük duy-

duğu görülen babasına "Vaazı kes, hamileyim ve bebeğimi doğuracağım" diyor. Şarkıyı ilk dinlediğinizde "aile kurumuna karşı bir tehdit" duyumsuyorsunuz. Hamile kızın babası; "Hadi oradan, nerede parmağında yüzük, *Yeni Yüzyıl* gazetesinin ilk reklamlarına çıkan hamile kadın bile parmağındaki alyansı gözümüze sokuyordu, sen nesin, alnımıza kara leke mi süreceksin, ya bu delikanlı seni almazsa?" dese, isyan etse, yeri. Ama Madonna ilerde yapacağı bütün yaramazlıklardan sonra da koruyacağı tavrı şarkısının sözleri arasına sıkıştırmış. "Belki ben ve sevgilim evlenir, küçük bir aile kurarız" diyor. Kutsal aile yapısının zorlamalarına karşı, kendi seçimleriyle kurduğu aileye değil.

Maddy'yi erotik ve sansasyonel öğelerle pazarlanan bir kırk beşlikte, *Open Your Heart*'ta yakaladım daha sonra. *Material Girl* adlı parçasıyla karşılaşıncada şaşırdım. Parçanın sözlerinde ve klibinde erkek dünyasının yarattığı klasik kadın modeliyle dalga geçiliyordu. Maddecî kadın paralı pullu erkek peşinde ama klipte çulsuzun tekiyle gidiyor. Madonna'nın çocuk sesiyle söylediği *True Blue* ise sabun köpüğünden bir ballad'tu. Deliler gibi aşık kadın ama gerçekten sı-

Dünyanın en ünlü iki kadınından biri. Diana Spencer öldü. Öteki kadın Madonna

bu ölümle ilgili açıklamasında “Üzıldüm” diyordu. “Hepimizin elleri kanlı. Dedikodu

basınımlı izliyoruz çünkü. Diana dedikodu basınımlı doyurmak yolunda öldü.”

kımlı. (Deliler gibi aşık bir kadının sıkıntısızlığı düşünülemez.) *Live To Tell* de anlatacak bir şeyleri var: “Bir erkek binlerce yalan söyleyebilir, ben dersimi aldım... Onlar (öteki kadınlar) ne zaman öğrenecekler, nasıl duyacaklar bunu?”

Madonna'nın bu ilk dönem çalışmaları (*La Isla Bonita* dan tutun, *Who's That Girl* e...) türlü röportaj ve laf kalabalıklığı içerisinde karşımıza “tümüyle kadın bir edepsiz” çıkardı. Edepsizlik de, sokaksılık da abartılıydı. Lastik bileziklerle kaplı kollar, kalın kara kaş- açık sarı saç bileşimi, rengarenk çoraplar, “üzerinde çıplak bir adam var” diye sevdiğini söylediği haçlar... O'na kısaca “çilgım” dediler. O dönemde, en aptal Maddy parçasının bile salaklık düzeyinde eline su dökemeyeceği *I Wanna Dance* diye bir şarkıyla patlama yapan Whitney Houston, “Çocuklarımla O'na benzemesini istemem çünkü tam bir sokak kadınına benziyor.” diye fikir beyan etti konu(?) üzerinde. (Bu Whitney hep böyle kaldı, cinsini ve ırkını aşağılayanlara göz kırptı ve Mariah Carey gibi hanımefendi sanatçılarla yarıştı.)

Madonna tek başına koşuyordu. Kılıktan kılığa girdi, Marilyn Monroe, Marlene Dietrich, Audrey Hepburn kılığına... Dünyanın bütün ünlü kadınlarından bir şeyler kapmıştı. İngiltere'den göğüs güzeli Sam Fox ya da İtalya'dan hemşehrisi Sabrina (Bir yazı *Boys* adlı şarkısıyla bize zindan etmişti) Madonna'nın abartılı cinsel imgeleriyle yarışamadılar. Sonunda ortalık karıştı: Meryem Ana, siyah bir İsa'yla sevişiyordu, hem de kilisede. *Like A Prayer* adlı parçanın klibindeki böylesi görüntüler Papa'nın gözünden kaçmadı ve Meryem aforoz edildi. Ama Maddy Pepsi reklamlarındaki rolü çoktan kapmış, paraları almıştı.

Like A Prayer Madonna'yı yorumlamak için önemli bir albüm. Bir düğün gibi anımsadığı annesine adanmış. Şarkıların çoğu kendi ailesiyle ilgili. *Oh Father*'da “Artık beni incitemezsin, baba” diyor, “Senden kurtuldum.” *Express Yourself* adlı şarkıda ise “Kendini açığa çıkar, kendine saygı duy, en iyi ol” sözleriyle ve *Metropolis*'i anımsatan klibiyle dikkat çekiyor. Klipteki Madonna, her iki cinsin arasında bir karak-

ter. Dansları ve fondaki görüntüler tüketim dünyasının egemenlik ilişkilerini yorumlar gibi. Şarkıcı kadın; sanatsalla sanatsal olmayı, popülerlikle, zor kavranırlığı, kurguyla gerçeği birbirine karıştırmış. Kayda değer çalışmaları, *Snake Eyes* ve *Evita*'daki oyunculuğu, *Bedtime Stories*, *Smth to Remember* gibi albümlerdeki şarkıları, *Sex* adlı erotik fantaziler kitabındaki görüntüleri bu karışımın çarpıcı sonuçları olarak algılanabilir.

Sex adlı kitap, yayınladığı dönemde basını epey şenlendiren fotoğraflarla dolu. Madonna çıplak. Ne zaman gerçekten giyinmişti? Sözleriyle de çıplaktı, “Aşkının hakkını isteyen, (gerektiğinde) aşksız/sevişmeden güçsüz olduğunu söyleyen” O. Kimileri O'nu kadın cinselliğini sömürmekle suçladılar, eğlence malzemesi yapmakla suçladılar. Ortada bir eğlence var, doğru, ama bu kez eğlenen taraf belki de ilk kez bir kadın. Teşhircilikten zevk alan, cinsellik konusunda talepkâr davranan bir kadın. Bu kez erkek egemen dünyanın topları erkek kalelerin surlarını dönüyor. Sömürülen bir cinsellik varsa, bu erkeklerinki. Seksenlerde “toyboy” (oyuncak erkek) kemeri takan kadın, doksanlarda çıplaklığını zekice açıklıyor: “İnsanların bedenlerin gizlemelerini anlamıyorum. Ben zirveye çıkmak için değil, zirvedeyken soyundum. Çıplaklığımı sömürü değil, çünkü benim kontrolümde. Ben organımı seviyorum, O benim yaşamımın büyük bir parçası. Penisim olmasını istemem, penis insan bedeninde üçüncü bir bacak gibi...” Bu açıklama bana üç bacaklı erkek resimleri çizen anaokullu kızları anımsatıyor. Ama Maddy köktendincilere ve pro-nazilere hiç iyi şeyler anımsatmıyor. O'na kültürel terörist diyorlar. O'nu insanları dinden, ahlaktan, töreden uzaklaştırmakla suçluyorlar. Ben Madonna'nın bu kadar akılsızca yıkıcı olduğuna inanmıyorum. O ne dinsiz, ne ahlaksız. Yalnızca bunları kadın egemen taraftan ele alıyor. Kübalı fitness hocasından çocuk doğuruyor, çocuğunu Katolik kurallarınca vaftiz ettiriyor, ABD bayrağına sarılıp insanları oy vermeye çağırıyor, annesi için dua ediyor, çocuk pornografisine karşı... Hem her şeyin içinde, hem de dışında. Her şeyin pazar payını değerlendiriyor. “Çilgımım, yaparım” diyor. “İki yüzlülükle savaştığını” vurguluyor. *Evita* rolü için Tanrı'yla konuştuğunu söylüyor. Bu rolü iste-

mesini de şöyle açıklıyor: “Eva'vı kendime benzetiyorum. İkimiz de yoksulluktan geldik. Annelerimiz biz çocukken öldüler. O'nu hırpaladılar çünkü insanlar güzel ve cinselliğini gizlemeyen kadınlardan korkarlar. O cesur ve saygı değer bir kadın. Halktan geldiğini hiç unutmadı. Hep halkın yanındaydı.”

Madonna, *Evita*'yı oynamak için şan dersleri aldı ve disiplinle çalıştı. “Süperstarım” diye tutturmadı. Oyunculuga yoğunlaştı. Sonuçta önceki filmleriyle kötü puan aldığı sinema eleştirmenlerinden övgü koparabilirdi. Yüzyılı kariyerinde sağlam bir yere gelmiş, ünlü ve zengin bir kadın olarak kapatıyor. Ayağı kolay tökezleyebilecek gibi değil: “Gençlik benim. Bir bakıma kendi yaşındaki kadınlardan farklı değilim. Ama işimde, çok benzetildiğim M.M. gibi değilim. Kariyerimi, yaşamımı kendim yönlendiriyorum.”

Şimdi bir takım insanlar O'nu uslandı diye eleştiriyorlar. Ama Madonna parçaları hâlâ eski güçlerini koruyor ve o çocuk sesli kadının erişkinlikle kavuştuğu özgüveni anlatıyor: “Göreceksin, tek başıma da yaşamayı sürdüreceğim, evin yolunu bulacağım...” Madonna en çok bu akıllı ve dikbaşlı kadın imajından hırpalanıyor. Okuyan, kendini sürekli geliştirmeye çalışan biri O. Avam. Halktan geliyor. Yenik doğdu, hâlâ yenik. Bazı Arjantinliler'in O'na “Süprüntü” diye bağırduklarını anımsayın. Ama başarılı bir kadın Madonna. Hem de silme erkek bir dünyada. Ama bakın Diana Spencer'a. Kazanan tarafta ama başarısız. Her şeyi gümüş tepside buldu, kimilerinin “soğuk” diye kızdığı ama entelektüel ve halkçı Charles ile evlendi. Hem de O'nun Camilla adlı kadına tutkusunu bilerek. Bir nevi kumalığı bu, saraylılığa boyun eğmekti yani. Dianaseverler yaşlı, çirkin buldukları, giyimini beğenmedikleri Camilla'dan nefret ettiler. Oysa Camilla sevgilisinin beynini de yüreğini de doyuruyordu. Di Spencer sanki yapacak başka işi varmış gibi, hayır kurumlarıyla ilgilenirdi, sanki sırtında taş taşıyarak kazandıklarını değerlendirmiş gibi, bu kurumlara bağış topladı diye türlü abartıyla alkışlandı. Silah tüccarlarıyla hoş beş ettikten sonra iki Bosnalı'yı kucakladı diye takdir edildi. Ama Bosna'da hemsini Müslümanlar tecavüze uğrarken O ortada yoktu. Doksanlı yıllarda prenseslik elbette ki farklı yaşanacaktı. oysa herkes Di'nin farklılığına inandı. Sonunda ne yaparsa yapsın, mahzun bakışları ve dış görünümüyle hep oyları topladı Diana. O'nu kimse yadırgamandı. Çünkü kadınlara yakıştırılan buydu: Aşklarında acı çekmek, iyi kalpli görünmek, çıtı pıtı prenseslik... “Halkın prensesliği.” Hadi canını, siz de! Halkların acıları, kardeşliği, eşitliği olur da. prensesleri, prensleri olur mu? Ancak prens ve prenselerin mülk edindiği, vergilerini yediği halklardan söz edilebilir. Yani prensesin halkı...

İşte. iki ünlü kadın. İkisi de tüketim toplumunun imgeleriyle bezeli. İkisi de aynı dünyada dans ediyor. Birinin, Diana'nın dansı biz kadınlara çok yakıştırılıyor, tam da bedenlerimize uyduruluyor. Haydi, hepimiz prenseslik rüyasına yatalım. Öteki kadın idealimiz değil, tabii. Ama kurtuluşumuza dair bir şeyler söylüyor. Lehimize bir cinsel devrimden söz ediyor. O'nda, yani Madonna adıyla tanıdığımız kadında bize yakıştırılmayan yönler var: dikbaşlılık, kendini sevmeye, seçim yapabilme, üretkenlik, yaratıcılık, bilginin hakkıyla yükselme... Haydi, hepimiz rüyalarından uyanalım, gün artık ağarmalı. Kadın olduğumuz için hüznü lâyık görülmeveceğimiz, mahzun perilik pozlarına yatmak ve kendimizi boynumuzu bükerek savunmak zorunda kalmayacağımız “bir gün” bu, artık ağarmasını gereken.

Gamze Deniz

PAZARTESİ

Halkların prensesleri yoktur

Kadınlardan yana kadınlar için bir merkez

Kadınların çalışma yaşamına katılabilmelerine ve yaşam kalitelerini iyileştirmelerine destek olmak amacıyla 1986 yılında, yine kadınlar tarafından kurulan "Kadın Emegini Değerlendirme Vakfı" (KEDV), özellikle kentsel hizmetlerden yeterince yararlanamayan, kentsel yaşamla henüz bütünleşmemiş dar gelirli bölgelerde çalışmayı hedeflemiştir. Vakıf çalışmalarını kaynak ve eğitim merkezi olarak da işlev görecektir olan, Kuledibi'ndeki merkezinde yürütüyor.

Vakıf, yaptığı çalışmalarda kâr amacı gütmeyen gönüllü bir kuruluş. Çalışmalarını dar gelirli bölgelerde yürütüyor. Kadınların kendi işlerini kurmaları için kredi, eğitim ve danışmanlık hizmeti verip, gelir elde etmelerine destek verecek projeler geliştiriyor. Ayrıca çeşitli bölgelerde çocuk yuvaları açıyor, çocuk bakım ve eğitim hizmetleri sunuyor ve çocuk yuvalarının yaygınlaşması için yeni modeller geliştiriyor.

Uluslararası iletişim ağlarıyla küresel deneyim alışverişi yapan Vakıf, kadınlar ve çocuklar için katılımcı eğitim programları geliştiriyor. Grooms International ve Super Coalition yürütme kurulu ve Habitat II uygulamalarını izlemek üzere Birleşmiş Milletler bünyesinde kurulan Huairou Komisyonu-Eşgüdüm grubu üyesi olan Vakıf ayrıca, Mega-Kentler Uluslararası İletişim Ağı-İstanbul Koordinatörlüğünü yürütüyor. Bu arada geliştirdikleri yeni modeller ve programlarla ilgili bilgi ve deneyim

Kuledibi'nde bulunan Kadın Emegini Değerlendirme Vakfı, kadınlar için harikalar yaratıyor. Dar gelirli kadınlara iş imkânı yaratmaktan tutun da, çocuklarının bakımına ve eğitimine kadar herşey var. Kimbilir belki sizin için de uygun seçenekler vardır...

birikimini, ilgili kurum ve kuruluşların da yararlanabileceği yazılı kaynaklara dönüştürüyor.

Kadın Emegini Değerlendirme Vakfı çalışmalarını yerel yönetimlerle işbirliği yaparak ve oradaki kadınlarla birlikte hareket ederek gerçekleştiriyor. Bir projeyi hayata geçirirken, geliştirilen tüm programlar ve yapılan çalışmaların mahalleli kadınlar ve yerel yönetimlerce benimsenmesini ve Vakıf olmaksızın da sürdürülmesini amaçlıyor.

Çocuk Yuvaları

Vakıf ilk çocuk evini 1987 yılında Güngören'de başlattı. Ardından 1992 yılında Bahçelievler'de, 1995 yılında Pendik'te ve 1997 yılında Esenyurt'ta yuvalar açtı. Bu yuvaları açmak için o bölgelerdeki aileler ve yerel kurumlarla görüşüp işbirliği yapan Vakıf, gelir düzeyi düşük olan ailelerin bu yuvalardan ücretsiz olarak yararlanmasını sağlıyor. Çocuk yuvaları ailelerden oluşan bir yönetim kurulu tarafından yönetiliyor ve gelir düzeylerine göre aileler yuva bütçesine katkıda bulunuyorlar. Yuvaların kapıları hergün her saatte tüm ailelere açık tutuluyor. Bu yuvalarda çocuk bakımına pa-

raley olarak, çeşitli eğitim programları uygulanıyor ve etkinlikler düzenleniyor..

Mahalle anneliği

Kadın Emegini Değerlendirme Vakfı, çocukvevleri kurma faaliyetlerinin yanı sıra, çocuk bakım ve eğitim hizmetlerinin yaygınlaşması için de alternatif yollar geliştirmiş. Bu amaçla "Mahalle anneliği" programı ucuz, kaliteli, güvenilir bakım ve eğitim hizmetlerinin, evlerde de sertifikalı anneler tarafından verilmesini hedefliyor. Vakıf, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu ile imzaladığı protokol çerçevesinde gelir ihtiyacı olan kadınlara, çocuk bakımı konusunda eğitim vererek sertifika almalarını ve bu hizmeti verebilir düzeye gelmelerini sağlıyor.

Mahalle annelerinde aranan özellikler şöyle sıralanıyor: Yirmi beş-kırk beş yaş arasında, ruhsal ve fiziksel sağlığı iyi, ilkökul eğitimi almış, daha önce çocuk büyütmüş, 0-6 yaş arasında ikiden fazla çocuğu olmayan kadınlar seçiliyor. Ayrıca evinin aydınlık, rutubetsiz, temizlik ve sağlık açısından uygun olması gerekiyor. Bu özelliklere uyan adaylar, hazırlanan eğitim programından geçerek, sertifika aldıktan sonra evde çocuk bakabiliyorlar. Evinin çocuk bakması için uygun olmayan adaya Vakıf tarafından şartla-

rının uygun hale gelmesi için kredi veriliyor.

Kadınlar için mikro kredi projesi

Dar gelirli kadınların iş kurmak için paraları ve teminat olarak gösterecekleri bir malları olmadığından, kefil bulmakta da zorlanıyorlar. Bu nedenle Vakıf, kendi işini kurmak isteyen kadınlara destek olmak amacıyla Mikro İş Kredileri vermeye başlamış. Kredi için başvuran kadınlardan teminat koşulu aranmıyor ve geri ödemelerde işin türüne göre esneklikler sağlanıyor.

Kadın odaları

Kadın odaları dar gelirli mahallelerde, kadınların biraraya gelip çeşitli sorunlarını paylaştıkları, birlikte iş yaptıkları, konuştukları, uzmanlarla tartıştıkları, dayanıştıkları ve kendi güçlerini fark etmelerini sağlayıcı bir yer özelliğini taşıyor. Kadın odaları çocukevi bünyesinde yer alıyor. Kadınların talep ve isteklerine göre çeşitli konularda bir uzman eşliğinde toplantılar yapılıyor. Bilinç yükseltme grupları oluşturuluyor, "Beslenme, aile planlaması, gebelik öncesi ve sonrası bakım, menopoz, cinsel yolla bulaşan hastalıklar, yerel yönetime katılma, kadın sağlığı" ve daha bir çok konuda bilgileniyorlar. Ayrıca çeşitli el becerileriyle ilgili kurslara katılan kadınların emekleri bir kermesle değerlendiriliyor. Bu kurslara katılım serbest ve ücretsiz.

Bakırköy El Ürünleri Merkezi

Bu çalışma da evde olan kadınların yaptıkları el ürünlerinin değerlendirilmesi ve bu yolla kadınların kazanç elde etmelerine olanak sağlıyor. Kadınların evde ürettikleri dantel, makreme, vitray, örgü, kumaş boyama gibi el ürünlerinin sürekli pazarlandığı "El Ürünleri Merkezi" yine yerel yönetimin desteği ile kurulmuş. Kadınlar, Bakırköy Zeytinlik Halk Pazarı'nda kurulan bu merkez aracılığıyla küçük de olsa gelir elde ediyorlar.

Karabiber Doğal Gıda Merkezi

Köylü ve kentli kadınları buluşturan Karabiber Doğal Gıda Merkezi Projesi, köy kadınlarının ev içinde ürettikleri dayanıklı gıda ürünlerinin bu merkezde pazarlanması ve o ürünlerden yapılan yemeklerin satılması ile gelir elde etmelerine olanak sağlıyor. Kentte yaşayan dar gelirli kadınlar, ambalaj (bez torba) hazırlayarak ve catering servisi için yemek, reçel ve turşu yaparak bu merkez aracılığıyla gelir elde ediyorlar. Tünel'de kurulan

gıda merkezi, benzer bir iş yapmak isteyen kadınlara bir eğitim merkezi işlevini de görüyor.

Kadın Emeklerini Değerlendirme Vakfı'nın bu çalışmalarla ilgili özetle söyledikleri şunlar: "Vakfın şimdiye kadar kadınlar için yaptığı tüm çalışmalar, ülkenin diğer yerlerinde de uygulanabilecek başarılı birer model niteliğindedir. Bu modeller, kadınlara yönelik temel hizmetler (yaygın yetişkin eğitimi ve çocuk bakımı/eğitimi) ve yerel kalkınmanın, toplumdaki mevcut kaynakları verimli kullanarak ve toplumdaki diğer sektörlerle (özel sektör, belediyeler, sivil toplum kuruluşları ve bireylerle işbirliği yaparak gerçekleştirilebileceğini göstermektedir."

Vakfın sürdürdüğü çalışmalarda birçok kadın gönüllü çalışıyor ve çeşitli başarılar kabul ediyor. Eğer siz de kadınlar için çok gerekli olan bu çalışmalara katılmak, gönüllü çalışmak, bağışta bulunmak, fikir ve önerilerinizi iletmek istiyorsanız onları hemen arayın çünkü sizlere ihtivaçları var...

Tel: 0212.249 07 00.

Nevin Cerav

Larissa'nın yeşil gözleri

Uzakları hep sevdim! Yolculukları da! Ayrıllıkları, bırakıp gidivermeleri ve sonra birgün bir o kadar ansızın geri dönüvermeleri de...

Hep başka dünyalarda başka renkler, başka sesler istedim. Soma? Soma günlerden bir gün uzaklardaki gezginler dediler ki, "Ne dolaşıp durursun bunca zamandır, sen olsa olsa kendi sesinin peşindesin. Uzaklara yolun giderek kısalduğunda bil ki sesine yetişmek üzeresin!.."

Doğru mudur dedikleri? Ben onların yalancısıyım. Tüm bildiğim, vakit yine gitme vaktidir. Ve pusulanın ibresi bu kez Beyaz Rusya'yı göstermektedir. Kuzeyde bir şehirdeyim. Adı: Pinsk. Burada, Türkiye ekibi olarak, her üç ya da dört yılda bir düzenlenen Halk Oyunları Festivaline katılmışız. Beyaz ve ağırbaşlı Rusya'nın coşku dolu sıcacık yüzüyle tanıştık. Festivalin getirdiği yoğun ivmeyi bir kenara bırakırsak, günlük devinimleri içerisinde sessiz kendi halinde ve yeşil bir kent Pinsk.

Festival boyunca Pinsk kenti; müzik, renk ve ritmden örülü büyük bir coşkuya bürünmüştü. Birbirinden güzel ve zengin kostümler, akordeon eşliğinde söylenen kalinkalar, rengârenk güllerle işlenmiş el emeği göz nuru dekorlar ve yollarda genç kız coşkusuyla oynayan, yüzleri derin çizgili yetmişlik nineler Beyaz Rusya'nın sınırsız renkleriydiler. Kimi armağan olarak, özenle işlediği bir beyaz örtüyü uzattı grubumuzun üyelerine, kimi boynundaki kolyeyi çıkardı taktı boynumuza. Yaşlı nineler en kutsal saydıkları armağanı, henüz pişirdikleri sıcak ekmeği yanında bir tutam tuzu uzattı bize paylaşmak üzere. Giderek kaybolduğuna inandıkları geleneklerine sahip çıkma isteği perçinlemişti onları birbirlerine. Ateşin çevresinde elele tutuşarak ve şarkılar söyleyerek kötü ruhları kovdular ekinlerinin üzerinden.

Geçim sıkıntısı, yokluk, keder ne kelime! Ak tenli, al yanaklı on sekizlik Larissa'nın yaşamın içindeki hüznü bir isyan olup direnen yosun yeşili güleç gözleri var. Larissa'nın gözleri yeşil bir çığlık.

Beyaz Rusya'dan iki armağan ile döndüm yaşadığım kente: Biri Larissa'nın gözlerinden bana ve sonra oradan tüm sevdiğilerime akacak olan yemyeşil bir sevinç!.. Getirdiğim diğer armağan eski bir Rus deyişi: Bahar kadar genç, yaz kadar mutlu, sonbahar kadar zengin, kış kadar güçlü olun.

Ben uzakları ve gitmeleri hâlâ çok severim. Sevmesine ya, ne dersiniz günün birinde sesime yetişebilecek miyim?!..

Nilgün Çetinalp Erentay

Thelma, Louisa, Betsy, Linda...

**Kadınlar şimdi de
motosiklet
üzerinde, yolda!**

Avrupa'nın ve Amerika'nın değişik şehirlerinden çok sayıda kadın, erkeklerin yollar üzerindeki hâkimiyetine son veriyorlar. Hemşireler, öğretmenler, ev kadınları, üst düzey yöneticilerden, kısacası her meslek grubundan otuz-kırk yaş arası kadınlar Harley Davidson marka motorlarına atlayıp binlerce millik macera dolu yolculuklara çıkıyorlar. Kadın "yol savaşçıları"nın yol boyunca karşılaştıkları erkeklerin tepkileri hep aynı oluyor. Önce şöyle bir bakıyorlar. Sonra silkinip gördüklerinin halüsnasyon olup olmadığını kontrol ediyorlar. Benzin almak için durdukları istasyonlardaki erkek görevliler hep aynı şeyi soruyor. Bu koskoca ülkede kadın kadına seyahat etmekten korkmuyor musunuz? Hayır diye yanıtlıyor kadınlar. Cebimizde bıçağımız ve bir ayıyı boğazlayacak kadar güçlü ellerimiz var. Bir sonraki soru, çantanızda ruj da var mı oluyor genellikle. Fakat kadın yol savaşçıları bu soruyu yanıtlamadan motorlarına atlayıp hızla yola koyuluyorlar tekrar.

Küba'da Dünya Öğrenci ve Gençlik Festivali

Dans, dostluk

7 yıl önce Kore'nin Piyongyang şehrinde yapılan festival bu kez Küba'da yapıldı. 28 Temmuz 5 Ağustos tarihleri arasında gerçekleşen festivale, Türkiye'den 64 kişi katıldı.

Dünya 14. Öğrenci ve Gençlik Festivali nedeniyle Küba, Havana'dayız. Kübalılar onlarca ülkeden gelen konuklarını evlerinde ağırıyor. Biz Türkiye'den gidenler Havana'nın Chibas mahallesinde ağırılanıyoruz. Hepimizin bir ailesi var. İlk gün ailelerimiz bizi dışarıya yemeğe götürüyor, içki ısmarlıyor. Başlangıç çok iyi. Ondan sonraki günler daha da iyi. Ailelerimizle yakınlaşıyoruz. Fidel Castro ve 119 devrimcinin 26 Temmuz 1953'de Santiago kenti yakınlarında Moncada Kışlası baskını, ulusal ayaklanma günü olarak her yıl kutlanıyor. Herkes sokaklara çıkıyor ve herkesin evden getirdiği malzemelerle hep birlikte devrim çorbası pişiriliyor. Sonra müzik ve dans... Bu defa bizim mahallede önce Kübalılar dans ediyorlar. Hepsisi müthişler, vücutlarının her bir noktası oynuyor. Sonra, gecenin ilerleyen saatlerinde biz de onlara halay çekmeyi öğretiyoruz. Az önce o kadar becerikli dans edenler, bizim halayı zor buluyorlar. Polisler gülümseyerek dans edenleri izliyor. Güvenlik için ora-

dalar ama güler yüzlü konuklar gibiler.

Dans, Küba'da kaldığımız bütün günlerde hayatımızda. Zaman zaman özellikle ailelerimizin kadınlarıyla sahilde geziyoruz, biralar içiyoruz. Ardından daha çok tavernaya benzeyen barlara gidiyoruz. Barlarda sürekli dans ediliyor. Belli bir yaşın altında olan kadınların biçimli vücutlarının ve kilosuzluklarının nedeni belli: dans.

Benim ailem dört kişilik. Erkek mühendis, kadın teknik eleman. Mesleğini sorduğumda "gemi karşıyorum," diyor. Gelen gemilerin teknik işleriyle ilgilendiğini sanıyorum. Kadın haftada üç gün çalışıyor. Haftada üç gün çalışmak Küba'da pek çok kadının tercih ettiği bir şey. Artan işsizlikten, erkekler gibi kadınlar da payını alıyor. İşsizlik önemli bir sorun. Ama kadınların üç günlük işi tercih etmelerinin en önemli nedeni çocukların bakımı ve ev işleri. Kadınlar fazla çocuk doğurmuyorlar. Bizim mahallede aileler en fazla üç çocuklu. Benim ailem bir çocuklu, evde bir de anneanne yaşıyor. Tek başına sokakta gece yarısı bile rahatça dolaşan, dans eden, bara giden, politikayla ilgilenen, çalışan

Fotoğraflar: Ayşegül Bacak İyidoğan

ve politika...

kadm, sıra çocuk bakımı ve ev işlerine gelince farklı bir tablo çiziyor, bu işleri genellikle tek başma üstleniyor. Bizim ailede erkeğin ev işlerine elini sürdüğünü görmedim, diğer arkadaşlarım da kendi ailelerinde görmemişler. Bizimkilerin karı koca ilişkileri çok iyi. Masada yemek yerken bile elele tutuşuyorlar.

Benim kaldığım ev villa tipi bir ev. Mahallede daha çok apartman var. Apartmanlarda komşuluk ilişkileri daha sıcak. Oralarda kalan arkadaşlarım gece yarısına kadar müzik sesinden uyuyamıyorlar, hatta danstan apartmanların sallandığını iddia ediyorlar. Evler arasında farklılıklar var. Bazıları daha bakımsız. Devlet herkese ev veriyor, karşılığında vergi alıyor. Ama evlerin bakımı oturanlara ait. Bizim evin daha bakımlı olmasının nedeni, evde iki kişinin çalışıyor olması. Üstelik anneannenin de emekli maaşı var.

Küba'daki günlerimiz sadece dans ve eğlenceyle geçmiyor tabii ki. Gündüzlerimiz çok dolu. Genç dindarlar, genç kadınlar, anti-emperezizm, barış gibi konularda çeşitli konferanslar yapıyor. Bütün bu politik işlerin örgütlenmesinde Kübalı genç kadınlar ön planda. Oturum yönetiyorlar, tartışmalara katılıyorlar. Türkiyeyle heyetle parti adına görüşmeye üçü parti görevlisi, biri fotoğrafçı dört kadm geliyor. İki gün süren genç kadınlar konferansı-

nın ikinci günündekine katılabiliyorum. Bütün tartışmaları gerek Türkiye'den gidenlerin organizasyonsuzluğundan, gerek Küba kaynaklı ulaşım sorunları nedeniyle izleyemiyoruz. Konferansa pek çok ülkeden kadın ve tek tük erkek katılıyor. Gana, Tanzanya, Fas, Küba, Türkiye, Kıbrıs, İspanya, Guatemala, Almanya, Portoriko, Etiyopya, Avusturya, Avusturalya, Angola, Laos, Kolombiya, Norveç, Haiti, Arjantin, El Salvador, Saint Lucia, Portekiz, Meksika, Şili, Güney Afrika, Paraguay, ABD, Trinidad ve Tobago, İsveç, İsviçre, Rusya, Çin, Ekvator, Panama Myenmar, Hindistan, Kore, Kanada, İsrail, Finlandiya, Belçika, Yunanistan, Sudan, Uruguay, Cape Verde, Venezüella, Fransa, Guyana, Vietnam, Zimbabve, Peru, Filistin, Libya, Hollanda, Sirilanka, Kostarika, Bolivya, Batusahra (Western Sahra) Uganda.... Toplam 137 ülkeden, binden fazla kadm sorunlarını ve deneyimlerini anlatıyorlar. Konular hemen hemen aynı, Türkiye'de de tartıştığımız konular. Cinsel taciz, şiddet, pozitif ayrımcılık, kota... Biz bunları tartışırken, Küba'da bireysel fuhşu serbest bırakan yeni bir yasa çıkıyor. Küba'nın turizme açılışıyla fiilen başlayan fuhş, böylece yasallaşiyor.

Bu durumu hafifletmez ama Kübalı çocuklar hem annelerinin hem babalarının soyadlarını alıyorlar. Örneğin: Sayrima Valde's Garcia. (Valde's annenin, Garcia babanın soyadı.)

Ayşegül Bacak İyidoğan

Bedava sağlık hizmeti!

Küba'da sağlık hizmetleri tüm yurttaşlar için ücretsiz, ayrıca koruyucu hekimliğe özellikle önem veriliyor. Dünya Sağlık Örgütü (WHO), Küba'nın 2000 yılı hedeflerine şimdiden ulaştığını kabul ediyor. Çocuk ölüm oranı; canlı doğumlar için binde 10.7, ortalama yaşam süresi ise 75 yıl.

* Eğitim ve Sağlıkla ilgili istatistiksel bilgiler 1995 yılına ait bir araştırmadan alınmıştır.

Ücretsiz eğitim!

Küba'da 9. sınıfa kadar eğitim zorunlu. Yaklaşık üç Kübalıdan biri öğrenci. 2174 orta ve 47 yüksek dereceli okul bulunuyor. Yıllık bütçeden eğitime ayrılan pay 1.7 milyar cup. Her 900 kişiye bir bilimsel araştırmacı düşüyor. GYSH'nın yüzde 1.3'ü bilimsel araştırma ve geliştirme harcamalarına ayrılmış durumda.

Kadınlar konuşuyor

Almanya, "Kadm erkek birlikte özgürleşeceğiz..."

Kore, "Halen savaşın yaralarını sarmaya çalışıyoruz..."

Kongo, "Devlet kadınların eğitimini ve gelişimini destekleyen politikalar izliyor. Devrimden bu yana kadınların eğitim düzeyi yüzde 55 oranında yükselme kaydetmiş."

Filistin, Filistin'den bir erkeğin kadınlar adına konuşması bile zaten durumun nasıl olduğunu özetliyor..

Şili, Bence Şilli kadınların kafası biraz karışık. Bir taraftan pozitif ayrımcılığa karşılık, bir taraftan da sosyalist hareketlerin pasif aktörleri olmaktan şikâyetçiler..

Ashnda sonuç olarak bütün dünya kadınlarının sorunları ortak, mücadele biçimlerinde de birbirine yakın örnekler çıkıyor...

Kadın çizerler konuştu

“Cinsiyetçilik beşikte başlıyor”

Yüce
“Karikatürü bir eğlence aracı gibi görmüyorum”

Ustura dergisinde çalışıyor. Yirmi bir yaşında. İ. U. Hukuk Fakültesinde öğrenci.

“Hasan Kaçan'ın Tarık Zafer Tunaya'da açtığı Kara Mizah Okulu'nda çizmeye başladım. Oradaki çok az kız öğrenciden biriydim. Amacım karikatürlerimle fikirlerimi açığa çıkarmaktı. Karikatürü bir eğlence aracı gibi görmüyorum. Bir tepki gösterme biçimi gibi algılıyorum.”

Hangi mizah dergilerini izliyorsun? Hangi çizerleri beğeniyorsun?

“Okul yüzünden fazla dergi okuyamıyorum. Bizim dergide Şafak Tan'ın çizimleri hoşuma gidiyor. Bir ara *Leman* ve *Gırgır* okudum. İkisini de itici buldum. İdeolojik açıdan değil. Cinselliğe bakış açılarından dolayı. Oralarda tabuları yıkmak adına çok yüzeysel şeyler yapıyor. Toplumu bir yere getirmeli mizah. Toplumu üretkenleştirmeli. Ama mizahın kadını aşağılayan türden belden aşağı esprilere indirilmesi üretkenliği yok eder.”

Ama şu anda mizah dergileri çok okunuyor.

“Piyasada bir hareketlenme var. Halka yakm geliyor mizah dergileri.”

Bir yanda da cinsiyetçi espriler...

“Tipler çoğunlukla erkek. Ben kendi köşemi herhangi bir cinse yönelik düzenlemiyorum. İnsana seslenmek önemli. Aşlında çoğu kadın dergisi topluma siyasi ve kültürel açıdan bakamıyor. Boş yazılar. Çocuk nasıl bakılır... Erkek de çocuk bakmayı öğrensin, bence. Kadına sürekli çocuk bakmayı empoze etmek yanlış. O zaten bu işi ister istemez üstlenmiş. Kadının ufkunu genişletmeli. Bize düşen görev buna yardım etmek. Şimdi okurlarla daha çok iletişim kurmak için, çizgilerimin yanına yazı da koyuyorum.”

Geçen sayıda mizah piyasasının yazar kadınlarıyla tanışmıştık. Birbirinden farklı kadınlardı onlar. Ama takılıp kaldığımız nokta, giderek güçlenen cinsiyetçi mizah anlayışıydı. Bu sayıda ise üç çizer kadın konuştu. *Ustura* dergisinden Yüce, *Gırgır*'dan Eda Oral ve *Öküz* dergisinden Gülay Batur... Neden çiziyorlar, neler çiziyorlar, neler düşünüyorlar...

Çalışma ortamın nasıl?

“Kardeşlik ilişkileri içinde sürüyor. Yeni başladığım için arkadaşların yardımını görüyorum. Kadını aşağılayan esprilere yer veren yok bizim dergide.”

Ama bir kapalı kadın imajı var.

“Konumumuz hassas. Çünkü önyargılar çok. İslam nasıl köleleri kademe kademe kurtarmışsa, kadınları da özgürleştirmiştir. Dinin bu yönleri unutuluyor. Allah'ü Teala erkekler için istediklerini kadınlar için de ister. Siyasette kadınların da sözü geçmeli. İslamın belli yönleri sloganlaştırılırken, kadınların işine yarayacak konular hasır altı ediliyor. İslam'da Allah'a takva olarak yakm olan üstündür. Peygamber 'İnsanlar bir tarağın dişleri gibi eşittir' demiştir. Kadın eksik değil. Bizi gelenekler bastırıyor. Toplumumuz namusu yalnız cinsel namus gibi görüyor. Biri ülkeyi satıyor, kimse aldırıyor. Kadın ilişkisinden dolayı aşağılanıyor. Ülkeyi satan ise, toplumumuzun gözünde 'mübarek.' Geri kalmışlık işte.”

Özellikle bu konuları mı işliyorsunuz?

“Evet. Söyleyecek çok şey var. Çok haksızlığa uğruyoruz. Fakültede 'başörtüsüz fotoğraf getirmezseniz, sizi kayıtmeyeceğiz' diyorlar bu yıl. Aşırı görüşler taşıyan bir erkek böyle bir duruma maruz kalmıyor ki. Biz öğrenciler toplandık, bahçedeyiz, konuşuyoruz. Etraf sivil kavıyor. Dekanlıktan 'azınlıksınız' demişler. henüz resmi bir açıklama yapmadılar. Bazı hocalar arkadaşlara hakaret etmişler.”

Cinsiyetçi mizaha karşı neler yapabiliriz?

“Böylesi bir tavrı kolay kolay yok edemeyiz. Gelişim her konuda gerçekleşmeli. İnsanlarımızın kafaları değişmeli. Toplum kadına bir tek gözle bakıyor. Sanki erkeklerin işlerini üstlenmesi gereken varlıklarız biz. Kadın-

dan mükemmellik bekleniyor. Oysa bir tek işin bile üstesinden gelemeyen erkekler o kadar çok ki.”

Eda Oral

“Mizahın sınırı olmamalı”

Gırgır dergisinde çalışıyor. Otuz bir yaşında.

“Lise sonnda üniversite tercihlerim sadece İstanbul'daydı. Bunun sebebi de büyük ölçüde *Gırgır*'dı. Utana sıkıyla on dokuz yaşında ilk kez *Gırgır* a gittim ve başladım. Gülay ve Ramize'yle birlikte 'Biz Bıyıkızlar'da çizdim. Sonra *Hıbrı*'a gittim. Ve şimdi yine *Gırgır*'dayım.”

Kadın ve erkek çizerlerin ürettikleri arasında farklılıklar görüyor musun?

“Kadın-erkek çizgisi farklı olamaz ama kadın ve erkeklerin yaşadıkları farklılaşma konular apayrı çıkabiliyor. İlk başladığımda, dergilerde 'Olaylara kadın gözüyle bakın.' 'Kadın-kız dünyasından konular olsun' diyorlardı. Öbür konuları biz erkekler diyorlardı. Öbür konuları biz erkekler bunca zaman bulmuşuz. çizmişiz gibi bir zihniyet bu. Oysa belki ben de uzayla ilgili espriler bulmak istiyordum. Bu tür beklentiler sadece zorlama ve tutukluk yaratıyor. Şu anda kimse bana 'şunu bul, şunla bunla ilgili olsun' demiyor ve zaten kadınlarla ilgili konular buluyorum.”

Mizah dergilerinde nasıl karşılanıyor kadın çizerler?

“Bunca adamın arasında çok az olan kızlar göze batıyor ve 'bakın işte bizim derginin kadın yazarı-çizeri' diye vurgulanıyor. Ama aşlında dergi içinde pek de değer verilmiyor. Piyasada üç beş kadın çizer varsa, 'şu en iyi kadın çizer' geyiği yapılır ama 'şu en iyi erkek çizer' denmez. Çünkü onlar zaten 'iyi çizer' kategorisindedirler. Kızlar 'çizer' değil, 'kız çizer'dir.”

Dergilerdeki esprilerde cinsiyetçi bir tavır görüyor musun?

“Bazılarına bir takım espriler kadınları aşağılıyormuş, sömürüvormüş gibi görünse de, bana öyle gelmiyor. Klasik olarak mizahın sınırı olmamalı. Ama 'on yaşındaki yeğenim bunları okuyunca ne olacak?' diye ben de düşünüyorum, tabii ki... Sonuçta o gözle bakılırsa kadınları da, erkekleri de rahatsız eden espriler çizmişimdir mutlaka. Bence espridir, gülünür geçilir. ciddi ve ağır yorum yapılamaz.”

Öteki kadın mizahçıların ürünlerini izliyor musun?

“Takip etmeye çalışırım. Kadınlarla ilgili konular çizerler, beğenirim. Bütün çizerler arasında ise... Çizgisi zamanla yemlenen, değişen, yenilikler deneyen çizerleri beğeniyorum.”

Şu anda piyasada bulunan mi-

çizdim. Şu an *Öküz* dergisine çiziyorum. *Fesat* dergisinde de eski işlerim yayımlanıyor. Şimdilik böyle. Zaman bulduğumda, oraya yeni işler vereceğim. Ben çizmeye karikatürcü olacağım diye başlamadım. Çizmek bana çekici geldi. Espri bulmak çekiciydi. İnsan acaba ben de yapabilir miyim diye düşünüyor. Bu güne kadar da çizerek dışarıda bir işle uğraşmadım.”

zah dergileri hakkında ne düşünüyorsun?

“Mizah dergileri içerikten çok ticari olarak düşünülüp çıkarılıyor artık. Satması tabii çok önemli ama tavuk-yumurta hesabı. Mesela eskiden sabahın köründe kalkıp gazete bayisinden mizah dergisi satın almaya giderdim. Şimdi o heyecamı hissederek aldığım bir dergi kalmadı. Dergilerde çok az sayıda yeni çizilmiş iş görmeye başladık artık. Kazanılan az paralar, zevksiz dergi ortamları, tepkisiz okuyucu, ince hesaplar ve ucuz entrikalar motivasyonu azaltıyor. Çizmek, boş zamanları değerlendirmeye yarayan bir hobiye dönüştürüldü sonuçta. ‘Acaba bu işi mankenlik gibi, belli bir yaşta bırakmalı mı?’ diye düşünüyorum.”

Gülay Batur

“Tartışma yaratmak bile önemli bir adım”

Öküz dergisinde çalışıyor.

“1978 senesinde *Mikrop* dergisinde çizmeye başladım. Ashında Tatbiki Güzel Sanatlar’daki karikatürcü arkadaşlara özenerek başladım, diyebilirim. Behiç Pek gibi arkadaşlar vardı. Onlar sayesinde ilgim arttı. *Mikrop* kapandıktan bir süre sonra *Gırgır* a gittim. Orada çalıştım. Sonra *Hıbrı*’da. Derken tekrar *Gırgır*’a döndüm. Geçen seneye kadar *Gırgır*’da

Çoğunlukla öykü mü çiziyorsun?

“Son senelerde evet. Ama daha önce tek karikatürlerim vardı. Zaten köşe yapıyorduk dergilerde. Şu son beş altı senedir haftalık hikâyeler çiziyorum.”

Feminist bir çizer olduğun söyleyebilir miyiz?

“Feminizm şu gün için bir yaşam biçimi. Ortama baktığımızda feminist bir çizer olarak adlandırılabilirim.”

Özellikle kadın konularını işlediğin göze çarpıyor.

“Bu öncelikle benim hayatımdan, kadın olmamdan, bu konuların hep içinde olmamdan kaynaklanan bir şey. En iyi çizebileceğim, önce tarifini, sonra mizahımı yapabileceğim sorunlar bunlar.”

Takip ettiğin mizahçılar, dergiler var mı?

“Öteki çizerleri de takip etmeye çalışıyorum, tabii. Ama mizah dergisi olarak seçmek zorundayım. Zaman yetersiz hepsini okumak için. Maliyeti çok. Ara sıra dayanamayıp alıyorum çeşitli dergileri. *Le-man* okuyorum. *Fesat*’ı alıyorum, haliyle. *HBR*’ı eskisi gibi düzenli takip edemiyorum. Artık, kadın çizerlere gazetelerde, dergilerde de rastlıyoruz. Onların ça-

lışmalarına bakıyorum, yakın duruşlarımız var. Çakışmamamız gerek, buna dikkat ediyorum. Ayrıca onların işlerini çok seviyorum.”

Beğendiğin meslektaşların kimler?

“Özden Öğrük’ü beğeniyorum. Şu aralar, galiba. çizmiyor Özden. Ramize Erer’i kendime yakın buluyorum. Eda Oral’ın çizgisini çok beğeniyorum. Eda’nın çizgisi de, anlatımı da çok özgün. Bu arkadaşlarla bakış açılarımız birbirine benziyor. Kadın çizer kadın tarafını iyi gözlüyor, doğal olarak. Zaten bizden başka bu taraftan dünyaya bakan yok. Erkek çizerlerin en iyi niyetlileri kadın konusuna hiç bulaşmıyor, değinmiyor. Bu konuda çizen erkekler genelde berbat ediyorlar her şeyi. Kadını kötü anlatıyorlar.”

Mizah piyasamızda cinsiyetçi bir tavır olduğuna inanıyor musun?

“Özel olarak cinsiyetçi bir yaklaşım yok bence. Yani günlük gazetelerde ne kadar varsa, sokaktaki adamın kafasında ne kadar cinsiyetçilik varsa, o kadar. Ortamdaki yaklaşımlarla paralel. Dergilerin satış kaygıları var. Direkt buna bağlamak istemiyorum ama sokaktaki adam neyi çekici buluyorsa, mizah dergilerinde de o yer alıyor. Demin dediğim gibi, erkek çizerin iyi niyetini kadını kötü ifadelerle çizmediğinde anlıyoruz. Bir de kadınları çok hırpalayan, çok duyarsız davranan çizerler var.”

Ama burada bir çelişki görülüyor. Mizah dergileri topluma bir çok yönden muhalif. İş cinselliğe gelince, genel kanıların dışına çıkılmıyor.

“O konuyu aşmak zor çünkü. Herhangi bir kariyere sahip erkek içinde geçerli bu. O konuda objektif olamı-

yorlar.”

Mizah dergileri kadın çizerleri nasıl karşılıyor? Özellikle yetmişlerde nasıldı durum?

“Tutum sıradan. Merak, kibarlık, ilgi var bakışlarında. Normal karşılamıyorlar. Biz yetmişlerde ‘özeldik’. İstemek de özeldik. Kabalıkla karşılaşmadık hiç, tabii. Ama yaşlarımız bile bazen bizi hâlâ ‘tıfil’ görüyor. ‘Kız çizer, işte.’ O zamanlar yadırgıyorlardı. Bir de kadınlar kendilerini tarif etmeye yeni başladılar. Tarifin de mizahını yapmak ayrıcalıklı bir durum. Şaşırtıcı buluyorlar bir kadının espri yapmasını. Ciddi kadın yazarlara bu kadar şaşırın yok. Ama mizah çok ayrı. Mizah bir şeyleri sarsmak, yıkmak demek. Kadını ise düzeni korumakla özdeşleştiriyor toplum. Bu güne dek böyle gördüler. Mizah yıkıcı ve kadının mizaha yönelmesi yakışık-sız bulunuyor. Yani ‘hangi akıyla şimdi espri yapacak’ tutumu...”

Senin esprilerinde günlük hayatla ilgili pek çok ayrıntı yer alıyor. Evlilik, gençlik konularında...

“Ben gündelik hayatı kaçırmamaya çalışıyorum. Ashında kadınlardan çok erkeklerden bahsediyorum bu arada. Çeşitli ideolojilerdeki akıldışı uygulamalara değiniyorum. Sembolik karikatür benim tarzım değil. Günlük dille, günlük hayattan sahnelerle kuruyorum anlatımı. Haksızlıkları işliyorum. Mağdur tarafa ayrıcalıklı davranıyorum, tabii. Kadın konusunda, mesela. Kadınlar şu anda toplumsal bakımdan erkeklerle eşit koşullara sahip değil. Ben bu mücadelede tarafım ve desteklenmesi gereken taraftayım.”

Sence mizah anlayışına sinen kimi cinsiyetçi tavırlardan nasıl kurtulacağız?

“Gelişmişlikle. Kısa vadede bu tavırları yenemeyiz. İnsan olarak haklarını kazanmalı kadınlar. Okurun kapasitesi de artmalı. Okur almadıkça, sen ne yapsan etkili değil. Ancak soru işaretleri yarattırın. Tartışma yarattırın. Belki ürettiklerimizle insanları sinirlendiriyoruz ama bu da bir gelişme, bir yol. O zaman bir merak başlıyor. İnsan düşünmek zorunda kalıyor. Böyle bir konuda tartışma çıkarmak bile önemli bir adım.”

Erkek çizer dostların bir kısmı bu konuyu özenle takip ettiler. Sonuçta bu alanda bir tartışma çıkabilirdiğine inanılabilir. Önyarguların yenilmesi ve yeni anlayışlar oluşturulması ancak böylesi tartışmalar arttıkça gerçekleşecek. İki sayıdır konuya ilgi gösteren ve benimle görüşmeyi kabul eden yazar ve çizer arkadaşlara teşekkür ediyorum. Değerli zamanlarının bir bölümünü ayırdılar ve içtenlikle düşüncelerini ortaya koydular. Geçen sayıda Hacer Yıldırım’ın söylediklerini hep anımsayacağım, sanırım hepimiz bu konuda aynı kanıdayız, ‘Şartlar değişebilir, biz yazdıkça, biz çizdikçe.’ Biz ürettikçe...

Gamze Deniz

29 PAZARTESİ

bir zamanlar savaşıydılar ı kaçırmayın...

savaşmanın zamanı

bu film bize berth'in kişiliğinde, sanatta çok az rastladığımız, kadın direncinin suretlerini sunuyor. o yüzden, denk düşürebilerseniz, bu filmi görün. karışık bir mesajı var ama siz görmemiz gerekeni görürsünüz.

Sinema sanatı, bize genellikle ticaret ve tekel-ler dolayısıyla ulaştığı için esas olarak amerika, biraz avrupa, nadiren asya'nın en ucuz ve en seçkin örneklerinden (karate filmleri-festival filmleri) müteşekkil olarak karşımıza çıkıyor. böyle bir ortamda yeni zelenda gibi ha deyince dünyanın neresine düştüğünü bile gösteremeyeceğimiz bir ülkede yapılmış filmleri seyretmek heyecan verici. yeni zelenda sineması denince bütün yazarların aklına birkaç yıl önce gösterilmiş bulunan *piyano* adlı film geldi. insan bu filmlere bakarak yeni zelenda'da hep kadın bakış açısını yansıtan filmler yapıyor duygusuna kapılabilir. bu ülkede hatırı sayılır bir kadm kurtuluş hareketi olduğunu akla getirince, şaşırtıcı bir durum değil bu. *bir zamanlar savaşıydılar*, öyle aman aman iyi bir film değil. hele oyuncular yer yer bayağı başarısız bana sorarsamz. ama bu olumsuz faktöre rağmen inamlmaz acıhıkta bir hikâyeyi inanılmaz bir inandırıcılıkla aktarıyor.

bir ailenin filmi bu. tam olarak işçi sınıfından bile denemeyecek, deklase tâbir edilen, yarı işsiz, fakir bir ailenin hikâyesini anlatıyor. ilk bakışta, yoksulluk çekseler de mutlu

olma şansı olan bir aile. kadınla erkek birbirlerini hakiki bir tutku ve aşkla arzuluyorlar. dünya tatlısı derler ya öyle çocukları var. hele kızları bir pırlanta. ama baba jake'in şiddeti, sorumsuzluğu hayatlarını zindan ediyor. aşkın, o tath çocukların bir kadına, bir erkeğe, aile olarak biraraya gelmiş insanlara sunduğu mutluluk imkânı erkeklik diye öğretilen, benimsetilen değerler uğruna çarçur ediliyor. çok tamdık, mümkün, dünyanın her yerinde, her iktisadi sisteminde mümkün bir erkeklik hikâyesi, bir kadının, üstelik de sevilen bir kadının hunharca dövülmesi, bir oğulun islahaneye verilmek zorunda kalınması ve bir kızın intiharıyla sonuçlanıyor. film, jake'in neden böyle olduğuyula ve karısı berth'in direnciyle ilgili çeşitli açıklamalar getiriyor. berth, maori kabilenin reisinin kızıdır, dolayısıyla savaşçı geleneğini ve soyluluğunu buradan almıştır. buna karşılık köle kökenli jake, başarısız ve karısının asaleti karşısında eziktir, hırsını böyle çıkarmaktadır. bütün bunlar gerçek olabilir, ama durum tersine döndüğünde, soylu bir erkekle evli yoksul kadınlar ezikliklerini şiddetle çıkarabilirler mi? bence kendilerini seçtiği için kocalarına müteşekkir olup ömürlerini ezik geçirirler. kocalarının şiddetine uğrarlarsa da bunu

sineye çekerler. tıpkı berth'in uzun zaman yaptığı gibi. bu boyun eğişin sebepleri konusunda da gerçekçi *bir zamanlar savaşıydılar*. jake'in vahşice dövdüğü berth, kısa bir süre sonra yine ona yakınlaşır; "sorun da bu ya, seni seviyorum." aşk, tutku, arzu neleri affettirebiliyor. ama,

berth'in kişiliğinde. sanatta çok az rastladığımız. kadın direncinin suretlerini sunuyor bu film bize. hele berth'in yüzünü dağıtan jake'in suratına, ağzındaki kam tükürdüğü sahne mükemmel! nasıl ki halk kurtuluş savaşları, sınıf mücadeleleri kendi direniş örneklerini yaratmışlarsa kadınların da böyle kahramanlık modellerine ihtivacı var bence. ezilenin, daha da acı çekmek pahasına koruduğu şeref ve haysiyeti! nitekim berth de, jake'in suratına tükürürken, arkasından daha ağır bir şiddetin geleceğinin farkındadır. ama sonunda onu başından atabilseyse bunu ayakta tuttuğu haysiyetine ve şerefine borçludur. bu arada yukarıda, laf sınıf mücadelesinden açılmışken bir şeyden sözetmek istiyorum. film boyunca, içimden hep erkek egemenliğinin kapitalizmle birlikte ortadan kalkmasının mümkün olabileceğini savunan bir solcu bulup, "üretim araçları el değiştirdi diye şu adam bu yaptıklarını yapmaktan vazgeçer mi?" diye sormak geçti. bu arada, *gündem* gazetesinde, cemile çakır'ın, "Kadına karşı köle gibi davranmak, bir bakıma erkeğin kendi köleliğinin sonucu değil midir?" cümlesi karşısında hayretler içinde kaldığımı söylemeden geçmek istemiyorum. yani, ne diyeyim, böyle bir vahşetin, "ama onlar da köle," diye bağışlanmasına mı kızayım. yoksa, "kadına köle gibi davranmak" meselesinin, erkeğin köleliğinden değil egemenliğinden kaynaklandığını gizlemekten bir kadının ne çıkarı olabilir diye mi sorayım, bilemiyorum. neyse.

bu arada filmdeki şiddet sahnelerinin gerçekçiliği ve sertliği çok çarpıcı. yani nasıl diyeyim, insanın feminist olası geliyor!

uzun lafın kısası, denk düşürebilerseniz, bu filmi görün. karışık bir mesajı var ama siz görmemiz gerekeni görürsünüz bana kahrsız.

ayşe düzkan

ABONE OLAN MUTLU OLUR (BİZ DE!!!)

Pazartesi'ye abone olursanız mutlu olursunuz! Her sayı bayiye geldi mi, gelmedi mi stresini yaşayacağınıza *Pazartesi* ayağınıza kadar gelir. Az mutluluk mu? Hem dergiye olur da zam gelirse, siz muaf olacaksınız. (Abone olursanız ayrıca bizi de mutlu edeceksiniz.)

5 Abone yapana bir kitap, 10 abone yapana bir yıllık abone hediye!

ABONE FORMU

Adı:
Soyadı:
Adres:
.....
.....
Abone süresi:
Başlangıç tarihi:

Türkiye içi:

Posta Çek Numarası: 662 965.

Yıllık abone ücreti: 2.400.000 TL.

Altı aylık abone ücreti: 1.200.000 TL.

Türkiye dışı:

Bir yıllık 50 DM, altı aylık: 25 DM

Döviz hesabı: Asuman Bayrak, Türkiye

İş Bankası, Taksim Şubesi, İstanbul.

Hesap Numarası: 1052 / 30100 /

3184936

Dikkat: Abone ücretini yatırdığınıza dair belgeyi ve abone formunuzu bize gönderin. Biz de size her ay *Pazartesi*'nizi postalayalım.

Dergimize Almanya'da bulunan kadın Vakfı Frauen-Anstiftung (FAS) destek vermektedir.

“Ataerkil pazarlık” ta kadınlar

Deniz Kandiyoti “gelişmekte olan bir araştırma alanının öyküsü” dediği kitabında “kadınlar kadın oldukları için ezilirler” gibi yaklaşımlardan uzak durarak, bir sistemin mantığını sergilemeye çalışmış.

Türkiye’de süreçler karmaşık, çok boyutlu, çelişkili ve sürprizli. Erkek egemen sistem de buna koşut olarak ayrı özellikleri taşıyor. Yazara göre tarihsel/toplumsal değişim ne olursa olsun, bunun kadının durumuna yansımaları dolaylı oluyor. Yani değişim önce erkekler dünyasını değiştiriyor, kadının konumu da buna göre (yemden) tanımlanıyor. Bu nedenle ataerkillik olgusu yalnızca kadın açısından değil, erkekler açısından da çözümlenmeli. Ama kadın bakış açısı korunarak; çünkü ataerkillik yok olmuyor, biçim değiştirerek kadın karşıtlığını sürdürüyor.

Kitaptaki en hoş kavramlardan biri “ataerkil pazarlık”. Bu kavramın klasik ataerkillik kavramı yerine kullanılması öneriliyor. Genel, tekdüze ve mutlak bir ataerkillik yerine, kadınların özerklikleri ile erkeklerin eşlerine karşı sorumlulukları arasındaki değiş tokuşu ifade eden, kadınların baskıya boyun eğme ve uyum karşılığında korunma ve güvence istedikleri bir sistem. Ve karşılıklı beklentilerin (bu beklentiler topluma göre değişiyor) yerine getirilmesi. İlginç olan, kendilerini ezen bu sisteme kadınların da erkekler kadar bağlı/bağımlı olmaları. Sonuçta görülen, her iki sistemin de kadınları peşinden koşturuyor olması.

Kitabın tümünü okurken ataerkil pazarlığı aklımda tuttum. Çünkü bu kavram kadınların yaşadığı farklı sorunları anlayabilmek için aradığım kayıp anahtardı. Örneğin feministlerce baskıcı olarak tanımlanan aile kurumu sarsılıp yerine kadına güvence verebilecek yeni bir seçenek bulunmadığı zamanlar...

Kitap üç bölüm. Birinci bölümde kırsal/kentsel değişimin kadın üzerindeki etkisi inceleniyor. Göçebe aşiretten yerleşik köy toplumuna, kasabadaki ve kentteki kadın olmaya kadar değişen/dönüşen bir süreçte genç kızlık, evlilik, analık durumları ele alınmış. Göçebelikte evliliğin başlık parasına, başlığın da çeyize ve kadının dayanıklılığına, doğurganlığına, üretime katkısına endeksli oluşu; ama bu özelliklerin tümünü taşıyan kadının bile evliliğini, çocuklarını, üretim ve tüketimi denetleme hakkının olmadığı belirtiliyor. Köyde ise, yerleşikliğin sonucu olan doğadan kopuş “duvarlar” gibi somuttur. Girilemeyen mekânlar artmıştır; konuk odası, kahve, gelinin kendi köyü/ailesi gibi. Köy ideolojisinde de erkeğin otoritesi açık ve kesindir. Anamalcılığın kırsala girmesi, makineleşme, fabrikalaşma bir dizi değişimi başlatır. Otorite kavgası,

yaşlı erkeğin tek adamlığının sona ermesi, oğulunun evden ayrılması, hane biçimindeki değişiklikler, çekirdek aileye geçiş gibi. Bunlardan kadının payına düşen değişim ise çok azdır.

Zincirin son halkası olan kentlerdeki kadının durumunu tartışmak ise daha zor. Çünkü kentler farklı bir tabakalaşmayı ve çok çeşitli olguları taşıyor. Kandiyoti kente özgü cinsiyet rollerini, geçekondulu, “eğitilmiş” ve “üst orta” sınıf kadınlarına ayırarak tartışıyor. Burada, Türkiye’deki meslek sahibi kadınların oranının “neden bu kadar yüksek” olduğunu tartışan Öncü’nün saptaması ilginç: Kadınların eğitiminin sınıf atlama yönünde bir hareketlilikten çok, sınıf ayrıcalıklarının pekiştirme aracı olduğu şeklinde.

İkinci bölüm güzel bir soru/başlıkla başlıyor: “Kurtulmuş ama Özgürleşmiş mi?” Bu, Kandiyoti’nin araştırmacılık yaşamındaki bir geçiş yazısı ve kendisi bunun tepkisel bir yazı olduğunu belirtiyor: Kadıncı (feminist) yaklaşımın batılı ve doğulu biçimlerini karşılaştırırken, batılı araştırmacıların başka toplumlara “teleskopa” ve “soyut kategoriler oluşturarak” bakmasına, ortadoğuda kadın dendiğinde “bir refleks gibi” islamiyetin akla gelmesi saplantısına tepki duyuyor. Yazara göre aile ve cinsiyet rolleri yalnızca İslamiyete maledilemeyecek bir olgudur ve tarihsel, ekonomik, siyasi boyutlar taşır. Bu nedenle, makalede ataerkilliğin din (İslam) ile, ideoloji (milliyetçilik) ile ve devlet kurumlarıyla olan ilişkisi sorgulanıyor. Soru şu: Devletin politik projeleri kadının konumunu “gerçekten” değiştirebilir mi? Hakları “verilmiş” olan kadın “özgürleşmiş” midir? Hayır. Kandiyoti’ye göre kadınlar yeni/reformcu hükümetler tarafından eski rejimi parçalama bir öge olarak kullanılıyorlar. Yeni Türkiye Cumhuriyetinde de, sosyalist devletin kadın politikasında da bu böyle. Bu konuda son yıllarda Ortadoğu ve Güney Asya ülkelerindeki kadınları güçlendirici projeler oluşturulması ve benzeri girişimleri; BM’nin Kadın On Yılı, Kadın Yılı, Kadın Dairesi, Kadın ve Kalkınma Projeleri düzenlenmesini yazar, kadınları yeni bir düzende yeni bir biçimde “işe koşmak”, “kadınları denetleme alanları yaratmak” olarak, kadınları da “edilgen kurbanlar”, “politik aktörler” olarak nitelendiriyor. Yani herşey devlet aygıtının uzantısı. Devlet ise bildiğimiz devlet. Kandiyoti bu yüzden kadıncı (feminist) hareketin

Deniz Kandiyoti
Cariyeler Bacılar Yurttaşlar
Motive Kadın Araştırmaları,
1997.

politik eylem için daha zengin ve etkili bir araç olması gerektiğini vurguluyor.

Yazar, İslam ülkelerinde kadının durumunu incelediği bölümde, İslami rolü şekillendiren ve kullanımanın devlet olduğu, laikliğin etkisinin bu yüzden sınırlı kaldığı sonucuna varıyor. Kısaca, devlet kadını ataerkil çıkarılara feda ediyor. Kurtulma/özgürleşememe bağlamında söylersek, Kandiyoti’ye göre kadının durumunun iyileşmesi için “yapılan” ama “uygulanmayan” yasaların nedeni

İslam değil, devletlerin politikası.

Cariyeler, Fettan Kadınlar ve Yoldaşlar. Kitaba adım üçte iki oramnda veren bölümün konusu tanzimat dönemi ile cumhuriyetin kuruluşuna kadar olan dönemde Türk romanında kadın kahraman seçimleri. İlk roman örneklerinde nedense yetim erkek kahramanlar var. Olayların anlatımında, Osmanlı’daki evlilik adetleri ve kadının konumu eleştiriliyor ve cariye/köle kadın ile özgür kadın/fahişe tiplmeleri karşı karşıya getiriliyor. 1900’lerin romanında ise buna üçüncü bir tip uçar, huzursuz, maceracı, Avrupa havram hatta işbirlikçi alafranga kadın tipi ekleniyor. Ve bu kadınların medeni olma çabaları romanın sonuna bir biçimde (erkeksileşme, kötü yola düşme, çocuğunun ölümü...) cezalandırılıyor. Daha sonraki dönemde bu kadın tiplmeleri yine ikiye, saf taşralı, Anadolu kadını ve kentli, yozlaşmış, süslü “tangolar” şeklinde verilecektir.

Bunlara Adivar romanıyla eklenen bir tip de milliyetçi, yoldaş kadın kişiliğidir ve bu kadın artık batılı değil, Türk-İslam çizgisindedir. ve yetersizlikler”de toparlanıyor. Reformcuların “yerli kimlik” arayışlarında, kadının özgürleşmesi ulusal çıkarılara uygun olursa kabul görüyor. Kendi talepleri ve çıkarları bastırıldığı için de kadın bir türlü devletin gerçek anlamdaki yurttaş olamıyor.

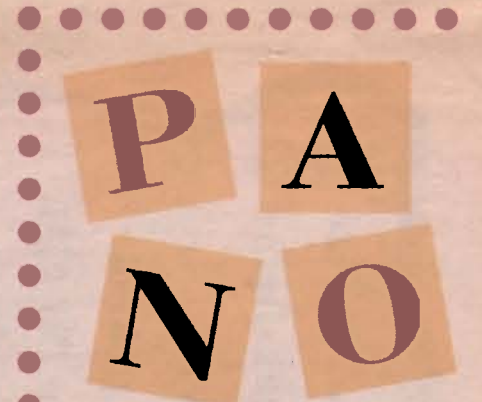
Yer yer önceki bölümlerin tekrarı olan üçüncü bölüm “Türk Toplumunda Erkek Kimliğinin Çözümlemesi” üzerine. Ataerkilliğin anlaşılabilmesi için erkek kimliklerinin de sorgulanması gerektiğini vurgulamıştık. Burada, cinsiyet ayrımında yapısal, ilişkisel ve simgesel olarak etkili olan tüm toplumsal kurumların araştırılması gerektiği yine leniyor.

Kandiyoti, Türk modernleşmesi üzerine çalışmaların da “yoksul” ve “sınırlı” olduğunu söylüyor. Kemalist bakış açısının ideolojik bir paket halinde modernleşme programı ile modernleşmeye karşı olanların gerekçeleri araştırmalara yansımamış durumda. Bir yandan kurtarıcılık, ideal aile modeli, yeni ahlak anlayışı sunan modernlik ve öte yandan bireycilik, bencillik ve İslamdan kopuşu temsil eden bir modernlik ile ilgili sorunlar. Eğlence, piknik, mobilya, giyim, yeme-içme biçimlerine indirgenen alaturkalık-alafrangalık ayırımı. Kamu yaşamına giren kadındaki erkeksileşme dikkat çekici: Koyu renk kostüm, kısa saç, makyajsız yüz ve saygın erkekler gibi davranma. Kandiyoti erkeğin kadın üzerindeki bunca etkisini anlamak için “erkeklik paradokslarını” çözümlenmek gerektiğini vurguluyor bir kez daha. Erkekliğin şekillenme biçimleri ve bundan sorumlu kurumlardan başlıyor işe. Bu konuda Froydçu, yapısalci yaklaşımlara, Arap-İslam toplumuyla ilişkin verilere göz atıyor.

Kitapta karşılaştığım bir başka yeni terim: Homososyal. Kandiyoti’ye göre, tıpkı homoseksüellik gibi ataerkilliğin ürünü olan bir toplumsal cinsiyet belirsizliği. Özellikle İstanbul kültüründe tulum bacılarda ve bir tür yüz örtüsü olan “civelek peçesi” kullanan genç yeniçeri neferlerinde örnekleyebileceğimiz bir durum.

Bölümün ve kitabın son alt başlığı “Cumhuriyet Kızları’nda” yüzü ve başı açık ama cinsiyetini vurgulamayan modern kadından başka, formalı kız öğrenci tipi, Şoför nebahat’ın iffetli, mert, erkek gibi kadın kimliği, devlet feminizminin elinden tuttuğu öncü kadınlar olarak aktarılıyor. Ve günümüzde bir grup kadının örtünme veya ayrı otobüs taleplerine değiniliyor. Ve kadınlar farklı görüşlerin siyasal savaşımının parçaları olmaya devam ediyorlar.

Suna Karaküçük

• Sevgili arkadaşımız Vildan’ın bir bebeği oldu. Bebeğe hoşgeldin, Vildan’a da kolay gelsin diyoruz.

Pazartesi

• İstasyon Sanat Merkezi müzik bölümü açıldı. Gitar (jazz, klasik, pop) piyano (klasik jazz), flüt, ses eğitimi, saksafon, klarnet...

Tel: 0212.252 92 22, 23, 24.

• Lise öğrencisiyim, haftada iki gün İngilizce dersi almak istiyorum. Bilgi için Pazartesi Dergisini arayın.

• Terbiyesini almış, temiz, piresiz, dünya tatlısı, iki aylık beş kedi yavrusu, kendilerine sıcak bir yuva vermek isteyenleri bekliyor. Eğer bu kedi yavrularını sevindirmek isterseniz Pazartesi’yi arayın.

“Tek başıma ben cesaret edemezdim. Tacize uğradığımı kanıtlamak zorunda bırakılırdım diye. Ama bunun kanıtı yok. Yalnızca ağlarken görenler var. Meğer adam pek çok kadını taciz etmiş. Sonra aramızdan iki kişi birbirine anlatınca olay çözüldü. Diğerleri de adam hakkında dilekçe vermişlerdi, böylece birbirimizi bulduk. Biz birbirimizi cesaretlendirdik. Hepimize benzer şeyler yapmıştı. Önce iltifat, sonra açık taciz, sonra tehdit ve baskı. Müdürümüz olduğu için baskı ve tehdit onun için çok kolaydı. Önce yapayalnız çıktık biz yola. Yargılama süreci bizi hayal kırıklığına uğrattı. Sorgulama sırasında kendimizi sanık gibi hissettik. Şimdi bizi destekleyenler var. Partiler, dernekler, avukatlar, tabii ki kadınlar... Artık kendimizi yalnız hissetmiyoruz.”

Tacize uğrayan bir kadın

PAZARTESİ

Kadınlara Mahsus Gazete
(Aylık kadın dergisi)

Sahibi: Kadın Kültür İletişim Vakfı
Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Filiz Koçali

Her gün büroda olanlar: (Yazı Kurulu)
Asuman Bayrak, Ayşe Düzkan, Filiz Koçali,
Nesrin Tura. (Görsel Yönetmen) Semra Emre.
(Arşiv) Ayşegül Ulus. (Halkla İlişkiler) Aşkım Tekgül.
Sadece Pazartesi Günü Gelenler: (Yayın Kurulu)
Beril Eyüboğlu, Fadime Gök, Filiz Kerestecioğlu,
Füsün Özlen, Gülnur Savran, Handan Koç,
Meltem Ahıska, Minu İnkaya, Nermin Coşkun,
Nural Yasin, Tüten Ateş, Yaprak Zihnioğlu.
Almanya Temsilcisi: Hülya Eralp.

Günü saati belli olmayanlar (Çizerler):
Ayşen Baloğlu, Feyhan Güver, Ramize Erer,
Semra Can. (İllüstratör): Rana Mermertaş.

Adres: Abdullah Sokak, No:9,
Beyoğlu, İstanbul.

Tel: (0212) 249 59 59, 292 07 39, 292 07 47
Ankara Büro: Konur 2 Sokak, 53/ 10.

Tel: (0312) 419 09 95

Baskı: Özer yayıncılık Ltd. Şti..

Hadımköy, İstanbul.

Dağıtım: Bir-Yay.